PERSONALITĂȚI DUHOVNICEȘTI CONTEMPORANE
II

Biografii și repere

Arhim. Dr. Benedict Vesa

Grafică și Tehnoredactare: Arhid. Dan-Grigore Văscu

Editura Renașterea 2019
Piața Avram Iancu, nr. 18
RO - 400117, Cluj-Napoca
email: editura_renasterea@yahoo.com www.renasterea-cluj.ro
Tel: 0264-599649

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BENEDICT VESA, arhimandrit
Personalități duhovnicești contemporane / pref. de ÎPS Mitropolit Andrei. - Cluj-Napoca : Renașterea, 2016-2018
2 vol.
ISBN 978-606-607-199-4
Vol. 2 : Biografii şi repere / arhim. Benedict Vesa ; tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului şi Mitropolitul Clujului, Maramureşului şi Sălajului. - Conţine bibliografie. - ISBN 978-606-607-260-1
I. Andrei mitropolit al Clujului, Albei, Crişanei şi Maramureşului (pref.)

PERSONALITĂȚI DUHOVNICEȘTI CONTEMPORANE
II

Biografii și repere

Arhim. Dr. Benedict Vesa

Tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului
† ANDREI
Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului
și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului

editura Renașterea

Cluj-Napoca, 2019

Cuvânt înainte

Lecțiile modelelor sau calea dăruirilor euharistice, lăsându-te furat de frumusețea educării prin dragoste, aduni pe lângă tine oameni ce-ți insuflă tinerețe, curăție, doriri euharistice și fericire. De aceea ajungi să te bucuri de adunarea anilor și să preamărești starea de veghe a iubirii care te zidește. Cel care te iubește nu îmbătrânește, ci se înveșnicește în inima, în gândul, în sufletul tău, iar tu începi să-I cânți dragostea. Așa încep aceste lecții ale modelelor pe care ni le propune părintele Benedict Vesa. A crescut alături de părintele nostru Andrei, iar acum slujește alături de el la continua semănare a iubirii de Dumnezeu în lumea captivă cantităților.

Prima privire a opisului onomastic îți arată cât de bine este să nu categorizezi, nici social, nici confesional și în nici vreun alt fel. Când nu faci aceasta opisul volumului îți va arăta, îți va pune în față: dragoste, iubire taumaturgică, adevăr, sfințenie, ecumenism, credință, curajul credinței, drumul spre credință, dăruiri monarhice, simplități evanghelice, suflet de român, noblețea crucii, aventură, speranță, trecere dincolo sub oblăduirea unui ilustru podar Timothy, vei găsi structurile axiologice pe care ți le revelează în universalismul lor modelele, fiindcă modelele transcend indivi-

dualitatea subiectului și-i revelează forța de dăruire în existența *koinonică*. Mă minunez totdeauna când găsesc asemenea abordări deoarece sunt cel mai bun răspuns la excesivitatea solipsismului contemporan și, parcă, sunt un strigăt, o chemare continuă la a lucra pentru sfințirea celuilalt, la a-l iubi și a-l lua în „*oikia sou*" precum Domnul în „*oikia tou Theou*" – căci acesta este ecumenismul veritabil.

Pășim așadar în sfera lecțiilor și nu avem cum să nu ne minunăm de acest Ioan (Giovanni), cunoscut sub numele de Don Bosco, să nu rămânem cu faptul că binele cunoscut cucerește sufletul pentru Dumnezeu, nu putem să nu vedem cel mai concludent exemplu pentru a înțelege „te faci tuturor toate", a fost acrobat, prestidigitator, cântăreț, clovn pentru a elimina dintre tineri cuvintele urâte, căci atunci când descoperi cuvântul frumos vei descoperi și eficacitatea cuvântului, *leitergonul* acestuia. Proiectele sale educaționale ar fi un bun exemplu pentru reforma sistemului educațional românesc.

Cum să pierzi o jumătate de liră sau lecția martiriului carității dată de părintele Damian e o altă dimensiune a iubirii, e iubirea care tămăduiește precum în cazul lui Moscati, asta deoarece Iubirea se face tuturor toate, se oferă ca Taină care întărește, luminează, sfințește și însănătoșește. Diversitatea formelor iubirii este determinată de modalitățile de interacție intersubiectivă, unii au nevoie de afecțiune, alții vor prietenie, unii vor eros, alții au nevoie de milă, lor Lewis le oferă lecția curajului de a-L iubi pe Dumnezeu în sufe-

rință, căci din această iubire se naște cunoașterea Lui ca izvor al vieții pentru omul deplin (Justinian C.), pentru omul care din tainele lumii își găsește indicatoarele căii spre credință și prin aceasta începe să înțeleagă noblețea Crucii (N. Steinhardt) și să o dorească. Dorirea Crucii e o întoarcere spre ieslea Betleemului, spre izvorul miracolului creștin – întruparea, început al tuturor miracolelor, și veritabil izvor al tămăduirilor.

Momentul Al. Mironescu îmi oferă prilejul să vă amintesc ceva din crezul său, din nou o lecție pentru azi: „nu putem izbuti imitând, maimuțărind Occidentul, chiar dacă investim operația cu atribute superioare. Pe linia aceasta nu vom face decât lucruri de mâna a doua... Rădăcinile și izvorul unei expresii autentice, originale, puternice, majore, universale se află numai în configurația noastră creștină, în fructificarea acestei dimensiuni a Omului din noi... Nu există cultură decât înlăuntrul unei viziuni religioase a lumii". Și aici intervine modelul Elisabeta Rizea – modelul cel mai viu al iubirii față de libertate, implicit față de Hristos, să te faci frate cu Hristos (N. St.).

Așadar, iubite cititor ai în față, prin osârdia părintelui Arhim. Benedict, o suită de lecții ale modelelor ce transcend timpul, definițiile limitative și care te cuceresc prin universalismul lor, deoarece nu te îmbie cu cele materiale, ci cu ceea ce nici cei mai duri opresori nu au putut să le ia, te îmbie cu sufletul creștin pe care îl pun pentru noi și pe care îl fac priveliște lumii ca să se încânte de libertatea fraților lui Hristos.

E vremea să învățăm, e vremea să întrupăm, fiindcă orice întrupare descinde din cea a lui Hristos și este o pregustare a veșniciei din care se naște curajul credinței și năzuința mărturisirii Lui în lume ca veritabilă taumaturgie a iubirii.

Laudă autorului și cinste cititorului, respect învățăceilor!

Pr. Ioan Chirilă ph.d.
De Sf. Tavita 2018

Stând de veghe, în lume și în afara lumii

Mitropolitul Andrei la șase ani de la întronizare

Însemnul specific al episcopului este vulturul. Pentru că vulturul este acela care are o perspectivă largă asupra lumii, privește realitatea de deasupra și se află în stare de veghe permanentă. Trăiește în înălțime, dar se coboară mereu în lume. Are perspectiva verticalității celeste, dar aceasta o amestecă cu orizontalitatea vieții pământești liniare. Nu în sensul confuziei, ci în sensul ridicării celei din urmă tot mai sus, până la cer.

Aceste două caracteristici dominante – orientarea celestă și starea de trezvie – stau la baza misiunii episcopale. Episcopul este cel care, pe de o parte, deși trăiește în lume, nu este din lume și nu pentru cele ale lumii, dar, pe de altă parte, veghează cu conștiinciozitate la mersul lumii și lucrează pentru viața păstoriților săi. Nu mai este un singular, ci o personalitate colectivă. Nu mai trăiește pentru sine, ci pentru întreaga lui comunitate și, în cele din urmă, pentru întreaga lume. Trăiește, arde și lucrează pentru poporul lui Dumnezeu. Iar criteriul mântuirii sale este limpede exprimat prin mântuirea celorlalți. Ne sunt proaspete în minte cuvintele Arhiepiscopului Justinian Chira, rostite într-una din predicile sale de la Rohia, care exprimă această atotcuprindere părintească: „Voi sta la poarta raiului și voi aștepta ca să sosiți toți acolo. Toți... Și mă rog, să dea Dumnezeu, iadul să rămână gol și raiul să se umple de toți copiii lui Adam".

* Text apărut în *Renașterea*, 3 (2017), p. 5.

Se împlinesc în această lună, de praznicul Buneivestiri, șase ani de la întronizarea IPS Părinte Andrei ca Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului. Și acest moment ne provoacă la a ne opri, a poposi, a medita la (pe)trecerea sa sub cerul istoriei Transilvaniei. „Timpul zboară, se grăbește, vremea stă și vremuiește", spune înțelepciunea populară. Aplicată Părintelui Mitropolit, această „stare", această așezare a vremii este dată, de fapt, de realizările sale, de acum nu personale, ci comunitare. Nu întâmplător, conștient de efemeritatea timpului, repetă cu obstinație în cuvântările sale aforismul lui Lucian Blaga cu referire la trecerea timpului, care, adresându-se lui Dumnezeu, Îi zice: *Oprește trecerea. Știu că unde nu este moarte, nu este nici iubire. Și totuși, te rog: oprește, Doamne, ceasornicul cu care ne măsori destrămarea!*[1] Timpul se grăbește, tocmai de aceea Sfântul Pavel ne îndeamnă să „răscumpărăm vremea". Argumentând această realitate, în mesajul de Anul Nou 2016, IPS Sa afirma: „Noi suntem niște călători. Timpul călătoriei noastre se împuținează de la an la an. De aceea, trebuie să fim foarte zgârciți cu timpul. Ne spune Sfântul Pavel: *Luați seamă cu grijă cum umblați, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți, răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt* (Efeseni 5, 15-16)".

Ne-am obișnuit ca la momentele aniversare să evidențiem una sau alta din lucrările deosebite ale IPS Sale, din nou nu atât ca personalitate individuală, ci, mai ales, ca personalitate colectivă, așa cum am argumentat mai sus. Dacă ne-am referi

[1] *Renașterea*, ianuarie 2016, p. 1.

exclusiv la primul aspect, un astfel de demers, cel puțin din punct de vedere ascetic, nu s-ar justifica întru totul. Însă, ca personalitate colectivă, acest lucru este deplin argumentat și necesar, nu atât pentru dânsul, cât, mai ales, pentru cei care beneficiază de prezența sa spirituală și lucrativă. În acest material ne vom opri la cele două componente evocate deja, specifice „psihologiei vulturului", – trăirea în văzduh (cer) și starea de veghe.

Referindu-ne la prima componentă, Părintele Mitropolit Andrei, în toate cuvântările sale, în slujirea preoțească și în însoțirea părintească pe care o face, indică și îi orientează pe păstoriții săi spre cer – „Mai aproape de Hristos"[2]. Într-una din meditațiile sale, acesta afirma: „Dacă ne îndepărtăm de Hristos, în suflet vine iarna și frigul. Sufletul moare, iar omul nu poate face nimănui vreo bucurie, nici chiar lui însuși. Aceasta-i tragedia lumii contemporane: îndepărtarea de Hristos!"[3]. Resursa pentru un astfel de discurs este limpede ancorarea în frumusețea dinăuntrul lumii, sădită de Dumnezeu, dar și cea dinafară, la nivel de proiect, care exprimă dinamismul transformării lumii în sensul planului originar. Aici se întâlnește omul contemplativ, omul duhovnicesc, omul sensibil și atent la detaliile lumii, cu cel pragmatic, activ, vizionar și preocupat de ctitorii. O însoțire destul de puțin frecventă în zilele noastre.

Vocația sacerdotală, în mod special aici, presupune o atitudine profetică, care să aibă în vedere, pe de o parte, contestarea unei perspective

[2] Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2016.

[3] *Renașterea*, ianuarie 2016, p. 1.

strict orizontal-materiale, iar, pe de altă parte, să indice o orientare evident vertical-celestă. În cele din urmă presupune exprimarea unei ambivalențe, a unui paradox rezolvabil doar în spațiul spiritual – a fi în lume, dar nu din lume și nu pentru cele ale lumii. Ne aducem aminte de asocierea pe care o face Virgil Gheorghiu, încercând să exprime această realitate, cu orhideea, plantă de origine tropicală. Pădurile din această regiune sunt foarte dese. Din dorința de a a-și continua existența și fiindu-i necesară fotosinteza, se cațără pe trunchiurile copacilor și își aruncă o parte din rădăcini „în cer". Pare să ducă o existență de nuanță amfibiană – și pe pământ și în cer. Mitropolitul Andrei, prin preocuparea edilitară intensă, este bine ancorat în realitățile cotidiene materiale, dar, prin slujirea liturgică și viața duhovnicească angajată, își extinde rădăcinile în cer, își leagă existența de cer. Este prezent aici acel paradox teologic „în lume, și totuși în afara lumii".

Pentru cei apropiați, două sentințe/ întrebări devin laitmotiv în intervențiile sale: „Sunt multe de făcut!, ce apare atât în zori, înainte de a începe ziua de lucru, cât și seara, cu un sens vizibil conclusiv, urmată de o interogație „Oare astăzi am făcut destule, am făcut suficient?" Acest lucru, pentru că știe că timpul este un interval în care suntem chemați de Dumnezeu să lucrăm în via Lui. Tocmai de aceea îl folosește la maximum, cu o dorință de nestăvilit de a lucra, atât pe tărâm material, cât, mai ales, spiritual. Dar tot timpul împreună. Nici spirit activ, fără viața interioară, dar nici spirit contemplativ fără prezență prag-

matică. De aici decurge și principiul imediateții și stării de veghe, cea de-a doua dimensiune evocată în acest material. Nu își permite să trăiască viața la modul parțial, pentru că timpul vieții este un dar, care trebuie lucrat. Și, în plus, se mai cere „intuiția prilejului", în contextul vigilenței de care pomeneam – fiecare moment important din viață este o invitație punctuală din partea lui Dumnezeu de a face ceva. Altfel riscăm să îl pierdem și, este cert, nu se va mai putea recupera, răscumpăra sau fructifica.

O astfel de prezență nu este tot timpul comodă... Uneori este chiar greu de înțeles, pentru cei care „uzităm" o logică reductivă și care nu simțim lucrurile „de deasupra". Și reacțiile în consecință, fie involuntare, fie intenționate, pot provoca răni „vulturului". Oricum, lovituri, atitudini, non-concordanțe pot apărea doar atunci când vulturul se coboară foarte jos pe pământ, și aceasta doar pentru a indica celor lipiți de el văzduhul, dar dispar foarte repede pe măsură ce „vulturul rănit" se ridică spre cer. Ele rămân sortite pământului, acolo unde și apar și de care se leagă. Dar vulturul niciodată nu va înceta să zboare în înălțimi și să stea de veghe, odată ce s-a obișnuit cu văzduhul rarefiat. Pentru că rana de jos este vindecată de dorul de sus, de rana dragostei, care, spre deosebire de cea de jos, este permanentă și vindecătoare. Și are putere să o înghită pe cea de jos. Și, ceea ce este și mai important, această rană de sus aduce cu sine responsabilitatea misiunii de a-i înălța pe cei de jos, indiferent de starea în care se găsesc sau de

dorințele lor, dincolo de limitele lor, la măreția chemării de sus...

Întru mulți ani, Înaltpreasfințite Părinte!

Iubesc, deci exist!

IPS Mitropolit Andrei, la șapte ani de păstorire la Cluj

Itinerariul vieții unui om este, pe de-o parte, o construcție proprie în funcție de calitățile sale, de scopul propus și de efortul pe care îl depune, dar este, mai ales, împlinirea unei chemări, ca ofertă de „viață din belșug", pe care i-o face Dumnezeu. Noi suntem, deși parțial, proprii noștri părinți, dar este evidentă și necesară protecția, îndrumarea și însoțirea Celui care este „Părintele" creației. Această chemare și providență paternă, ce presupun exercițiul libertății iubitoare, îi oferă omului împlinirea, dar și simțul locului și al timpului, în sensul trăirii cu intensitate maximă a evenimentelor care se succed, pentru Dumnezeu, pentru sine și pentru cei din jurul său.

Când vine vorba de slujirea preoțească, cu atât mai multe este valabil acest principiu. Există o ofertă de viață, există o chemare și există un itinerariu care se generează. Acestea sunt exprimate limpede de Domnul: „*Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi și v-am rânduit să mergeți și roadă să aduceți, și roada voastră să rămână, ca Tatăl să vă dea orice-I veți cere în numele Meu*" (Ioan 15,16). Sacerdotul, fără „*să-și ia singur cinstea aceasta*", este chemat de Dumnezeu „*dintre oameni, pentru oameni, dar spre cele către Dumnezeu*" (Evrei 5,4,1).

Aceasta este conștiința care îl animă atât de tare pe Părintele Mitropolit Andrei în misiunea sa pastoral-edilitară. Cei care îl ascultă în cuvântările sale intuiesc bine creditul maxim pe care îl acordă „chemării" și responsabilitatea timpului și a lucrării care vine în consecință. Fără să uzurpe

---

* Text apărut în *Renașterea*, 3 (2018), p. 5.

poziții, fără invidii de breaslă, fără grabă pragmatistă, fără dorințe nenecesare, dar și cu simțul imediateții, la care se adaugă așezarea înțeleaptă a omului ajuns la maturitatea spirituală, lucrează, urmând principiului „Tatăl Meu lucrează și Eu lucrez" (Ioan 5, 17). Fiecare lucrare bună în parte și, până la urmă, întreaga sa viață nu este altceva decât „o judecată" a chemării pe care a primit-o, pentru că judecata constată doar și confirmă, nu aduce cu sine surprize. Și este favorabilă în măsura în care se poate afirma că nu există regrete mari sau distanțe considerabile între ceea ce s-ar fi putut face/ ar fi trebuit și ceea ce s-a realizat. Acest lucru se trăiește aievea prin simțul prezenței „aici și acum" și sentimentul „mulțumirii permanente".

Din timp în timp, înainte de judecata finală, este nevoie de judecăți particulare, la soroace, și pentru a conștientiza ce lipsește, dar și pentru a te bucura și a mulțumi. Pentru că mulțumirea produce energia necesară pentru viitoare proiecte și aduce, pe deasupra, și sentimentul împlinirii. Mai mult, aceste momente te ajută să te odihnești, să zăbovești frumos și, în tihnă, să îți faci planuri până la următoarea „judecată".

La Bunavestire este un astfel de moment din viața Părintelui Mitropolit Andrei. Se împlinesc ***șapte ani de la venirea sa la Cluj***, indicând sensul și simțul plinătății. Dacă anul 1985 însemna „judecata" după șapte ani petrecuți ca preot paroh la Turda, în anul 1990 urmează o a doua „judecată", după cinci ani petrecuți ca preot paroh în Alba Iulia și vicar eparhial în același oraș. Ce-a de-a treia, deja mult mai de durată, s-a întâmplat în

anul 2011, când își termina misiunea de Arhiepiscop al Alba Iuliei. Ce descoperea din urmă? 45 de noi mănăstiri și schituri, 120 biserici noi, 70 de noi case parohiale, o facultate de Teologie, un seminar teologic, un radio ortodox („Reînregirea"), prima structură de asistență socială a Bisericii Ortodoxe Române („Filantropia Ortodoxă"), cu peste 70 de unități de asistență socială, o editură („Reînregirea"), o tipografie, o activitate științifică prolifică etc. Concluzia „procesului de judecată" confirmă limpede – „Iubesc, deci exist!" Sau, și mai adevărat spus, „Cât iubesc, atât exist".

Acești 21 de ani de muncă edilitară, dar, mai ales, duhovnicească (cea de-a doua mai puțin cuantificabilă) au însemnat resortul pentru ceea ce urma – misiunea din capitala Transilvaniei, un oraș cosmopolit și viu, dar și cu multe provocări. Perioada de tihnă din ultimii ani la Alba Iulia a reprezentat resursa pentru ceea ce urma. Și nu erau puține de făcut. Șapte ani au trecut, care au adus cu ei: un campus universitar („Nicolae Ivan"), cu cel mai modern edificiu din țară pentru o facultate de Teologie, un cămin studențesc, un centru misionar pentru tineret (Sângeorz-Băi), o brutărie, o tipografie, centre catehetice, organizarea „Întâlnirii Tinerilor Ortodocși din Europa", în perioada 4-7 septembrie 2015, o premieră pentru întreaga lume ortodoxă, cu o participare de peste 6000 de tineri din țară, din Republica Moldova, diaspora românească și tineri ortodocși din diverse țări ale lumii, programe catehetice și multe altele necuantificabile.

Se află aici prisos de „existență", pentru că se citește în toate aceste realizări prisos de „iubire" și „dăruire". „***Iubesc, deci exist... mai cu adevărat***". Că se întâmplă acest lucru se dovedește printr-o atitudine mereu gata de muncă, vigilentă la pulsul și așteptările societății actuale, disponibilă la adaptare și atentă la identificarea de noi „stratageme", care să percuteze. Mă voi folosi de cifra șapte, simbolică, pentru a descrie această existență în „***prisos de drag și dăruire***" la acest moment aniversar, de „judecată". Perspectiva va fi una personală, dar care, socotesc, că va ilustra bine și atitudinea sa la nivel comunitar.

Că se găsește în Înaltpreasfinția Sa râvnă sporită, în interiorul unui timp care stă să fugă, se întrevede, în primul rând, din întrebarea aproape retorică, ce pare să-l însoțească zilnic – „***Ce mai trebuie să facem***? (Ce trebuia să mai facem?)", urmată de răspunsul – „Câte nu mai trebuie!" Această întrebare vine deodată cu analiza unei zile, la apusul ei, însoțită și de semnul mulțumirii. Și nu la sfârșitul ei, pentru că acum se realizează planul pentru cea care urmează, ziua continuă. Nici nu mai știi bine când se termină una și începe următoarea. Există conștiința vie că timpul nu este altceva decât un interval pe care ți-l oferă Dumnezeu pentru a mai face ceva bun. Până la urmă, timpul „nu trece, ci doar se prelungește", atâta timp cât mai ai ceva de făcut pentru ceilalți. Și de aici vine cel de-al doilea element – resursa de bucurie personală este bucuria celorlalți. Asta o spune Înaltpreasfinția Sa – „***Mă bucur când ceilalți se bucură***..." Impresia pe care o aveam era că încercând să te

bucuri doar de bucuria celorlalți ajungi să nu te mai poți bucura tu însuți. Bucuria părea să nu fie a ta. Însă, privind mai atent la Înaltpreasfinția Sa, îți dai seama că, dimpotrivă, bucuria celorlalți devine resursă pentru bucuria proprie și energie pentru și mai mult bine. Și bucuriile sunt de trei feluri – trupești, de scurtă durată și sub semnul păcatului, sufletești, de durată și firești, dar sunt și cele duhovnicești, care vin de sus și durează cât o eternitate. Se vede că Dumnezeu, în schimbul slujirii cu bucurie a aproapelui, oferă cu generozitate bucuria duhovnicească, care dă viață.

De aici și resursa misiunii neliniștite și neîntrerupte. „***Să arzi***!"... „***Să ardem***!", spune mereu Înaltpreasfinția Sa, și „Să aprindem!"... lumea cu mesajul Evangheliei asemenea Apostolilor. „Ei au fost puțini și au convertit o lume întreagă, noi suntem mulți..." Își dorește să vadă cât mai aievea cuvântul Domnului și nădejdea Lui împlinită: „*Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea să fie aprins acum*" (Luca 12, 49). A te aprinde de bucuria și dragostea lui Hristos este conținutul și motorul întregii lucrări misionare, exprimată la modul foarte simplu de ÎPS Sa, prin interogația: „***Cum găsim acea bombă care să declanșeze schimbarea lumii?***" „Bomba" este viața lui Hristos suprapusă peste viața noastră. De aceea este nevoie de cât mai mulți lucrători ai Evangheliei „arzând" și mistuindu-se de dorul lui Hristos, care să fie credibili, „să molipsească" și pe alții și să îi conducă după modelul „Vino și vezi!"

Unul din păcatele majore ale societății actuale, dacă nu cumva cel mai mare, este grosolănia,

bădărănia. Nu se potrivește deloc nici cu normele sociale, cu atât mai mult cu cele spirituale, în ciuda prezenței sale mai peste tot. „Noi, lucrătorii Bisericii, trebuie să fim sensibili, să mângâiem... ***Să nu plece nimeni nemângâiat***!", îndeamnă ÎPS Sa. Logica sa este clară, nu tot timpul toate problemele se pot rezolva, dar să mângâiem putem oricând. Acest lucru este cel mai important. Oamenii bat la uși, și ușile, nu de puține ori, rămân închise. Ușa Bisericii trebuie să fie mereu deschisă. De aceea, cei care îi calcă pragul se bucură de binecuvântarea și mângâierea pe care le-o oferă cu generozitate.

Așezarea sa sufletească îl face ca atitudinea pe care o arată să fie lipsită de grabă, „***să opereze cu bisturiul, nu cu custura***". Al cincilea element. Este însuși principiul pe care îl evocă mereu și pe care însăși viața i l-a confirmat. Decât o dreptate cu ceartă, mai bine o nedreptate aparentă, cu pace, pentru că pacea este mai mare decât dreptatea. Multele încercări este nevoie să le arzi cu focul harului ca să rămâi un om al păcii și al iubirii. De aici răbdarea *peste măsură* de a asculta, de a lămuri, de a îndemna, chiar și dincolo de limitele convenționale pe care le impune societatea unui lider, fie el și religios. Acest lucru se întâmplă pentru că are încredere în oameni – oamenii sunt frumoși. De aceea ne cere mereu să scotocim și să identificăm în această lume „ceva frumos" – „***Spune-mi ceva frumos***..." Întreaga sa activitate vizează (re) crearea omului frumos – „Mai putem trăi frumos?" este întrebarea pe care o pune, și răspunde afirmativ, propunând modelul evanghelic, drept

cale sigură pentru acest lucru. Scoatem frumosul din lume la nivel de esență, în sens dostoievskian și tot după el ne organizăm viața, o recreăm, potrivit modelului divin, în sens quijotesc.

La toate aceste șase aspecte, mai adaug unul. La fel de important sau, poate, chiar mai important, care îmi dă dreptul la un astfel de eseu elogiativ, fără să pericliteze duhovnicește și fără să mă transforme într-un personaj de factură funcționăresc-oportunistă. ÎPS Sa reflectă blândețea evanghelică, care, tradusă, înseamnă a sta ***neclintit în slavă și-n ocară*** și nu se uită la fața omului, ci la inima lui Nici înălțimile nu-l amețesc, nici adâncimile nu-l conduc spre disperare, dar, în același timp, realizările îl bucură cu o bucurie tainică. Nu așteaptă elogii și nici măcar recunoașteri lumești, fie ele și firești. Dacă s-ar întâmpla altminteri, atunci bucuria sa nu ar mai fi aceeași. De aceea și „judecata" sa și acum este una favorabilă, care îl confirmă în dragoste, în bucurie, în căldură sufletească. În rest, rugăciune, osteneală și dăruire... pe mai departe.

Întru mulți ani, Părinte Mitropolit!

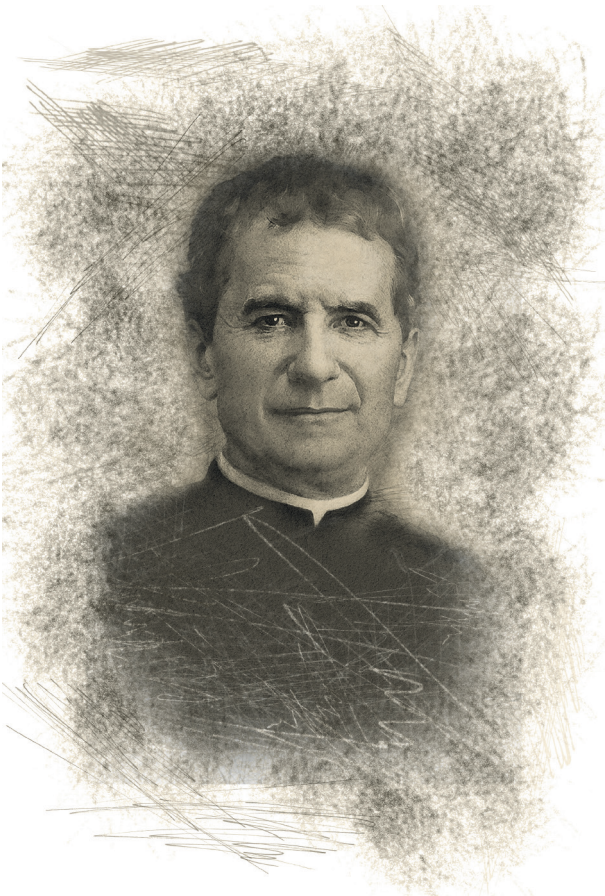

Don Giovanni Bosco

părintele și învățătorul tinerilor

Sensibilitatea spirituală era una dintre însușirile fundamentale ale lui Giovanni Bosco, personalitate duhovnicească marcantă a orașului Torino secolului al XIX-lea. Preot și dascăl, cu o harismă și slujire specială, se remarcă prin lucrarea catehetică și socială îndreptată către tineri, pentru care își dedică întreaga existență. Obișnuia să spună „este îndeajuns să fiți tineri pentru ca eu să vă iubesc". Apropierea de tineri venea din însăși atitudinea Domnului față de aceștia, dublată de caracterul paradigmatic atitudinal pe care îl reprezintă imaginea copilului în fața lui Hristos – curat, liber, simplu, cu un echilibru între rațiune și simțire, fără temeri prea mari, fără subordonări sistemice.

Hristos Însuși este identificat de Don Bosco în interiorul acestei paradigme. Redau un scurt fragment din gândirea și simțirea sa: „Priviți mereu cum se comporta Iisus cu apostolii Săi, cărora le suporta ignoranța și grosolănia, ba chiar și puțina credință. De asemenea, și pe păcătoși îi trata cu bunătate și familiaritate încât unora le trezea mirarea, iar la altora scandalul, dar, la cei mai mulți, speranța că vor obține iertare de la Dumnezeu. De aceea ne-a poruncit dă fim blânzi și smeriți cu inima... Să nu fie agitație în sufletul vostru, să nu fie dispreț în ochii voștri, să nu fie insulte în cuvintele voastre, ci să aveți milă pentru prezent și speranță pentru viitor"[4].

Giovanni Bosco se naște în ziua de 16 august 1815, în apropiere de Torino, într-o mică așezare

[4] *Scrisorile Sfântului Ioan Bosco, preot*, Torino 1959, 4, p. 201-203.

numită Becchi, aparținătoare comunei Castelnuovo, provincia Asti, într-o familie simplă. Se bucură de ocrotirea căminului familial pentru o foarte scurtă perioadă de timp, căci, la doar doi ani, rămâne orfan de tată. La această situație se adaugă starea de precaritate materială a regiunii, cauzată fie de războaiele napoleonice, fie de calamitățile naturale. În toate aceste condiții mama sa dă dovadă de o profundă așezare sufletească creștină, exemplu care îi va rămâne permanent în inima sa pe tot parcursul vieții. Studiile primare și le face în localitatea natală.

Vocația sa de misionar în mijlocul tinerilor este devreme simțită într-un vis, care îi va deveni punct de reper. Înțelege urâțenia păcatului și importanța evitării acestuia încă de la vârsta tinereții. De aici începe lucrarea sa misionară amestecată sau identificată chiar cu propria viață. „Se va face tuturor toate" pentru ca să îi câștige pe toți – devine acrobat, cântăreț, clovn chiar, din dorința de a-i atrage pe cei de o vârstă cu el și a-i ajuta să se ferească de păcat.

Urmează studii sporadice private, cu don Lacqua și don Calosso, între anii 1924-1929. Între anii 1931-1935 își continuă studiile la Școala publică din Chieri. De acum, mijlocul prin care se putea apropia de tineri și dedica deplin era preoția. Astfel, pe când împlinește vârsta de 20 ani, este admis la seminarul din localitate. Va fi hirotonit preot în ziua de 5 iunie 1841, pe când avea 26 ani. Darul pe care îl cere de la Dumnezeu cu acest prilej este „eficacitatea cuvântului" în misiunea pe care și-o dorea către inimile tinerilor din Torino.

După o perioadă de studiu în domeniul moralei și pastoralei, își începe apostolatul misionar, împreună cu Bartolomeo Garrelli, cu un catehism și un oratoriu. Proiectul se construiește în jurul unor întâlniri de seară la care participă chiar de la început peste 300 de tineri. Orașul Torino, pentru dezvoltarea sa industrială, era un punct de atracție pentru mulți tineri din diverse categorii sociale, în căutarea unui loc de muncă. Pentru tinerii ce proveneau din situații sociale, financiare sau culturale defavorizate, Don Bosco organizează întâlniri duminicale, fie în biserică, fie pe câmp, cu dorința de a-i educa, atât din punct de vedere religios, cât și profan. Primul oratoriu stabil a fost cel din cartierul periferic Valdocco, inaugurat pe 12 aprilie 1846. Un an mai târziu îl deschide pe cel de-al doilea, de data aceasta în cartierul Porta Nuova. Pentru proiectul său curajos, mulți îl consideră drept un entuziast idealist.

Proiectele continuă, astfel că, în 1853, Don Bosco deschide școli profesionale, fondează prima fanfară, și tipărește revista „Lecturile catolice". Pentru tinerii fără o orientare în viață, fondează *Oratoriul Sfântul Francisc de Sales*, încercând să le ofere aici posibilitatea de a avea o familie, de a învăța o meserie și de a deprinde o viață religioasă. În acest cadru fondează *Congregația Salezianã*, formată din preoți și slujitori, care îi și vor continua opera. Aceasta va fi recunoscută de către Vatican în 1864. Din această primă recunoaștere se nasc alte numeroase congregații și asociații de slujire socială – „Asociația Cooperatorilor Salezieni", „Societatea Fiicelor Mariei, ajutorul creștini-

lor", „Asociația foștilor elevi ai Oratoriului Salezian", „Asociația Ex-elevilor lui Don Bosco".

După anul 1874, lucrarea misionară a lui Don Bosco depășește granițele țării în Europa, Africa, America Latină. În ziua de 7 decembrie 1884, va fi hirotonit primul episcop dintre călugării salezieni, interpretând acest moment drept o confirmare a întregii sale misiuni la nivel ecleziastic.

La vârsta de 73 de ani trece la cele veșnice, în ziua de 31 ianuarie 1888 cu gândul la tineri: „Să le spuneți tuturor că îi aștept în rai". În acest moment lucrarea sa număra 773 de călugări salezieni și 393 de fiice ale Mariei Ajutătoare. Va fi proclamat de către Biserica Apuseană fericit pe 2 iunie 1929, iar pe 1 aprilie 1934 trecut în rândul sfinților.

Nici activitatea editorială nu este de neglijat. Toate scrierile sale au fost adunate într-o colecție de 38 de volume, cuprinzând un număr de 216 scrieri, toate dedicate cu precădere lucrării misionare, în special, a tinerilor.

Opera sa a fost continuată în întreaga lume, în slujba tinerilor săraci și suferinzi, prin întemeierea de școlii, institute tehnice și profesionale, spitale, oratorii, parohii și diverse alte centre.

Don Bosco a rămas foarte cunoscut în spațiul educației prin „metodologia" sa pedagogică numită „sistemul preventiv"[5], care prevede, mai înainte de îndreptare, corecție și consiliere post-factum, prevenirea situațiilor negative, printr-o educație responsabilă, serioasă și ancorată religios. El însuși traducea această „metodologie" prin practica-

[5] „Giovanni Bosco", în *Breve storia della spiritualità cristiana*, Milano, Ancora 2003, p. 395-396.

rea dragostei creștine, participarea la viața Bisericii, mai ales Spovedania și Împărtășania, la care se adaugă încrederea în formatori. Din perspectivă psiho-pedagogică, propunerea sa educațională anticipa o viziune pozitivă care se va dezvolta mult mai târziu – prevenirea manifestărilor reprobabile prin propuneri pozitive inteligente, care să anticipe necesitățile tinerilor, astfel încât să se evite apariția unei vieți dezordonate din punct de vedere moral, și care să compromită dezvoltarea psiho-socială și religioasă. În sinteză acest sistem prevedea: acceptarea tinerilor așa cum sunt, ca punct de plecare; încrederea că în orice tânăr există potențial care trebuie descoperit și pus în lucrare; crearea unui spațiu al relațiilor personale, pline de bucurie și încredere reciprocă; participare la acțiuni specifice tinerilor; interesul pentru mentalitățile și problemele lor, mereu în schimbare; crearea de experiențe pozitive; atenție față de tinerii marginalizați; accentul pe acțiunile în care tinerii sunt protagoniști și altele.

Giovanni Bosco a fost și rămâne un geniu al educației: „Se estimează că a educat în oratoriile sale nu mai puțin de o sută de mii de tineri abandonați, inventând pentru ei primele școli de muncă, semnând el însuși primele contracte de ucenicie; primele școli serale și duminicale; primele societăți de ajutor reciproc pentru muncitori, prima bibliotecă pentru tineretul italian, îngrijindu-se el însuși de publicarea a 204 volume mici”[6].

Educația tinerilor rămâne și astăzi o prioritate pentru Biserică. Primatul pus pe prevenție, ală-

[6] *Santi nella Misericordia*, Milano, Edizioni San Paolo, 2015, p. 63-64.

turi de aspectul curativ, îl face pe Don Bosco și metodologia sa actual(ă) și, în același timp, sursă și resursă de inspirație în misiunea cu tinerii. Tinerii sunt și ei în Biserică și ai Bisericii. De modul în care ei se simt, înăuntru sau în afară, depinde viitorul Bisericii, dar și al lumii, în general. Aș sintetiza, în cele din urmă, viziunea sa, în două scurte îndemnuri adresate lor, tinerilor: „***Fiți mereu veseli, fără să faceți păcate!***" și „***Fiecare să știe să scoată un profit spiritual din orice lucru!***"

Cuviosul Charbel Makhlouf

și calea dragostei

„Dumnezeu este dragoste. Dumnezeu este adevăr. Dumnezeu este dragostea adevărată. Lumea lui Dumnezeu este lumea dragostei; este lumea adevărului, și nu există nici un adevăr în afara dragostei. Omul nu se împlinește decât prin dragoste, și nu ajunge la adevăr decât numai prin spațiul lui Dumnezeu. Acesta aparține lui Dumnezeu; este copilul dragostei, copilul lui Dumnezeu, și casa lui reală este lumea lui Dumnezeu. Există o singură cale către lumea lui Dumnezeu, Hristos. Hristos este adevărul dragostei întrupat. El este proclamarea adevărului vieții și calea către lumea lui Dumnezeu. Fiecare om, în timpul călătoriei sale din această lume către cealaltă, este chemat să urmeze această cale. Și, la fel ca în orice călătorie din această lume, și pentru cealaltă trebuie să-și ia cu sine provizii și arme. Singura provizie pentru această călătorie este dragostea, iar singura armă, la fel, este dragostea. Această dragoste nu poate decât să cuprindă toate ființele umane, nu așteaptă nimic în schimb, nu cunoaște limite și este necondiționată. Acesta este modul în care ne iubește Dumnezeu, iar noi suntem chemați să ne iubim unii pe alții cu aceeași dragoste, cu dragostea lui Dumnezeu. Să ne rugăm pentru a primi această dragoste de a-i iubi pe toți oamenii, fără recompensă, fără limite, fără condiții, așa cum iubește Dumnezeu, și astfel vom deveni copii ai lui Dumnezeu. Omul a venit din inima lui Dumnezeu și se va întoarce la inima lui Dumnezeu”[7].

[7] Father Hanna Skandar, *Saint Sharbel - From his Contemporaries to Our Era*, Our Lady of Fortress-Menjez-Akkar, Lebanon, 2009, p. 230.

Acestea sunt cuvintele testament ale Cuviosului Charbel Makhlouf din Munții Libanului, monah al Bisericii Maronite. Suntem familiari cu personalitățile duhovnicești contemporane din spațiul ortodox sau chiar din spațiul occidental, dar destul de puțin cu cele din Orientul creștin. Cuviosul Charbel este un nume de rezonanță din Biserica Maronită din Liban, viețuitor în secolul al XIX-lea, într-o tăcere și discreție eremitică maximă, specifică tradiției răsăritene. A și fost cunoscut doar după plecare sa în eternitate.

Yussef Antoun Makhlouf, după numele de botez, se naște în circumstanțe umile în Libanul anului 1828, ca cel mai mic dintre cei cinci copii ai lui Antoun Zaarour Makhlouf și Brigitta Elias al-Shediyaq. Datorită stării financiare precare, tatăl său pleacă departe de familie și este nevoit să muncească din greu. Din pricina condițiilor grele de muncă, moare când fiul său cel mai mic avea doar trei. Yussef își începe studiile la școala parohială. Atras de rugăciune și singurătate de la o vârstă fragedă, își petrece o mare parte din timp în aer liber, în câmpurile și pășunile aflate în apropiere de satul său, contemplând pe Dumnezeu în mijlocul frumoaselor văi și pe munții înalți ai Libanului. Unchiul și tutorele său Tanious dorea ca tânărul Yussef să continue să lucreze cu el, în timp ce mama sa dorea să îl vadă căsătorit. Însă Yussef avea alte planuri. Așa se face că, la vârsta de 23 de ani, pleacă de acasă, fără a informa pe nimeni, și devine „Fratele Charbel", după un pelerinaj pe jos către mănăstirea unde se va închinovia. Reface, într-un fel, itinerariul unchilor săi pe linie mater-

nă, care erau deja călugări eremiți la Schitul Sfântul Pavel în Valea Qadisha. Intră ca frate în Mănăstirea Maicii Domnului din Mayfouq, primind numele de Charbel, care în limba siriacă înseamnă „povestea lui Dumnezeu", după numele unui sfânt cu același nume, Episcop de Edessa, martirizat în anul 121. Din dorința de o viață pusnicească aspră se transferă în Mănăstirea Sfântului Maron din Annaya, în apropiere de Beirut. În ziua de 1 noiembrie 1853 depune voturile monahale, în cadrul unei ceremonii restrânse, chiar și pentru familia lui.

Tânărul călugăr Charbel începe să studieze filozofia și teologia la Mănăstirea Sfinților Ciprian și Iustina în Kfifan, în districtul Batroun, pregătire necesară pentru hirotonie. Printre profesorii de la seminar se numără și părintele Nimatullah Kassab, considerat mai târziu și el în rândul sfinților. Va fi hirotonit preot șase ani mai târziu, la 23 iulie 1859, în Bkerk, și trimis înapoi la Mănăstirea Sfântului Maron, unde trăiește o viață de asceză severă și tăcere contemplativă timp de 16 ani. Superiorii lui Charbel observă lucrarea deosebită a lui Dumnezeu în viața lui, căci acesta devenise cunoscut ca un făcător de minuni, chiar și printre unii musulmani. În 1875, Cuviosul Charbel primește permisiunea de a trăi viață pustnicească într-un schit din apropiere dedicat Sfinților Apostoli Petru și Pavel, privilegiu care se acorda doar celor cu o îndelungată experiență spirituală. Această schimbare de viețuire a fost determinată de un eveniment miraculos. Cuviosul Charbel primește solicitarea de a întocmi un ra-

port urgent; se așează pe timp de noapte ca să îl întocmească. Spre surprinderea sa, uleiul din lampă stă să se termine. Astfel, îi cere unuia dintre slujitorii laici din mănăstire să umple lampa cu ulei, dar acesta o umple cu apă, pentru a-l pune la încercare. Dar lampa se aprinde imediat și continuă să ardă puternic. Starețul mănăstirii, informat de acest lucru, ajunge repede pentru a verifica el însuși acest lucru și descoperă că era, într-adevăr, plină de apă și totuși ardea. Interpretează această lucrare drept un semn de sus că Charbel era gata să trăiască viața de retragere.

Pentru douăzeci și trei de ani, Cuviosul Charbel duce o viață extrem de austeră, una de mortificare severă. Purta o cămașă de păr, dormea pe o saltea de paie, cu o scândură drept pernă, iar masa sa zilnică erau câteva resturi pe care le primea de la mănăstire. Dă o atenție deosebită Euharistiei, petrecând ore în șir de pregătire înainte de săvârșirea Liturghiei și mult timp după, dedicat rugăciunii de mulțumire. În ziua de 16 decembrie 1898, suferă un accident vascular în timp ce celebra Sfânta Liturghie. Trece la cele veșnice în ajunul Crăciunului al aceluiași an. Mormântul Cuviosului Charbel devine un loc de pelerinaj după moartea sa. I se atribuie numeroase minuni prin lucrarea lui Dumnezeu, atât în Liban, cât și în întreaga lume. Va fi beatificat în ziua de 5 decembrie 1965 și canonizat 12 ani mai târziu, pe 9 octombrie 1977, de către Papa Paul al VI-lea. Acesta îl descrie cu drept „o floare admirabilă de sfințenie înflorită pe tulpina tradițiilor monahale vechi ale Orientului... un pustnic al Munților Liban este înscris

în numărul fericiților și întregul popor creștin se îmbogățește, prin exemplul și mijlocirea lui, cu un nou membru eminent al sfințeniei monahale"[8].

Într-o lume extrem de pragmatică, greu se mai poate identifica rolul unui monah, cu atât mai mult a unui eremit, care pare să fi părăsit lumea, să fi fugit de lume și, în consecință, este dificil să descriem „sfințenia monahală". Din pricina unei viziuni hiperactiviste asupra lumii, lucrarea interioară este puțin prețuită, din nefericire, chiar și în interiorul Bisericii. Acest lucru se vede și din insistența în contemporaneitate ca mănăstirile să fie generatoare de activități sociale, care se realizează, evident, în detrimentul vieții contemplative. Nu că am fi împotriva acestora, absolut necesare în lucrarea Bisericii, ci doar pentru că socotim că vizează, mai ales, viața parohială. Acesta este contextul în care, acest monah, retras din lume, dar pentru lume, devine un far și un pol de atracție. Și tocmai de aceea fascinează. Intuiția unei cetățenii cerești îi face pe oameni să îl recunoască drept un apropiat de Dumnezeu. Și acest lucru se întâmplă după trecerea sa în eternitate, tocmai pentru a nu-i schimba și răsturna orientarea vieții, către cer și către lume, în același timp. Monahul este acela care cuprinde în sine întreaga lume și, atunci când stă în fața lui Dumnezeu, se face chezaș pentru întreaga lume. Și acest lucru pentru că o iubește. Devine omul universal care se așează în inima lumii. Singurul înțeles al lumii și singurul drum pe care ni-l propune este dragostea. Acesta este mesajul său puternic pentru posteritate: „Lă-

[8] Omilia din 5 decembrie 1965.

saţi iubirea să fie fără limite, comunitatea voastră să fie Biserica şi regula voastră Evanghelia. Fiţi ancora care ghidează navele în aventura lor pe mările furioase şi lăsaţi inimile voastre să fie porturi de pace pentru cei pierduţi, fără adăpost şi căutând ajutor. Prin rugăciunile voastre veţi invoca mila şi dragostea va veni ca o ploaie pe pământ. Rugaţi-vă ca inimile împietrite să fie încălzite, minţile întunecate să se deschidă, şi calamităţile şi ororile vor fi reduse. Nu vă temeţi, în cele din urmă lumina lui Hristos se va ridica, semnul Crucii va străluci, iar Biserica va împrăştia lumina. Rămâneţi fermi în credinţa voastră în Hristos şi nu vă fie frică, rămâneţi în încrederea în Dumnezeul învierii şi al vieţii; slava Lui revine în toată vremea"[9].

[9] Father Hanna Skandar, *Saint Sharbel*, p. 236.

Părintele Damian de Molokai

„martirul dragostei”

La șase luni după sosirea sa în Kalawao, Părintele Damian de Veuster afirma: „Mă fac lepros cu leproșii ca să îi câștig pe toți pentru Iisus Hristos. De aceea, în predica mea, zic *noi, leproșii*, nu *frații mei*". Această afirmație descrie limpede „metodologia" de lucru a unuia dintre marii misionari ai secolului al XIX-lea din spațiul apusean. Personalitatea sa poate fi privită din diverse perspective, poate fi un erou sau un martir, poate fi un predicator sau un misionar în apostolatul social. Dar, mai mult decât orice, el este icoana dragostei lui Hristos, „Fratele cel mare", întrupată aievea în „frații Săi prea mici". Crucea dragostei lui Hristos este prezentă, așa cum el însuși se exprimă, „într-o cruce specială – lepra", ca și blestem, dar și ca mijloc de mântuire.

Iosif de Veuster, după numele de botez, se naște la Tremelo, în Belgia, în ziua de 3 ianuarie 1840, într-o familie de catolici simpli, dar practicanți. Simte de devreme atracție față de vocația sacerdotală și îi urmează fratelui său, Auguste, adăugându-se Congregației „Preoților Preasfintei Inimi a lui Iisus și a Sfintei Maria", în ciuda opoziției tatălui său. Structura sa interioară nu îl recomanda drept un studios, ci, mai degrabă, un spirit contemplativ. Trei sunt principiile după care își coordonează perioada de formare, scrijelite pe banca de studiu, „tăcere, reculegere, rugăciune". Depune voturile monahale pe când împlinește 20 de ani, în ziua de 7 octombrie 1860, luându-și numele de Damian.

Curând după acest moment, Congregația este solicitată să ofere preoți misionari în insulele din

Arhipelagul Hawai. Fratele său cel mare, Auguste, este printre primii șase aleși. La scurt timp, însă, acesta se îmbolnăvește și, în locul său, pleacă Damian. Ajunge în Honolulu, încă nehirotonit, în ziua de 19 martie 1864. Două luni mai târziu este hirotonit preot de către Episcopul Louis Desire Maigret, păstorul misiunilor catolice din Hawai. Devine misionar în Big Island, unde întâlnește pentru prima dată leproși. Din pricina unor preconcepții vechi, care vedeau lepra drept o pedeapsă divină directă pentru păcate, în interiorul unei morale de nuanță juridică, bolnavii erau pur și simplu izolați, în condiții mizere, într-un loc destinat numai lor – insula Molokai. Cu sentimentul unei chemări speciale și directe, se pregătește în acest domeniu medical, în așa fel încât să devină preot slujitor pentru aceste comunități chinuite.

Decizia sa, confirmată în cele de urmă de Episcopul Maigret, îl face ca, la 10 mai 1873, să ajungă pe insulă. El va deveni, ceea ce în duh profetic a fost afirmat de Episcopul Maigret, „părinte, și unul dintre ei, care va trăi și va muri cu ei". Condițiile de viață, îngrijirea medicală, dincolo de suferința bolii și starea de izolare, făceau misiunea sa foarte dificilă. Peste 800 de persoane trăiau fără speranță și fără lege: medicamente puține, consum excesiv de alcool din dorința de muri mai ușor, cadavre aruncate la întâmplare, fără vreun ritual de înmormântare. În acest peisaj tulburător, Părintele Damian încearcă să trăiască Evanghelia și să o ilustreze în slujirea sa. Caută soluții edilitare și morale la toate aceste situații: construiește adăposturi pentru bolnavi, luptă împotriva abu-

zurilor, consumului de alcool, creează condiții demne de înmormântare și alege un loc pentru cimitir – „Grădina morților". Dar dificultatea misiunii sale consta mai ales în însoțirea spirituală a bolnavilor, cu precădere a celor supărați pe Dumnezeu, care nu își puteau accepta suferința. Devine una cu ei, împarte totul cu ei, și, în felul acesta, le câștigă încrederea, dar se găsește și tot mai aproape de contractarea bolii. „Mă fac lepros pentru leproși ca să-i câștig pe toți pentru Hristos", îi scrie fratelui său.

Lucrarea sa este recunoscută în întreaga insulă, iar renumele său se răspândește în lumea întreagă. De aceea, primește numeroase scrisori de încurajare și numeroase daruri, care, toate, veneau către „Damian și leproșii săi". Din nefericire , notorietatea sa nu convenea unora dintre liderii insulei, unor misionari protestanți, care se simțeau concurenți, ba chiar și unor lideri ai Bisericii sale – Episcopului Hermann Koeckemann, succesorul Episcopului Maigret, precum și provincialului Congregației din care făcea parte, preotului Leonard Fouesnel. O serie de minciuni și acuze nejustificate încercau să îl deturneze din misiunea sa de slujire. Cea mai gravă acuză, din punct de vedere spiritual, se referea la presupusa sa dorință de faimă, dublată de acuza de imoralitate. Această ultimă acuză a fost întărită de contractarea leprei, interpretată drept dovadă limpede a pedepsei divine asupra sa.

În ciuda realității dificile, părintele Damian își continuă slujirea socială. Centrul era tot mai bine organizat. Anul 1888 înseamnă sosirea unor

surori franciscane din Syracuse, New York, animate de Sora Marianne Cope. Prezența acestora va reprezenta garanția că lucrarea lui va continua și că Dumnezeu vrea acest lucru.

Suferințele creșteau, dar răbdarea și nădejdea sporeau odată cu ele. Fără să reclame atitudinea nepotrivită a superiorilor săi, fără resentimente sau dorință de răzbunare, își trăiește suferința ca pe o experiență de apropiere față de Dumnezeu și față de frații săi leproși. De aceea și petrece timp îndelungat în „Grădina morților, alături de cei mulți pe care îi asistase și care acum se odihneau acolo. Rugăciunea canonică îi era tovarăș în drumul suferinței și a prefacerii sale pământești. Înainte de moarte, două momente merită să fie rememorate – spovedania generală și un examen medical care să îi confirme boala de care suferea, și nu de vreo altă boală venerică, precum sifilisul, înlăturând orice acuză de imoralitate, pe care unii i-ar fi putut-o aduce.

Trece în eternitate în ziua de 15 aprilie 1889. Vestea aceasta aduce cu sine atât creșterea faimei, cât și contextul unor noi încercări de a-l denigra. În 1936, rămășițele sale pământești vor fi transferate la Louvain, în Belgia, și îngropate în cripta bisericii Congregației Preasfintelor Inimi. Părintele Damian este beatificat în 1995 de Papa Ioan Paul al II-lea și canonizat în 2009 de Papa Benedict al XVI-lea. Din pricina slujirii sale, este socotit patronul spiritual al celor bolnavi de lepră, AIDS sau HIV și a celor expulzați la marginea societății.

Pornind de la biografia acestui misionar, întrebarea de căpătâi se poate exprima astfel – „Alegi să te atingi sau să te izolezi?" De fapt, această interogație reiterează o posibilitate de alegere permanentă – îți dorești o viață comodă, departe de suferință, ferită de pericole, atunci nu „te atingi"; sau, cealaltă variantă, nu mai ții cont de nici unul din aceste aspecte și plonjezi în mijlocul suferinței, al dezordinii, al mizeriei, la marginea lumii, la marginea vieții. Rațional nu există nici un fel de justificare pentru a doua variantă. Și totuși, ea poate exista și, deși într-o totală nebunie pentru omul „cuminte", fascinează și seduce. Pentru că se înscrie în „metodologia" proclamată de Hristos și Evanghelia Sa – pierderea până și a sufletului de dragul (C)celuilalt (Matei 16,25). Cine se așează în inima lumii și trăiește drama lumii, atât lăuntric, cât și exterior, se aseamănă bine lui Hristos și devine, în consecință, lucrător față de „frații Săi prea mici".

În același timp, co(m)pătimirea cu cei în suferință este și singura „metodă" prin care poți să spui ceva, cu adevărat teologic, despre suferință și despre locul lui Dumnezeu în această „petrecere". Cel care co(m)pătimește își asumă deodată atât rolul fratelui, cât și rolul părintelui, în stare să participe la suferința celuilalt, dar și să ofere mângâiere, siguranță și soluții foarte concrete (Matei 25; Iacov 2, 15-16). Părintele Damian a ales, ca urmare a chemării sale, deloc confortabile, ba chiar strivitoare, dar și cu rezultate peste limita așteptării, vizibile, dar, mai ales, lăuntrice. Drumul îi era foarte limpede, deși nu ușor. A ales, fără să dea

înapoi, fără să ezite sau să regrete. Misiunea sa de acum era să „risipească" dragoste, să „se risipească", ba chiar să se piardă pentru și de dragul celorlalți.

Se poate afirma limpede că Părintele Damian „nu doar i-a îngrijit pe bolnavi, ci le-a redat demnitatea umană și respectul de sine, făcându-le cunoscută responsabilitatea lor. Disperarea și auto-neglijarea apar de multe ori la pacienții cu boli terminale – cu atât mai mult la cei bolnavi de lepră, părăsiți. Cei care suferă de boli au nevoie, pe lângă îngrijire medicală, și de contactul uman și de prietenie. Împreună cu prietenii săi bolnavi, Părintele Damian a intrat în lupta împotriva lipsei de sens, a goliciunii și a disperării. S-a asigurat că aceștia nu și-au a irosit viața supunându-se nelucrării, beției și unui stil de viață fără restricții. Dacă era necesar, putea deveni foarte irascibil. Dar le-a oferit și alternative: i-a învățat să aibă mai multă grijă de ei înșiși și de ceilalți. I-a împăcat, nu numai unul cu altul, ci și cu Dumnezeu. Prin lucrarea sa pastorală, predicile sale, liturghiile pe care le-a săvârșit, și tainele administrate, i-a învățat pe păstoriți că fiecare dintre ei este valoros în ochii lui Dumnezeu. De asemenea, i-a învățat că viața nu se sfârșește odată cu moartea, lucru care a dat sens vieții, dar și morții lor"[10]. Părintele Damian de Molokai a devenit „***slujitorul iubirii***"...

[10] *The Spirit of Father Damien* by Jan De Volder, San Francisco, Ignatius Press 2010, p. 229.

Doctorul Giuseppe Moscati

și iubirea care vindecă

„Să practicăm dragostea, să nu uităm să facem din fiecare lucrare a noastră o dăruire, în fiecare zi, în fiecare moment, prin mijlocirea dragostei". Este laitmotivul care însoțea activitatea zilnică a medicului Giuseppe Moscati. Nu de puține ori, în mentalul colectiv, desăvârșirea creștină este asociată cu o viața trăită la superlativ, excepțională prin metodologia ei, de regulă la marginea lumii, neamestecată cu impuritățile cotidiene. De aceea și accesul la această cale a oamenilor cu o viață normală, cu o poziție socială, cu o implicare administrativă, pare să fie aproape imposibilă. Față de această mentalitate deloc răzleață, itinerariul medicului Giuseppe Moscati stă ca mărturie pentru o spiritualitate angajată și coerentă la nivelul vieții cotidiene, ca posibilitate deschisă tuturor celor care doresc o viață duhovnicească serioasă. Și metodologia descrisă, deși aparent simplă, are un caracter unitar și integral – consacrarea întregii vieții lui Dumnezeu, în detaliu, și la nivelul fiecărei acțiuni, indiferent de dimensiune.

Giuseppe Moscati se naște pe 25 iulie 1880, în Benevento, Italia. Este cel de-al șaptelea copil din cei nouă ai familiei sale. Tatăl său, Francesco, era magistrat cunoscut în acea regiune, iar mama sa, Rosa de Luca dei Marchesi di Roseto, provenea dintr-o familie nobilă. Copilăria îi este marcată de apropierea față de Biserică. Îl moștenește pe tatăl său prin preocuparea pentru studiu și darurile sale intelectuale. Alege să studieze Medicina, deși se întrevedea o carieră în domeniul Dreptului. Această decizie este determinată de o experi-

ență dură: fratele său, Alberto, locotenent în artilerie, suferă un accident care se soldează cu o traumă incurabilă la cap. Giuseppe va fi cel care îl va îngriji pentru mai mulți ani. Această perioadă îl face să se maturizeze repede și să înțeleagă caracterul limitat al puterilor omenești și necesitatea unei vieți activate de credință.

Își începe studiile medicale în anul 1897, la Napoli, într-un mediu mai degrabă agnostic și imoral, cu o vădită atitudine anticlericală. În ciuda acestei situații, studentul Moscati își trăiește viața academică acompaniată de un program liturgic angajat. Își termină studiile în anul 1903 cu un doctorat pe tema ureogenezei hepatice. Activitatea și-o începe la Spitalul de boli incurabile din Napoli și, în paralel, pentru calitățile sale intelectuale, predă cursuri de medicină generală în universitate. Foarte curând devine și administratorul instituției medicale. Este bine ancorat în medicina tradițională, dar și deschis către noile cercetări în domeniul biochimiei. Viziunea sa holistă asupra lumii se reflectă în metodologia de lucru – pe lângă resursele corespunzătoare, Doctorul Moscati adaugă căldura sa umană și mărturia credinței. Într-o scrisoare adresată unui prieten își mărturisește crezul – „Nu știința, ci dragostea a transformat lumea”[11]. Vindecarea pe care o propune are în vedere atât trupul, cât, mai ales, sufletul. Această viziune este generată de asumarea vocației sale cu dimensiuni profund religi-

[11] https://www.catholiceducation.org/en/faith-and-character/faith-and-character/joseph-moscati-saint-doctor-and-miracle-worker.html, 27 septembrie 2018.

oase – practica medicală ca un apostolat al laicilor, ca o slujirea a celor vulnerabili. Ceea ce este de subliniat, doctoral Moscati însoțește orice tratament cu îndemnul de a participa la viața liturgică a Bisericii.

S-a făcut remarcat în special prin activitatea desfășurată în timpul marii epidemii de holeră din 1911 și prin însoțirea medicală a peste 3000 de soldați în timpul Primului Război Mondial. De asemenea, prin acțiuni eroice, a salvat un număr însemnat de pacienți internați în timpul erupției vulcanului Vezuviu. Și-a pus toată energia în slujba celor săraci, de aceea era și numit, încă din timpul vieții, „medicul sfânt din Napoli". În fiecare bolnav identifica chipul îndurerat al lui Hristos. De aceea refuza să primească bani de la cei săraci. Redăm scrisoarea adresată soției unui pacient: „Stimată doamnă, vă restitui o parte din onorariu, fiindcă mi se pare că mi-ați dat prea mult. Sigur, de la alții, comercianți profitori, aș lua mai mult, dar de la oameni muncitori, nu. Sper ca Dumnezeu să vă dea bucuria vindecării soțului dumneavoastră. Și faceți în așa fel încât acesta să nu se îndepărteze de Dumnezeu și să se adape la izvorul mântuirii (Sfânta Împărtășanie). Vă salut. G. Moscati"[12].

Doctorul Moscati este recunoscut pentru evlavia pe care a manifestat-o. Pe peretele Institutului de Anatomie Patologică pe care îl conducea, în sala de necropsie, a pus să se graveze pe crucifix: „Ero mors tua, o mors!/ O moarte, eu voi fi moar-

[12] http://sfintisisfinte.blogspot.com/2011/02/sfantul-iosif-moscati-model-de-medic-si.html, 27 septembrie 2018.

tea ta?" (Osea 13,14). Este sinteza întregii sale misiuni, să lupte împotriva morții, să promoveze și să susțină viața, devenind colaboratorul lui Dumnezeu, care, El Însuși se prezintă ca viață și ca sursă a vieții (Ioan 1,4). Puterea și îndrăznirea sa vin din simțământul apropierii față de Cel Înviat, Care a învins moartea și a dăruit viață.

Trebuie să menționăm că viziunea sa integrală asupra vieții și a medicinii este limpede exprimată și în educația tinerilor studenți. În ciuda atmosferei ostile unei viziuni creștine în spațiul academic al vremii, nu se rușinează să își exprime propriile opinii în fața studenților săi. Redăm două exemple consemnate. Într-o scrisoare din 1923, îi scria unui student: „Aduceți-vă aminte că trebuie să vă îngrijiți nu doar de trupul, ci și de sufletul celor care gem și apelează la voi. Mult mai multe suferințe veți alina mai ușor cu sfatul și apelând la duh, decât cu rețetele reci cu care să se meargă la farmacie". Iar trei ani mai târziu, pe aceeași linie, insista pe necesitatea credinței în demersul medical: „În misiunea încredințată vouă de Providență, cultivați simțul viu al datoriei: gândiți-vă că bolnavii voștri au, mai ales, un suflet de care trebuie să știți să vă apropiați și pe care trebuie să îl apropiați de Dumnezeu; gândiți-vă că este datoria voastră să iubiți studiul, fiindcă doar astfel veți putea îndeplini marele mandat de a veni în ajutorul celor nefericiți. Știință și credință!".

Într-una din zile, așa cum făcea de obicei, s-a dus de dimineață la biserică, a primit Împărtășania, s-a dus la clinică, și s-a întors acasă unde-l

așteptau alți bolnavi. Pe la ora trei s-a simțit obosit, s-a așezat în fotoliu și a adormit pentru totdeauna. Era 12 aprilie 1927. Avea 46 ani. Pe 16 noiembrie 1975 va fi beatificat de către Biserica Apuseană, iar în ziua de 25 octombrie 1987 trecut în rândul sfinților. Redăm un scurt fragment din omilia acelei zile cu referire la personalitatea acestuia: „Prin natura și vocația sa, Moscati a fost mai întâi și mai presus de toate medicul care tămăduiește: a răspunde la nevoile și suferințelor oamenilor a fost pentru el ceva obligatoriu și de neocolit. Durerea celui în suferință ajungea la el ca strigatul unui frate către un alt frate, doctorul, care trebuia să se grăbească cu ardoarea iubirii. Motivația activității sale ca medic nu a fost, așadar, doar datoria profesională, ci conștiința faptului că a fost așezat de Dumnezeu în lume ca să lucreze potrivit cu planurile Sale, să aducă cu dragoste ajutorul pe care știința medicală îl poate oferi în liniștirea durerii și restabilirea sănătății"[13].

Vom sintetiza trecerea sa lumească în patru puncte. Mai întâi, Giuseppe Moscati a făcut din profesia sa o slujire, asemenea lui Hristos, doctor după chipul „Doctorului suprem", „vindecând cu dragostea". Cu conștiința că a fost chemat către o misiune, a înțeles fiecare clipă ca o invitație către ceva, din această pricină o umple de semnificație. În al doilea rând, a trăit o viața de ucenic, cu cele două momente necesare – de experiență lăuntrică, în tăcere, ca sursă de viață abundentă pentru lucrarea sa exterioară de slujire a celor în suferință.

[13] https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/homilies/1987/documents/hf_jp-ii_hom_19871025_canonizzaz-moscati.html, 27 septembrie 2018.

O a treia însușire este caracterul integrat și holistic al vieții – a căutat să devină performant în tot mai multe zone pentru a fi mai capabil să slujească viața în trei componente, medical, social și religios. Tema asocierii bolii/răului la nivel ontologic cu păcatul, la fel și a sănătății/binelui cu mântuirea și, de aici, unitatea structurilor pentru însănătoșirea omului, erau principii de bază pentru actul său medical. În cele din urmă, Giuseppe Moscati a practicat lucrarea dragostei către cei de lângă el, a săracilor din apropiere, potrivit formulei sale de viață – dragostea care vindecă. Dragostea sa explicită față de om era oglindire a dragostei implicite față de Hristos, Dumnezeu-făcut aproape. Lecția care rămâne o exprimăm astfel: angajamentul profesional - ascetic - caritativ poate fi modul în care un laic își fondează vestirea integrală a lui Hristos, adică a-L prezenta/oferi pe Hristos în întregime și tuturor oamenilor.

Patriarhul Athenagoras

după asemănarea lui Dumnezeu

„Ceea ce eu pot să văd e lumina sfântului patriarh, care e o lumină de la Dumnezeu, aparținând lui Dumnezeu Însuși... Un fapt este sigur. Întreaga persoană a Patriarhului este o icoană... Încercând a-l vedea, a-l studia, a-l descrie pe Athenagoras, de fapt am încercat să-L văd pe Dumnezeu, să-L înțeleg, să-L admir, să-L descriu. Întrucât Dumnezeu este vizibil în sfinții Săi precum într-o oglindă. Și icoana fiecărui sfânt este o imagine a lui Dumnezeu"[14]. Așa se exprima Părintele Virgil Gheorghiu, încercând să-i facă o descriere cât mai completă, aproape de sinaxar, Patriarhului Ecumenic Athenagoras, de numele căruia se leagă o pagină importantă din istoria Bisericii contemporane – ridicarea anatemelor de cele două Biserici, Ortodoxă și Catolică, în anul 1965, la Constantinopol și Roma.

Se naște în ziua de 6 aprilie 1886, în localitatea Vasilikon, din regiunea Epirului. Cunoaște greutatea vieții de la vârstă fragedă, căci la 13 ani rămâne orfan de mamă. Îndrăgostit de cele sfinte, urmează studiile teologice la Școala Patriarhală din Halki. După încheierea pregătirii teologice alege calea monahală și va fi curând hirotonit ierodiacon, iar, pentru calitățile sale intelectuale și inteligența sa nativă, Arhiepiscopul Meletie al Atenei îl numește secretar personal. La foarte scurtă vreme după ce acesta din urmă va fi întronizat ca Patriarh ecumenic, Athenagoras va fi numit mitropolit de Corfu, în 1922. Opt ani mai târziu va primi o misiune importantă, dar nu lip-

[14] Virgil Gheorghiu, *Viața Patriarhului Athenagoras*, Alba Iulia, Reîntregirea, 2009, p. 288-290.

sită de provocări, fiind ales arhiepiscop al Americii. Atmosfera din această parte de lume nu era una lipsită de tulburări, dar, prin blândețea și discernământul care îl caracterizau, a făcut ca momentele dificile să fie parcurse și să se găsească soluții pentru rezolvarea pașnică a problemelor interne. De numele său se leagă și primul seminar teologic ortodox grec din America, „Sfânta Cruce". Pe 1 noiembrie 1948, Athenagoras este ales patriarh ecumenic și, un aspect relevant, pentru întronizare a fost adus la Istanbul cu avionul personal al președintelui american Harry Truman.

Lucrul cel mai important din slujirea sa ca patriarh, pe care deja l-am amintit mai sus, este ridicarea anatemelor reciproce dintre Biserica Ortodoxă și cea Catolică, pe 7 decembrie 1965, concomitent la Constantinopol și Roma, deschizând posibilitatea unui dialog ecumenic real. Acest moment a fost urmat de două vizite reciproce, a Papei Paul al VI-lea la Efes, în iulie 1967, respectiv a Patriarhului Athenagoras, în octombrie a aceluiași an, la Roma. Această vizită a fost izolat criticată, existând suspiciunea că Patriarhul Athenagoras ar fi vrut să intre în comuniune cu Papa Paul al VI-lea. Și de aici atributul care i se asociază uneori, într-un mod violent, peiorativ și acuzator, de „patriarh ecumenist". Din nefericire, atunci, la fel ca și acum, dorința de unitate și entuziasmul ecumenic nu au fost înțelese de toți. Pe 7 iulie 1972, Patriarhul Athenagoras trece la cele veșnice la reședința sa din Constantinopol.

Mai înainte de a fi un teolog, Patriarhul Athenagoras a fost un om duhovnicesc. Pentru el ecu-

menismul nu era o atitudine, ci un mod de viață, tipic monahului, care se simte solidar cu întreaga lume. Este tipul omului integral care cuprinde întreaga lume în sine. Ne amintim în acest sens de apoftegma lui Ava Alonie: „Dacă nu va spune omul în inima lui că eu singur și Dumnezeu suntem în lumea aceasta, nu va avea odihnă"[15]. În acest context se întreabă: „Meritǎm să fim numiți ortodocși dacă nu iubim?... Noi, ortodocșii, suntem vrednici de Ortodoxie? În afară de eforturile care au fost făcute în ultimii ani, ce fel de exemplu au oferit Bisericile noastre? Suntem uniți în credință și în comuniunea euharistică, dar am devenit străini unii de alții, câteodată chiar rivali. Și Tradiția noastră extraordinară: Sfinții Părinți, Sfântul Grigorie Palama, Filocalia: trăiește și este creativă în interiorul nostru? Dacă suntem satisfăcuți să repetăm formule fixe și să le ridicăm împotriva fraților noștri creștini, atunci moștenirea noastră va deveni muribundă. Dăruirea, umilința, reconcilierea ne fac, într-adevăr, ortodocși, ținând credința nu doar pentru noi înșine, ci pentru unirea tuturor"[16].

Problema separării dintre Biserici, în viziunea sa, nu era doar de natură teologică, ci, mai ales duhovnicească. Diferențele dogmatice în interiorul creștinismului există, dar acestea sunt susținute sau chiar generate de o viață spirituală mediocră. Din nou confirmă linia Patericului, unde aflăm că ereziile sunt rezultatul lipsei dragostei

[15] *Patericul Mare*, București, Editura Bizantină, 2016, p. 613-614.
[16] Cf. Alexandru Dinu, „Patriarhul Atenagora I, Ierarhul reconcilierii", în *Lumina*, 10 iulie 2009, p. 4.

între oameni, mai degrabă decât dispute de natură dogmatică. Citățm din nou un paragraf unde acest mare ierarh își prezintă programul său ecumenic limpede, curajos și în duhul cel mai fidel al Părinților, evidențiindu-se glasul profetic al Bisericii în fiecare frază rostită: „Pentru secole întregi au fost discuții între teologi și nu au făcut nimic altceva decât să-și întărească pozițiile. Am o întreagă bibliotecă despre asta. Și de ce? Pentru că vorbesc cu teamă și neîncredere față de celălalt, cu dorința de a se apăra pe sine și a-i înfrânge pe ceilalți. Teologia nu mai reprezintă o celebrare curată a misterului divin. A devenit o armă. Dumnezeu Însuși este privit ca armă! Repet, nu ignor aceste dificultăți, dar încerc să schimb atmosfera spirituală. Restaurarea iubirii reciproce ne va face să vedem întrebările într-o nouă perspectivă. Trebuie să exprimăm adevărul drag nouă – pentru că protejează și celebrează importanța vieții în Hristos –, trebuie să-l exprimăm nu într-un mod repulsiv față de ceilalți, pentru a-i face să admită că sunt înfrânți, ci pentru a-l dărui din dragoste, pentru sensul său, pentru frumusețea sa, la care trebuie să-i invităm și pe ceilalți. Trebuie să fim pregătiți în același timp să ascultăm. Pentru creștini, adevărul nu este opus vieții sau iubirii, ci le descoperă imensitatea“[17].

Adevărul nu există dacă nu este însoțit de iubire. Iar în această ecuație, frica de întâlnirea cu celălalt se suprimă. Dialogul ecumenic presupune apropierea cu smerenie de celălalt într-un cadru liturgic viu, real, presupune dăruirea și împărtă-

[17] *Ibidem.*

șirea adevărului cu dragoste, în situația în care acesta este cunoscut și, mai ales, trăit în viața noastră. În cele din urmă înseamnă invitația de a fi părtași la celebrarea misterului divin în viața Bisericii aievea. Tocmai datorită unei astfel de atitudini, cei prezenți la Roma în decembrie 1967, ascultându-l pe patriarh, au strigat: „Dumnezeu este Cel care vorbește prin gura lui Athenagoras!"

Exemplul acestui ierarh care s-a luptat din răsputeri să împlinească testamentul Domnului Hristos – „ca toți să fie una" – este cu atât mai actual cu cât și în vremurile noastre există atitudini contradictorii față de apropierea între creștini în interiorul unei mai largi mișcări ecumenice, poate din frică, poate din ignoranță, sau dintr-o viață spirituală fragilă, sau, simplu, dintre-un zel de tip sectarist... Oricum această personalitate ecleziastică marcantă ne aduce aminte că specificul omului religios este asemănarea în dragoste cu Hristos și asumarea întregii lumi în propria sa viață, inclusiv a celor de alte credințe. El n-a fost un diplomat, ci un om al experienței, n-a manifestat doar o atitudine deschisă, ci un mod de viață, ancorat în Scripturi și în scrierile Părinților Bisericii. Și, în cele din urmă, făcându-se hermeneutul acestora în petrecerea sa zilnică, s-a asemănat cu Hristos întru toate. Acest lucru îl face din nou pe Părintele Virgil Gheorghiu, în romanul pe care i l-a dedicat, să îl descrie cu generozitate: „Nu doar ascultându-l pe patriarh Îl ascult pe Dumnezeu, care vorbește prin gura lui Athenagoras, nu doar privindu-i fața Îl privesc pe Dumnezeu, care se reflectă în el, ci atingându-i

mâinile, Îl ating pe Dumnezeu, care este în el. Îl simt pe Dumnezeu... La Judecata de Apoi, când mă voi prezenta în fața Împăratului Cerului, Îl voi recunoaște întru totul. Fiindcă am văzut, încă de aici de jos, de pe pământ, lumina Lui, I-am auzit vocea și I-am simțit căldura mâinii, privindu-l pe Athenagoras, ascultându-l pe Athenagoras și atingându-i mâinile lui Athenagoras... Dumnezeu este Cel care strigă cu vocea Lui de tunet în tăcerile lui Athenagoras"[18]. De acum, tăcerea sa iubitoare, generatoare de atitudini duhovnicești sensibile, dar și ferme, ne rămâne ca un testament prețios spre a fi celebrat în viața noastră cotidiană.

[18] Virgil Gheorghiu, *Viața Patriarhului Athenagoras*, p. 374.

Sfântul Ioan Maximovici

lecție de sfințenie pentru omul contemporan

„Sfințenia nu este pur și simplu neprihănire, pentru care cel drept ar merita bucuria binecuvântării în Împărăția lui Dumnezeu, ci, mai degrabă, o astfel de dreptate prin care oamenii sunt plini de harul lui Dumnezeu, în măsura în care curge din ei asupra acelora cu care intră în contact. Mare este binecuvântarea lor; aceasta este generată de experiența personală a slavei lui Dumnezeu. Fiind plini de dragostea pentru oameni, care purcede din dragostea lui Dumnezeu, aceștia răspund nevoilor oamenilor și, la rugămințile lor, se fac mijlocitori și apărători pentru ei înaintea lui Dumnezeu". Așa descria Sfântul Ierarh Ioan Maximovici măsura la care este chemat omul lui Dumnezeu. Se vede limpede o reașezare a standardelor evanghelice, un parcurs de la o dreptate morală, naturală, mult mai accesibilă omului firesc, la o sfințenie duhovnicească, ca dar al Duhului, generată de participarea personală la experiența lui Dumnezeu. Acest lucru este cu atât mai necesar cu cât, în vremurile actuale, standardele par să fie coborâte tot mai mult și, în consecință, chiar la nivel omiletic, chemarea evanghelică, din pricina dorinței unui confort aparent, să fie „ameliorată", „adaptată", adusă la mai îndemâna omului postmodern.

Sfântul Ioan Maximovici, unul dintre sfinții cei mai cunoscuți ai secolului trecut, teolog inspirat, zelos ierarh misionar și protector al celor nevoiași, se naște în ziua de 4 iunie 1896, în regiunea Harkov, din sudul Rusiei, dintr-o familie de viță veche. Primește la botez numele Mihail. Un înaintaș al său, Mitropolitul Ioan de Tobolsk, lumi-

nător al Siberiei și misionar în China, canonizat în 1916, va avea o înrâurire duhovnicească constantă asupra sa în direcția activității misionare pe care o va desfășura. De altfel, acest lucru se vede și din faptul că, mai târziu, odată cu intrarea sa în monahism, îi va purta numele.

Tânărul Mihail era, din fragedă pruncie, „călugăros". Nu-i plăceau jocurile zgomotoase, iubea natura și animalele, citea mult Viețile Sfinților și diverse cărți duhovnicești și își petrecea toate verile la mănăstire. Când împlinește 11 ani este trimis la școala militară din Poltava. Aici viața i se intersectează cu vestitul Episcop ascet Teofan al acestei cetăți, care a rămas pentru acesta un model de asceză pentru întreaga sa viață. Deși își dorea să studieze Teologia, ascultând sfaturile părinților săi, urmează studii de Drept pe care le și absolvă tocmai în vremurile revoluției bolșevice. În 1921 emigrează la Belgrad împreună cu familia sa, unde urmează studiile de Teologie. Anul 1926 marchează intrarea sa în monahism la Mănăstirea Milkovo, primind numele Ioan. În același an este și hirotonit ieromonah. Între anii 1929-1934 devine profesor la seminarul Teologie „Sfântul Ioan Botezătorul" din Bitol. Fără să își fi dorit acest lucru, la 28 mai 1934, este hirotonit episcop de către Mitropolitul Antonie Hrapovitki și trimis în China în eparhia Shanghaiului. Își asumă deplin această slujire și se dedică atât la nivel edilitar și misionar, cât și social, purtând grijă în mod expres de rușii imigrați aici.

La jumătatea secolului trecut, în 1951, episcopul Ioan este chemat la misiune în Europa occi-

dentală, la Paris, iar mai apoi la Bruxelles, primindu-i în grijă pe credincioșii din aceste regiuni. Este considerat misionar al ortodoxiei în Lumea Nouă. Unsprezece ani mai târziu, la dorința a numeroși credincioși care îl cunoșteau încă de când fusese în Shanghai, devine episcop al celei mai mari comunități din America, la San Francisco. Aici se implică pe toate planurile, cu prioritate încercând să împace comunitatea scindată de acolo și să continue lucrările la catedrala arhiepiscopală. Un an mai târziu înființează Frăția Preacuviosului Gherman din Alaska, devenită ulterior un important centru ortodox din California. A fost în același timp și un teolog fidel tradiției sale, încercând să indice linia ortodoxă într-un spațiu multicultural și pluriconfesional. Dar atacurile unor adversari nu întârzie să apară. Le răspunde în stilu-i specific, cu un calm netulburat, în ciuda severității sale ascetice. Trece la Domnul când abia împlinește 70 de ani, însingurat, așa cum mereu fusese în viața sa arhierească.

La foarte scurtă vreme după trecerea în veșnicie au apărut numeroase articole în care era prezentat drept omul lui Dumnezeu, cu o sfințenie evidentă, purtătoare de harisme – puterea tămăduirii, darul clarviziunii, nebunia în Hristos. Această ultimă stare îl făcuse să se comporte fără să se preocupe prea mult de faptul că unele gesturi sau vorbe ale sale puteau părea imprevizibile sau chiar stranii, potrivit criteriilor omenești. Dovedea astfel faptul că sfințenia nu este rezervată doar vremurilor trecute, ci este accesibilă și contemporaneității. A rămas în istoria orală faptul că

un preot catolic din Paris, într-o omilie, dorind să argumenteze faptul că sfințenia este la îndemâna tuturor, chiar și a omului modern, spune: „Afirmați că în prezent nu se mai întâmplă minuni, nu mai există sfinți. De ce să vă prezint dovezi teoretice, când astăzi pe străzile Parisului umblă un sfânt – Sfântul Jean cel Desculț!" În ziua de 2 iulie 1994, va fi canonizat de Biserica Ortodoxă din America, iar rămășițele sale, izvorâtoare de bună mireasmă au fost așezate în Catedrala Arhiepiscopală „Preasfânta Născătoare de Dumnezeu – bucuria tuturor celor necăjiți" din San Francisco[19].

Aceasta este lecția pe care o oferă Arhiepiscopul Ioan Maximovici omului contemporan – sfințenia ca cel mai firesc lucru, pornind de la viața zilnică în toată concretețea ei, fără necesitatea a ceva extraordinar. A ne uita la sfinții de odinioară ne provoacă un sentiment de admirație, dar și un soi de depărtare, datorită distanței între ceea ce ei sunt și ceea ce noi suntem. Dar privirea la cei aproape contemporani nouă, care dincolo de imitarea celor mai vechi, au adoptat „o metodologie nouă", ne apropie de înțelegerea a ceea ce înseamnă sfințenia, dar, pe limba noastră, a contemporanilor. Care este „noua metodologie"? Dincolo de elementele de echilibristică ascetică, această nouă cale presupune, în limbaj comercial, obținerea profitului maxim, de data aceasta duhovnicesc, din fiecare lucru aproape banal pe care îl trăim sau facem în viața zilnică. Tradus, acest lucru ar

[19] Pentru detalii a se vedea Pr. Serafim Rose, Pr. Gherman Podmoșenski, *Fericitul Ioan Maximovici. Viața și minunile*, București, Sofia, 2006.

însemna a te trezi în prezența lui Dumnezeu, a mânca în prezența lui Dumnezeu, a lucra în prezența lui Dumnezeu, a face totul în lumina lui Dumnezeu. Ne aducem aminte în acest cadru de cele trei sfaturi de bază pe care Ava Antonie i le dă ucenicului cu privire la accederea pe calea mântuirii, un soi de „rețetă", deși tradiția ortodoxă nu apreciază un astfel de concept – în orice loc vei merge să Îl ai pe Dumnezeu în fața ta, orice lucru vei face să iei mărturie din Scripturi, și în orice loc te vei așeza să nu te miști degrabă (stabilitatea)[20].

Această „metodologie simplă" pe care ne-o propune sfântul episcop Ioan este explicitată de unchiul său, Fericitul Episcop Ioan de Tobolsk și Siberia[21], prin simbolul florii soarelui. Tradus în limbajul nostru, acest principiu înseamnă acordul dintre voia lui Dumnezeu și voința noastră. Nu aduce noutăți, ci invită la o disciplină simplă, verificată de generații și generații, dar care stă la baza vieții duhovnicești – „Arată-mi calea pe care voi merge... Învață-mă să fac voia Ta" (Psalmul 142, 8, 10). La modul practic, această căutare este dublată de capacitatea de a-i mulțumi lui Dumnezeu atât pentru cele bune, cât și pentru cele rele, condiție pentru primirea Duhului Sfânt în suflet, medicamentul pentru vindecarea unei inimi zdrobite și contextul pentru simțirea mângâierii de sus. Pentru noi, în mod special, acest lucru înseamnă redescoperirea acelei intuiții a omului firesc care

[20] *Patericul egiptean*, Alba Iulia, 1990, p.

[21] *Iliotropion sau acordul dintre voia lui Dumnezeu și voia omului*, Egumenița, 2012.

nu făcea nimic fără să se închine, fără să ceară ajutor dumnezeiesc și fără să mulțumească.

Dacă ar fi să îl caracterizăm sintetic, cu referire atât la viața sa interioară, cât și la slujirea sa pastorală, am folosi cuvintele Sfântului Siluan Athonitul, „iubindu-L pre Dumnezeu, L-a iubit până la urmă". Iar această dragoste s-a manifestat printr-o viață ascetică de excepție, prin zelul său misionar și, în mod special, prin apropierea față de cei în suferință. Personalitatea sa cuprinzătoare manifestată prin această lucrare misionară multiplă în vremurile noastre este bine cuprinsă în troparul care i s-a dedicat: „Slăvit Apostol al unui veac al împietririi și al necredinței, îmbrăcat cu puterea cea plină de har a sfinților celor de demult, de Dumnezeu luminatule văzător al tainelor cerești, orfanilor hrănitorule, nădejdea celor deznădăjduiți, cel ce ai strălucit pe pământ flacăra dragostei de Hristos peste întunecații zori ai zilei judecății, roagă-te ca această văpaie să se aprindă și în inimile noastre". Rămâne, în memoria urmașilor, discret, ca un ecou, ca o rugăciune, dorul său fierbinte ca „văpaia Duhului" să aprindă inimile celor care se află pe Cale...

Paul Schneider

martorul Adevărului

Față în față cu suferința, omul ia contact cu sine, cu lumea și cu Dumnezeu. Se întâmplă un proces de esențializare, în care nimic din ce este superfluu, nenecesar, sau care diluează, nu mai rămâne, în fața lucrurilor serioase, solemne, obligatorii, care sintetizează întreaga existență terestră și deschid calea eternității. Credința este cea care face diferența și devine, pentru cea de-a doua perspectivă, metodologie de viață și totodată aventură, plină de curaj, dar și neferită de nesiguranță. Creștinul se află de acum în „procesul facerii" ce presupune asumare, fuga de prefăcătorie sau de ameliorare a mesajului evanghelic, în sensul fugii după un climat mai confortabil. La acestea se adaugă curajul mărturisirii care însuflețește întregul proces.

Într-un timp în care biserica protestantă locală părea să nu mai aibă curajul mărturisirii, Pastorul Paul Schneider, se adresa parohienilor săi: „În biserica noastră evanghelică suntem chemați la luptă, la mărturisire, la mărturie. Sigur, mulți încă mai doresc să doarmă ... Ei vor pur și simplu să se adapteze cu biserica vremii, fără să țină cont de *creștinii germani*. Ei vor să păzească această falsă învățătură: că fundamentul Bisericii nu este Evanghelia, oferta plină de bucurie a lui Iisus Hristos, vindecătorul păcătoșilor, și însăși Împărăția lui Dumnezeu, ci, mai degrabă, naționalitatea și apoi Evanghelia. De fiecare dată când așează sângele și rasa și istoria neamului, mai presus de cuvântul lui Dumnezeu, de voia Sa, descoperită nouă în cuvintele Scripturii, mai presus de Iisus, ca unic Mijlocitor între Dumnezeu și oameni, atunci cu adevă-

rat cad de la Dumnezeul cel viu și de la Hristosul Său”[22].

Paul Robert Schneider este primul pastor protestant care va muri în câmpul de concentrare nazist. Trei atribute însoțesc trecerea sa fugară prin lume – curaj nebiruit, dăruire de sine și martiriu. Nu a fost nici un teolog renumit, nici chiar un erou, ci, mai degrabă, un pastor de țară, care a mărturisit credința, fără teama de persecuție, fără teama de moarte. Se naște în Pferdsfeld în 1897, ca fiu al unui pastor de tradiție prezbiteriană, Gustav Adolf Schneider, misionar aprins și naționalist. Participă activ la prima conflagrație mondială. Acolo se întâlnește cu umanitatea zdrobită, umilită și îngenunchiată de suferință. Această întâlnire cu suferința nu îl va lăsa la fel, ci îi va provoca o criză „necesară”, și, în același timp, îl va conduce spre întâlnirea cu unii dintre cei care „îl trăiesc pe Hristos ca putere a vieții lor”, nu doar că Îl ascultă și Îi urmează. După absolvirea studiilor teologice, este hirotonit pastor, în anul 1925, pe urmele tatălui său. Un an mai târziu se căsătorește cu Margarete Dieterich, cu care va avea șase copii. În același an devine pastor al comunității tatălui său, Hochelheim, în urma trecerii acestuia la Domnul. Odată cu schimbarea puterii politice, prin instaurarea regimului nazist, pastorul Schneider se manifestă vehement împotriva atitudinii acestuia, dar și a lipsei de reacție a comunității religioase din care făcea parte. Din această prici-

[22] Rudolf Wentorf, *Paul Schneider: The Witness of Buchenwald*, translated by Franklin Sanders, published by American Eagle Publications, Inc., Tucson, AZ, 1993, p. 49-50.

nă, lipsit de susținerea liderilor săi, este transferat într-o localitate retrasă, Dickenschied, din dorința de a-i anihila orice atitudine anti-regim politic. Lucrul acesta se întâmplă în 1934. În același an devine membru al „Bisericii mărturisitoare", care se opunea fățiș regimului, în virtutea primatului credinței.

Drama prin care va trece se declanșează în iunie 1934, când, la funeraliile unui tânăr nazist, refuză să accepte discursul liderului local al puterii, care afirma că tânărul defunct se va adăuga „trupei furtunii cerești" a lui Horst Wessel[23], insistând pe proclamarea mesajului creștin neamestecat și nediluat. Cel plecat din lume intră în eternitatea lui Dumnezeu. Într-o scrisoare își explică poziția: „Într-o ceremonie a Bisericii Protestante trebuie să se audă limpede vocea lui Dumnezeu din Sfintele Scripturi. Oamenii comunității noastre sunt suficient de liberali, nu mai este potrivit să permitem pur și simplu ca orice opinie să fie exprimată în biserică... seriozitatea eternității nu poate accepta să fie măsurată cu standarde umane"[24]. Ca rezultat al acestei întâmplări, foarte curând este arestat, mai întâi pentru o săptămână. Anul care urmează reprezintă o perioadă complicată – de 12 ori interogat, în starea de „custodie protectivă", un eufemism nazist pentru starea de arest. În ciuda multor avertismente, atât din partea Gestapo-ului, cât și a prietenilor săi, nu înce-

[23] Erou nazist, ridicat la rangul de mit. De aici și cei care primeau moartea, se adăugau acestei trupe cerești, de nuanță ideologică, dar cu dimensiuni religioase.

[24] https://www.firstthings.com/web-exclusives/2013/11/giving-thanks-in-hitlers-reich, 1 august 2018.

tează să predice împotriva regimului, mișcat de conștiința evanghelică.

Mărturisirea credinței, chiar și în mijlocul pericolelor, a rușinii și a persecuției, nu este o alegere, ci o obligație. Pornind de la Psalmul 145, în predica din 3 octombrie 1937, Pastorul Schneider glorifică statura celui care mărturisește și nu se teme de repercusiuni. Dumnezeu este al harului, dar și al dreptății. Ca o ultimă consecință a acestei predici – manifest, va fi arestat și închis la câmpul de concentrare Buchenwald, o lună mai târziu. Misiunea sa continuă și în acest loc (de aici și supranumele „predicatorul de la Buchenwald") – „Cineva trebuie să predice și în acest iad!", afirma adeseori. Un moment important din biografia sa este ziua de Paști a anului 1938. În mijlocul suferinței și terorii, Îl mărturisește cu putere pe Hristos cel răstignit și îi încurajează pe deținuți – „Prieteni, ascultați-mă. Oamenii sunt torturați și uciși aici. Așa zice Domnul: *Eu sunt învierea și viața!*" I se propune eliberarea în schimbul „ameliorării" atitudinii sale, însă refuză hotărât. Refuză să aducă și orice gest de venerare Reich-ului, așa cum prevedea regulamentul. În cele din urmă este condamnat la moarte și ucis cu o supradoză letală de strofantină în ziua de 18 iulie 1939. Trupul său a fost recuperat de soția sa și înmormântat în mica localitate Dickenschied, celebrare la care, în ciuda prezenței ofițerilor naziști, au participat un număr însemnat de pastori protestanți, de preoți catolici, dar și mulțime de oameni.

Dietrich Bonhoeffer, cel care șase ani mai târziu va fi condamnat la moarte și el pentru mărtu-

ria Evangheliei, îl numește pe Pastorul Schneider „primul martir" al comunității evanghelice din Germania. Soția sa, Margarete supraviețuiește ororii războiului împreună cu cei șase copii ai săi și se bucură de restaurarea imaginii soțului său, considerat ulterior martir al Bisericii Evanghelice. Aceasta trece la cele veșnice în anul 2002, la vârsta de aproape 99 de ani. În anul 1997 va lua ființă și o asociație care îi poartă numele și care se ocupă cu menținerea vie a amintirii personalității sale.

Credința și mărturia Pastorului Schneider descoperă cele două aspecte esențiale ale mesajului evanghelic – pe de o parte asumarea lăuntrică, personală, a chemării pe care ne-o face Hristos, iar pe de altă parte, caracterul colectiv și public al manifestării acesteia. Acest al doilea moment, mărturia și mărturisirea, nu este opțional, ci este o exigență care vine din calitatea de creștin. Și nu este determinat de contextul istoric, ci are un caracter permanent. Curajul mărturisirii este generat în cazul Pastorului Schneider de patru stâlpi. Mai întâi este vorba de încrederea în puterea lui Dumnezeu, care depășește orice deziluzie omenească; ancorarea în cuvântul Scripturii (a fi student în „Școala cuvântului lui Dumnezeu"), care ne eliberează de orice robie și ne pregătește pentru Împărăția lui Dumnezeu (cuvântul aici capătă valențe duhovnicești, dar și sociale); puterea care vine din bucuria lui Hristos – în fața fricii, în fața suferinței și a morții, Evanghelia propune perspectiva vieții ca dar, care se desăvârșește în sacrificiu de sine, și, învierea, ca izbândă personală, dar și colectivă, a lui Hristos; și, în cele din urmă, cre-

dința în „seriozitatea eternității". Creștinul are cetățenia Împărăției viitoare, aparține deja veșniciei. De aceea, nu se teme de „ce-i va face omul".

În aceste înfățișări ale credinței rezidă mesajul pe care această personalitate religioasă a secolului trecut îl oferă creștinului contemporan. În primul rând, credința nu este o doar o lucrare lăuntrică, ci implică și spațiul public. Apoi, în al doilea rând, credința se identifică cu viața, are valoare holistică. Și, în al treilea rând, credința îi oferă omului o cetățenie eshatologică, care îl eliberează de angoasele timpului și de presiunea pe care societatea actuală o așează pe umerii săi. Mesajul său poate fi sintetizat: „Suntem provocați să mărturisim și să fim martori ai mesajului evanghelic... Suntem neliniștiți și ne este frică. Nu vedem cum corabia săracă, mică și neprotejată a Bisericii poate să fie păzită printre marile puteri și stăpâniri ale lumii. Dar atunci trebuie să ne amintim – în această corabie, Domnul este cu noi și... curând se va trezi..."

Clive Staples Lewis

și cele patru iubiri

„Când vom vedea fața lui Dumnezeu vom ști că am cunoscut-o dintotdeauna. El a fost părtaș la toate experiențele noastre pământești întru iubirea neprihănită, le-a creat, le-a susținut și le-a însuflețit clipă de clipă dinăuntru. Tot ce a fost în ele dragoste adevărată a fost, chiar pe pământ, în mult mai mare măsură al Său decât al nostru, fiind al nostru numai fiindcă este al Său"[25].

În viziunea lui C. S. Lewis, iubirea nu este doar un simplu atribut al lui Dumnezeu, la fel nici doar o simplă însușire a omului, ci este însăși viața lui Dumnezeu și viața lumii întregi. Tot ceea ce există se datorează iubirii și însăși ființarea lumii înseamnă, pur și simplu, iubirea ca mișcare, cu riscul unei exprimări pleonastice. De aceea, iubirea nu este un obiect în sine, ci este însăși viața. Și ea există pentru că Dumnezeu există, El este iubire (1 Ioan 4,8).

Aceasta este pledoaria pe care o face C. S. Lewis, scriitor, poet, istoric, teolog laic, profesor și, mai ales, apologet creștin. Se naște în Belfast, la 29 noiembrie 1898. Tatăl său, Albert James Lewis, era avocat, iar mama sa, Florence Augusta Lewis, era fiica unui preot al Bisericii Irlandei. În ciuda acestui fapt, Lewis nu va fi un creștin practicant decât mai târziu. La o vârstă fragedă, de doar zece ani, rămâne orfan de mamă, care moare de cancer. La această suferință se adaugă și ororile Primului Război Mondial, la care participă activ. Aici trăiește ultimul său moment de depărtare de creștinism – suferința absurdă se arată mai puternică decât dragostea lui Dumnezeu. La ter-

[25] C.S. Lewis, *Cele patru iubiri*, București, Humanitas, 2012, p. 347.

minarea războiului își reia studiile și publică „Death in Battle" în revista „Reveille". Absolvă în 1920 literatura greacă și latină, iar în 1922 obține o diploma în filozofie și istorie antică.

În urma prieteniei cu J.R.R. Tolkien, autorul trilogiei „Stăpânul inelelor", cât și datorită influenței filosofului englez Owen Barfield, pe care îl consideră un bun și înțelept profesor, Lewis se va reîntoarce către creștinism, în varianta anglicană. Începând cu 1925, timp de peste trei decenii, va preda limba și literatura engleză la Colegiul Magdalen din Oxford. În 1954 este numit profesor la Universitatea din Cambridge.

Doi ani mai târziu, se căsătorește cu Joy Gresham, o scriitoare americană de origine evreiască, divorțată la acea vreme, care avea deja doi băieți, David si Douglas. Nu după mult timp, Joy avea să fie diagnosticată cu cancer osos. Cu toate acestea, boala va stagna vreme de patru ani. În anul 1960, Joy va muri pe patul de spital, Lewis continuand să-i crească pe cei doi baieți. La scurtă vreme, în vara anului 1961, Lewis se va îmbolnăvi de nefrită. Va fi nevoit să se retragă din activitatea academică. După doi ani de luptă cu boala, trece la cele veșnice în ziua de 22 noiembrie 1963, în urma unui blocaj renal.

Lewis publică, pe lângă poezii, câteva opere memorabile, rămase până astăzi de referință. Dintre acestea amintim: „Surprins de bucurie", povestea convertirii sale; „Problema durerii"; „Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr", compuse în anul 1942; „Creștinism. Pur și simplu"; „Cele patru iubiri"; „Despre minuni"; „Cronicile din

Narnia", povești creștine pentru copii; „Trilogia spațială", alcătuită din volumele „Departe de planeta tăcută", „Perelandra" și „Forța hidoasă"; „Rugăciune: Scrisori către Malcolm", operă postumă. În tot acest răstimp se va manifesta ca un fervent apologet, susținând numeroase conferințe și emisiuni radiofonice pe teme religioase.

Iubirea se vede că a fost coordonata de bază a discursului său apologetic. Pornind de la diferențierea pe care o face limba și filosofia greacă, Lewis vorbește despre patru iubiri, experimentabile în viața concretă, care stau, însă, pe planuri diverse și calitativ se diferențiază esențial. Își începe pledoaria cu două idei fundamentale – iubirea ca dar și necesitate, ambele prezente și de acceptat, și caracterul holist al experierii acestora, așadar identificarea și aplicarea ei în toate sferele vieții.

Primul tip de iubire este cel desemnat de grecescul „storge". Vizează ***afecțiunea*** sau iubirea familială, care presupune atașare. Este, într-o primă fază, necesitate, dar și apreciativă, adică dar. Un părinte „trebuie" iubit în virtutea calității sale, dar, totuși, în același timp, trebuie să se dovedească „demn" să fie iubit. Este o iubire naturală, dar se concentrează pe dăruire. „Caracterul *implicit* sau *nemeritat* al afecțiunii prilejuiește o răstălmăcire oribilă"[26]. Ca să existe trebuie să fie integrată iubirii de Dumnezeu, altminteri devine fragilă și se poate amesteca cu erosul, intrând sub incidența acelorași pericole. Și afecțiunea poate să epuizeze sau chiar să ucidă dacă nu este liberă, reciprocă și dacă nu se hrănește din dragostea divină.

[26] *Cele patru iubiri*, p. 258.

Prietenia, desemnată prin „phileo", are la bază cuvântul biblic „nu este bine ca omul să fie singur pe pământ". Este o iubire superioară, poate cea mai spirituală, nefiind supusă „necesității". Analiza acestei sublime trăiri se face în contextul atitudinii societății contemporane. Deși o fire optimistă, Lewis susține că această formă a iubirii fie lipsește, fie este asociată sau chiar subordonată iubirii organice, căpătând o dimensiune instinctuală. Aceasta înseamnă că, din nefericire, este considerată de către mulți, în realitate, un „deghizament sau un fabricat al erosului", că este, în realitate – inconștient criptic, homosexuală"[27]. Ca răspuns, dincolo de percepția distorsionată a lumii actuale, Lewis susține limpede că „săruturile, lacrimile și îmbrățișările nu sunt în sine o dovadă de homosexualitate"[28], ci că sunt la fel de specifice prieteniei și chiar mai curate. Își continuă argumentarea marșând pe însăși coexistența evidentă a prieteniei și erosului, fără ca acestea să se amestece în mod neapărat. Dacă pe îndrăgostiți îi reprezentăm față în față, pe prieteni unul lângă altul, ochii lor privesc înainte, indicând o împreună călătorie lăuntrică. Precaritatea sau lipsa acestei simțiri, mai spune el, nu justifică contestarea sa de către societatea contemporană. Prietenia ține de însăși ființa umană – nu este bine ca omul să fie singur pe pământ". Până la urmă și Hristos îi numește pe cei care Îl ascultă „prietenii Săi" (Ioan 15,14).

[27] *Cele patru iubiri*, p. 275.
[28] *Cele patru iubiri*, p. 279.

Cea de-a treia formă a iubirii, „***erosul***", descrie intimitatea emoțională dintre două persoane, care se împlinește, în mod special, în căsătorie. Lewis argumentează că morala creștină nu impune omului, pasiunii sale, ceva străin, ci doar ridică la o semnificație mult mai sobră, mai serioasă starea generată de pasiune. Numește această transformare „interes mai așezat", care conduce trăirile omului pe o altă direcție. Acest tip de iubire trebuie să evite idolatria. Idolatria celuilalt, dar și idolatria iubirii în sine: „Erosul nu poate fi de unul singur ceea ce trebuie să fie. Trebuie să fie condus. Zeul moare sau devine demon dacă nu I se supune lui Dumnezeu"[29]. Erosul, deși partea activă a iubirii-agape, ca și dor după C(c)el iubit, poate să ajungă și în contradicție cu iubirea care „nu se gândește la rău, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr" (1 Corinteni 13,5).

Caritatea (*agape*), și nu „mila", cum apare în traducerea românească, este cea de-a patra iubire abordată de Lewis. Nu este naturală, ci este darul lui Dumnezeu, este lucrarea harului, dar și rezultatul unui efort ascetic – nevoința iubirii – indiferent de timp și circumstanțe, până la capăt. Acesta este, de fapt, tipul de dragoste pe care Dumnezeu îl are pentru om. Vorbim de iubire-dar, diferită de cele incluse în natura omului, pentru că este complet dezinteresată și dorește ce e mai bun pentru cel care îi stă în față, și, în consecință, îl face pe acesta din urmă să fie capabil să-i iubească pe aceia care, în mod imediat, nu

[29] *Cele patru iubiri*, p. 325.

sunt vrednici să fie iubiți – criminalii, dușmanii, idioții, infatuații, zeflemiștii.

Iubirile naturale pot împlini legea de a ne iubi aproapele ca pe noi înșine, însă doar integrate în *Agape*. Analiza lui Lewis încearcă să asume existențial-personal întrebarea: „E oare ușor să-l iubești pe Dumnezeu?" Totul vizează viața, și aceasta lecturată în perspectivă personală. Textul său descrie un itinerariu, pe care pornește cu smerenie, fără certitudinea unei experiențe aievea și complete a dragostei lui Dumnezeu. Oricum petrecerea pământească nu este altceva, în opinia sa, decât un interval în care încercăm să învățăm iubirea. Iar conștientizarea absenței acesteia este mobilul necesar al itinerariului pe care îl propune – în patru etape, patru tipuri de iubire, liantul și semnificația fiind date de iubirea care vine de sus – *agape*. Analiza sa este o invitație la acest drum, singurul care îl împlinește pe om – „Este ușor să îl iubești pe Dumnezeu?" – Este ușor pentru cei care o fac deja...

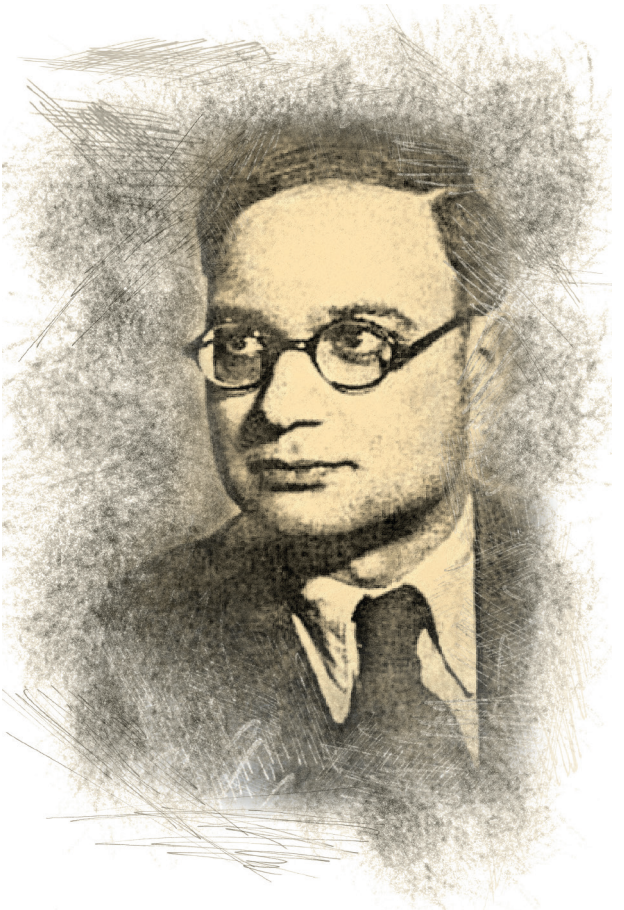

Alexandru Mironescu

și calea de la știință la credință

Profesorul Alexandru a fost „savantul al cărui scop a fost slujirea omului și a Celui pe care-l reprezintă deplin, Iisus Hristos". Spirit subțire, de mare pătrundere, cu exercițiul rigurozității și exactității științifice, cu puterea cuvântului proprie omului de litere, dar și cu sensibilitatea omului de credință, Alexandru Mironescu a fost un intelectual de stirpe veche, un căutător de profunzimi, un însetat de frumos și divinitate. „Ca iedera spre dreptul stejar așa-mi întind/ Iisuse către Tine iubirea-mi arzătoare;/ Cu slabe mreji de gânduri cutez să te cuprind/ Și orice rugăciune este o-mbrățișare", scria Vasile Voiculescu, în poemul dedicat prietenului său Alexandru, conceput în perioada întâlnirilor de la Mănăstirea Antim (30 decembrie 1954).

Alexandru Mironescu se naște la 10 iulie 1903 la Tecuci, trăgându-și sorgintea din neamul lui Veniamin Cătulescu, pe o linie de cărturari și distinși preoți. Urmează Facultatea de Științe din București pe care o absolvă în 1926. Trei ani mai târziu își ia primul doctorat în științe fizice la Sorbona, în cadrul Facultății de Științe, și, în același an, își începe strălucita sa carieră de profesor de chimie organică la Facultatea de Științe din București. Ulterior, la lista lui de titluri, Alexandru Mironescu avea să-și adauge și pe cel de Doctor în Filozofie, ca și pe acela de membru corespondent al Academiei de Științe din București.

Deși un spirit științific, se preocupă mult de literatură și de filosofie. Este pasionat încă din adolescență de Paul Valery, apoi la Paris devine

interesat de filosofii ruși din exil, în mod special Nicolae Berdiaev.

Se căsătorește cu Maria Constantin, care îi dăruiește doi copii: Ileana și Șerban. Fiind un om de o probitate morală exemplară, refuză orice colaborare, orice compromis cu noul regim comunist instaurat. Anii 1945-1953 au reprezentat o perioadă de avânt mistic, prin participarea la mișcarea „Rugului Aprins", de la Mănăstirea Antim. Conferințele de duminică după amiază îi aduceau pe cunoscuții părinți duhovnicești ai vremii în fața celor preocupați de viața spirituală: Haralambie Vasilache și Benedict Ghiuș, Sofian Boghiu sau Andrei Scrima.

A urmat valul de arestări din 1958, când se înscenau procese destinate să condamne la ani mulți de temniță pe cei nedispuși la compromisuri. Toți participanții activi la Mișcarea „Rugului Aprins" au fost condamnați. Profesorul Codin Mironescu, care adăpostise în casa sa pe Sandu Tudor, este arestat împreună cu fiul său Șerban. Sentința a fost de 20 ani închisoare. Urmează o perioadă de extreme torturi fizice și psihice, de izolare și umilință. Alexandru Mironescu descrie acest răstimp: „Ah, patima grozavă, pustia dragostei și-a urei/ când inima ca lemnele uscate crapă/ când gerul singurătăților astrale îngheață cenușa nervilor zdrobiți!/ Aud ciolanele izbite, obosite, clănțănind/ Și zdrențele de carne drapele fâlfâind/ Plesnind cu velele în uragane/ Catargele trosnind!" („Salmanasar", în *Poeme Filocalice*). Vor fi eliberați șase ani mai târziu, după amnistia generală din 1964. Rezultatul acestei experiențe este

angajarea și mai responsabilă în mărturisirea credinței. Urmează perioada „poemelor filocalice".

La 20 ianuarie 1973, după o suferința pricinuită de cancer, trece la cele veșnice cu nădejdea în înviere. Două poeme din ciclul filocalic par să exprime bine perspectiva sa în fața morții: „Cum va fi lumea, Doamne, când duhul va ieși din trup?/ Aflăm neașteptate, uimitoare lucruri când obiceiurile vechi se rup!" („Liniștire"), și „Îl chem pe Dumnezeu și vine, viața, adevărul vin, sunt la îndemâna orișicui, s-a deschis calea veșniciei/ S-a ridicat din morți Hristos!/ S-a ridicat din morți Hristos!/ S-a ridicat din morți Hristos!" („Celor șapte tineri din Efes").

În evoluția profesorului Mironescu există un itinerariu inițiatic care îl revelează drept un căutător al „Răsăritului cel de sus". În punctul ascendenței sale maxime va defini cultura drept „o credință ce țâșnește ca o catedrală, din focul unei credințe". Putem identifica trei momente importante în biografia sa spirituală. Într-o primă etapă, ca om de știință, principiile sale erau limpezi: totul poate fi cunoscut, iar singura cunoaștere veritabilă este furnizată de științele exacte – „Activitatea științifică s-a sustras mereu mai mult de sub tutela metafizicii și o putem privi astăzi complet eliberată"[30]. Dacă Blaga insista pe experiența misterului ca și formă de cunoaștere, Mironescu se plasa pe o poziție opusă.

Odată cu „Limitele cunoașterii" încrederea în științele exacte începe să se clatine și semnul dubitativ vine chiar din interiorul acestora. În opinia sa,

[30] Alexandru Mironescu, *Spiritul științific*, București, editura Casa Școalelor, 1938, p. 188.

științele exacte, în ciuda progreselor remarcabile, rămân tributare reducționismului mecanicist. Oricât de atractivă ar părea o descriere exclusiv în termeni cantitativi a realității, aceasta se dovedește superficială, căci se reduce doar la una din dimensiunile sale, cea materială. Schimbarea decisivă a atitudinii epistemologice a profesorului Mironescu este generată de trecerea de la cercetarea proceselor fizico-chimice la cea a fenomenelor vitale, care se dovedesc imposibil de redus la un model mecanic. „Înfrângerea" omului de știință poate fi redată prin „Vom ști oare cândva mai mult?", sugerând o superioritate a spiritului față de materie. Se descoperă aici importanța misterului, spre deosebire de etapa anterioară, ca premisă obligatorie pentru înțelegerea realității: „Misterul, punct suprem al geometriei spirituale și alambicate/ Incertul punct conex într-o apocaliptică feronerie"[31]. Metoda mecanică, având la bază divizarea unei realități în fragmente, pentru o analiză cât mai detaliată în vederea obținerii de certitudini cât mai mari, este sortită eșecului, în opinia sa. Tocmai de aceea cunoașterea științifică este una fragmentară, în vreme ce cunoașterea teologică este integrală, are de-a face cu relația omului cu adevărul.

Acest moment decisiv de „convertire" este urmat de o mărturisire clară: „Afirm așadar din punctul acesta al vieții mele, care n-a fost deloc de huzur sau de facilitate, că Dumnezeu nenumitul, dar partenerul nostru prin Hristos Iisus, Fiul Său, este temeiul, stânca întregii existențe. La acest nivel, controversa, semnul de întrebare, dialogul dubitativ înarmat fie el cu zorzoanele alambicului sau al ori-

[31] *Răsăritul cel de Sus.*

cărui rafinament, sunt azi pentru mine fastidioase, sau penibile, sau ridicole. Nu-l mai apăr de mult pe Dumnezeu, ci îl afirm, îl mărturisesc, la măsura la care îl cunosc în mine, și de mult nu mă mai scandalizează cei ce Îl tăgăduiesc, sau – există și asta - Îl privesc de sus sau Îl iau în vârful șiretului"[32].

Evoluția profesorului Mironescu pornește de la ceea ce numim „spiritul științific", trece prin etajul filosofiei și ajunge la cunoașterea teologică, a cărei instrument de lucru este credința și care îl pregătește pe om pentru a primi adevărul. Calea spre adevăr este bătătorită de dragoste. În același poem evocat mai sus va spune: „Acum la steaua care-a răsărit nu mai e calea lungă/ Căci Dumnezeul dragostei și al nădejdii zboară/ Iar zborul lor o clipă poate să dureze". Mai mult, actul de cunoaștere al adevărului nu este unul pur intelectual, ci reflectă o „înșurubare", o „cuminecare" cu El, ce presupune sacrificiul: „Ca să cunoști adevărul nu este o tâlhărie, ci un act de dragoste, de dăruire; omul cunoaște lumea nu prin ceea ce fură de la ea, ci prin ceea ce adaugă, prin ceea ce împlinește – adeseori prin sacrificiu"[33]. De aici încolo adevărul are legătură cu viața, definită ca ceremonial cu valențe hieratice, care include o simplificare ce merge până la liniile esențiale.

„La scaunul mărturisirii", una dintre lucrările sale de nuanță religioasă de căpătâi, este expresia acestui moment, când viața căpăta un nou sens și o permanentă aventură: „Cu El în inimă... în bucurii ca și în necazuri, viața e o bogăție și o splendoare...

[32] *La scaunul mărturisirii*, Cluj-Napoca, Renașterea, 2015, p. 20.

[33] „Azaria și Misail. Dialog asupra culturii", *Calea inimii. Eseuri în duhul Rugului Aprins*, Bucureşti, Anastasia, 1998, p. 265.

și o extraordinară aventură". Această nouă stare îl transformă într-un misionar, căci, așa cum se mărturisește în prefață, cartea este o confesiune. Sursa și motivul scrierii sale sunt „experiența pe un itinerariu duhovnicesc... împărtășit, scriind și vorbind, cu simțământul viu că o altă experiență unora le va putea fi de folos"[34].

Epilogul acestui itinerariu este marcat printr-o doxologie biblică, preluată din psalmul 150, „Toartă suflarea să laude pe Domnul", care marchează o împlinire și o confirmare a căutărilor de dinainte. Bucuria întâlnirii este expres evocată și rămâne o încurajare peste timp: „Hristos s-a ridicat din morți și a-nceput Ziua cea Mare, paradoxul Crucii și al bucuriei/ Îl chem pe Dumnezeu și vine, viața, adevărul sunt la îndemâna orișicui, s-a deschis calea veșniciei!"[35]

[34] *La scaunul mărturisirii* , p. 9.
[35] *Ibidem*, p. 85.

Părintele Benedict Ghiuș

și mireasma duhovniciei

„În acea biserică, Părintele Benedict era o prezență nelipsită în toate zilele săptămânii: îl găseam înconjurat de credincioși sau citindu-le rugăciuni, sau spovedindu-i, sau el însuși în rugăciune. În penumbra bolților, apărea atât de diafan, încât se confunda cu icoanele pictate pe ziduri.... Pe fața lui era în permanență un zâmbet senin și dezarmant, vorba sa era dulce și ușor șoptită și totuși clară; purtarea sa era discretă, ceea ce îl făcea să fie respectat, dar și iubit. Nu era nici dojenitor, nici moralizator, independent de situația în care mă aflam mai mult sau mai puțin potrivită vârstei. Iradia o blândețe, o înțelegere și o dorință de conciliere care mă îndreptau fără contrarieri pe calea cea bună. Era atât de reconfortantă atitudinea lui că ajunsesem să îl văd ca pe o întruchipare a apelului hristic: *Lăsați copiii să vină la Mine*"[36].

Așa îl descria Ileana Mironescu, fiica profesorului Alexandru Mironescu, pe Părintele Benedict Ghiuș, duhovnicul discret, cărturarul așezat și slujitorul altarului dedicat. Viețuirea monahală îi devenise atât de firească, atât de personală, atât de îmbucurătoare, încât întreaga sa existență și-a dedicat-o unei lucrări, care se deosebește totalmente de orice activism sau funcționarism cu rezultate imediat vizibile, lucrării lăuntrice de „(re) facere a omului", cu roade mai târzii, dar care durează cât pentru o veșnicie. El este „părintele", mereu prezent, mereu disponibil să îmbrățișeze, să se roage, să poarte poverile.

[36] Ileana Mironescu, *În preajma lui Mironescu,* Cluj-Napoca, Renașterea, 2015, p. 52-53.

Tânărul Vasile Ghiuș se naște în ziua de 21 octombrie 1904, în satul Domnești din județul Vrancea. Din copilărie simte atracție față de slujirea sacerdotală. Absolvă Seminarul Teologic din Galați în 1926, ca șef de promoție. Pregătirea sa continuă cu studiile teologice universitare, licență și doctorat, la Strasbourg (1926-1935), pe care le echivalează în țară (București și Chișinău). Devine în felul acesta unul dintre cei mai mari bine pregătiți teologi români ai vremii.

În ziua de 26 august 1934 este tuns în monahism la Mănăstirea Noul Neamț, primind numele de Benedict. Mitropolitul Gurie Grosu, căruia îi era apropiat, îl hirotonește ierodiacon (1934) și, la scurtă vreme, ieromonah (1936). Între 1936-1937 va preda la Strasbourg, iar un an mai târziu la Cernăuți și Bălți. În urma cedării Basarabiei, în anul 1940, va fi obligat să se refugieze la București, unde, timp de patru ani, va fi preot slujitor la Catedrala Patriarhală. Din pricina erudiției sale, dublată de probitatea morală, dar și de legăturile sale cu Basarabia, în anul 1943 a fost ales episcop de Hotin, alegere nerecunoscută de puterile politice ale vremii din motive neclare. După o scurtă retragere la Arad, revine la București ca asistent la Facultatea de Teologie, și, pentru o perioadă scurtă, vicar patriarhal (1949-1950). În tot acest răstimp, șicanele pe care le suferă sunt compensate de aventura sa spirituală prin participarea la mișcarea „Rugul Aprins", inițiată de părintele Daniil Sandu Tudor și consolidată prin venirea sa ca stareț la Antim. Prezența misteriosului călugăr Ioan cel străin la Antim face ca viața spirituală să

fie cât se poate de vie și, în același timp, împărtășită, după modelul stareților de la Optina. Întâlnirile aveau un caracter cât se poate de practic. Nume importante se leagă de acest moment: părintele Alexandru Teodorescu (Sandu Tudor), profesorul Alexandru Mironescu, preoții Vasile Vasilache, Dumitru Stăniloae și alții.

Pregătirea intelectuală este continuată în paralel cu viața duhovnicească intensă. Astfel, în anul 1946 își ia doctoratul în Teologie la București, cu o teză dedicată lucrării de răscumpărare oglindită în imnografia Bisericii. Foarte curând, din aceleași motive politice, va fi îndepărtat, și devine profesor la Seminarul monahal de la Neamț (1950-1954). Legătura cu „Rugul Aprins" nu va fi întreruptă în această perioadă, căci, așa cum mărturisește, în vizitele sale la București, se întâlnea cu preoții călugări Sofian Boghiu și Felix Dubneac, precum și cu profesorul Alexandru Mironescu, cu care activase în „Rugul Aprins". Va fi rechemat la București și, pentru alți patru ani (1954-1958), va fi slujitor la Catedrala Patriarhală și duhovnic al mișcării „Rugului Aprins". Anul 1958 aduce cu sine acea condamnare nedreaptă, împreună cu alți 15 membri ai mișcării, cu acuzația de acum obișnuită, „uneltire contra ordinii sociale" și legătură cu Mișcarea Legionară. Pedeapsa a constat în 18 ani de muncă silnică și 10 ani de degradare civilă. A trecut prin pușcăriile de la Jilava, Aiud, sau colonia de muncă Ostrov. Alături de mulți alți deținuți politici, va fi amnistiat în ziua de 15 iunie 1964. Pentru încă zece ani, va fi încadrat de Patriarhul Justinian Marina ca preot slujitor la Cate-

drala Patriarhală, pentru ca în anul 1974 să se pensioneze și să se retragă la viață contemplativă și studiu la Mănăstirea Cernica. Aici îngrijește cele patru volume ale „Proloagelor", tipărite doar postum (1991). Trece la cele veșnice în ziua de 12 iunie 1990 și va fi înmormântat în cimitirul monahal al Mănăstirii Cernica.

Deși tăcut, cu o trecere atât de discretă prin lume, fără să își împlinească misiunea sa de dascăl de teologie sau de vlădică, personalitatea sa este bine conturată în istoria recentă a spiritualității românești. Două sunt coordonatele spirituale care l-au preocupat – rugăciunea și duhovnicia. Descrierile celor care l-au cunoscut confirmă acest lucru. Părintele Sofian Boghiu afirma: „Îl găseam citind din vreo carte nou apărută, sau stând de vorbă, ori spovedind pe vreun fiu duhovnicesc venit din Capitală, căci avea foarte mulți fii duhovnicești, care-l vizitau adesea, în liniștea de la Cernica. Uneori îl aflam în biserică, rugându-se în taină sau ajutând pe părinții mănăstirii la pomenirea pomelnicelor. Oriunde se afla, totdeauna erau cu zâmbetul pe buze și cu multă pace în inimă, ca rod binecuvântat al rugăciunii neîncetate, pe care o practica cu adevărat"[37]. Același lucru este ilustrat și de Părintele Ioanichie Bălan: „De fapt, aici, la Cernica, face două experiențe duhovnicești: experiența însingurării prin rugăciune și retragere și experiența comuniunii prin Liturghie și dialog cu fiii săi duhovnicești. Amândouă îi sunt proprii structurii sale sufletești. Prin amân-

[37] Pr. Sofian Boghiu, *Benedict Ghiuș, duhovnicul inimii*, ediție îngrijită de Gheorghe Vasilescu, București, Editura România Creștină, 1998, p. 11.

două se pregătește în liniște și bucurie pentru marea călătorie spre Hristos”[38].

Părintele Benedict întruchipează spiritul profetic al lui Ilie, nu prin intensitatea mesajului sau prin iminența faptelor, ci prin rolul său de „a așeza la loc toate”. A încercat să reașeze Biserica în matca ei, recurgând la mijloacele sale cele mai specifice, rugăciunea, liturghia și duhovnicia, în detrimentul celor lumești de natură strict pragmatică, pe alocuri dizolvante. Ceea ce impresionează nu este nimic din cele exterioare, nu este vorba de o prezență izbitoare, ci petrecerea sa exprimă o lucrare lăuntrică, manifestată discret, aproape insesizabilă pentru mulți. Nu era nimic spectaculos în modul său de a fi, nu căuta nimic care să îl scoată în evidență și primea totul în spațiul proniei dumnezeiești. Și totuși urma pe care a lăsat-o este limpede, dulce, chiar năucitor de frumoasă, și de durată. Chiar și pentru un vizitator pasager, prezența sa era atât de luminoasă: „Un om de o spiritualitate formidabilă! Era un om de cultură și mi-a dăruit mult. Stăteam uneori fără să vorbim, dar o forță spirituală răzbătea din el ca o apă care curge, ca o lumină care se difuzează. Eu încercam să-i pun unele întrebări, dar aveam impresia că ele nu-l interesau prea mult. Stătea mult timp fără să spună nimic, dar era extraordinară liniștea aceea care ieșea din el...”[39]

Tăcerea Părintelui Benedict era fărâmă din tăcerea Împărăției, tocmai de aceea era puternică

[38] *Convorbiri duhovnicești II*, Episcopia Romanului și Hușilor, 1990, p. 581.
[39] Pr. Marc Antoine Costa de Boregard, „Liniștea care ieșea din el”, *Alfa si Omega* nr. 9/16 iulie 1997.

și încă lasă urme, e adevărat, blânde, discrete, duioase, dar, mai ales, mângâietoare. Viața sa a fost un cântec, iar moștenirea pe care ne-o lasă este un cântec-rugăciune, rostit o viață întreagă, iar acum îngânat în tăcerea de sus...

Dietrich Bonhoeffer

și curajul credinței

Pentru pastorul luteran Dietrich Bonhoeffer, mărturisitor al secolului al XX-lea, conceptul de „ucenicie" la școala lui Hristos devine imagine pentru viața creștină și capătă valențe metodologice. A-I urma lui Hristos, pe modelul „lasă mrejele, și vino", înseamnă a păși pe drumul crucii și, în cele din urmă, al morții. Acest lucru presupune asumarea acestei căi cu orice cost, excluzând orice interpretare a Evangheliei ameliorată, edulcorată, adaptată sau selectivă. Ucenicia are un cost și de aici avertismentul său împotriva unei teologii de fotoliu și pledoaria pentru „harul costisitor", asumat în interiorul tradiției ascetice a sinergiei, conlucrării libere și active cu Dumnezeu. Credința este atât har, cât și ascultare/ lucrare: „Numai cel ce crede este ascultător, și numai cel ce ascultă, crede. Cele două principii au valoare egală de adevăr și, dacă suntem credincioși Scripturii, nu le vom separa. Ascultarea vine, într-adevăr, în urma credinței, este o roadă a acesteia. Însă doar cel ce ascultă, crede. Mulți dintre noi ne ascundem lipsa de ascultare în spatele unui har ieftin; spunând că nu avem destulă credință, ne folosim de această mărturisire după bunul plac. Credința are nevoie de o situație în care să devină posibilă, iar această situație este tocmai ascultarea, renunțarea la un păcat sau la o atitudine care ne ține departe de Hristos"[40]. Și această interpretare a vieții spirituale îi generează o întreagă teologie, în vremuri de resimțită nevoie a mărturisirii creștine.

[40] *Costul Uceniciei*, Editura Pelegrinul, Cluj-Napoca, 2009, p. 53.

Dietrich Bonhoeffer se naște la 4 februarie 1906, în Breslau (azi în Polonia), într-o familie de intelectuali – tatăl său, Karl, un vestit psihiatru și neurolog, iar mama sa, Paula, de origine nobilă. Apartenența sa îi va determina și parcursul formativ de mai târziu, inclusiv spiritul critic. Parcursul său educativ se concentrează pe studiul Teologiei, mai întâi la vestita facultate protestantă din Tübingen, apoi la Roma și Berlin. La vârsta de 21 devine doctor în Teologie. După terminarea studiile teologice își începe practica pastorală, mai întâi la Barcelona, apoi la Berlin. În anul 1930, la vârsta de 24 de ani, devine și profesor de Teologie. Pentru o mai bună pregătire, pleacă la New York pentru un stagiu de unsprezece luni. Această perioadă își va pune amprenta pe formarea sa pastorală, mai ales prin experiența pe care a avut-o în mijlocul celor de culoare din Harlem, unde este nevoit să predice Evanghelia în mijlocul unei comunități cu o situație economică precară. Aici trăiește pe viu adevărul că evanghelia se adresează tuturor, indiferent de statutul social sau economic. Se întoarce în Germania și va preda cursuri de Teologie la Universitatea din Berlin.

Începând cu anul 1933, situația politică a Germaniei se schimbă radical odată cu venirea la putere a lui Hitler. Biserica Protestantă se vede prinsă în mijlocul vâltorii politice și se resimte în atitudinea sa tot mai aservită stăpânirii vremii. În paralel, ca reacție la această atitudine, se formează așa numita „Biserică mărturisitoare", la care se afiliază și pastorul Bonhoeffer. Față de represiunile împotriva evreilor ia atitudine în emisiunile

radio, dar își pregătește și o poziționare în scris, dorind să o susțină public. Biserica, în opinia sa, era cea care trebuia să verifice legitimitatea morală a actelor statului nazist, lucru care nu se întâmpla. Începând cu anul 1933, Bonhoeffer devine pastorul alor două comunități germane din Londra, timp în care stabilește legături cu structurile ecleziale din străinătate. Din dorința de implicare în viața religioasă și politică a Germaniei, dar în spirit evanghelic, se informează despre metodele pacifiste ale lui Mahatma Gandhi, intenționând chiar să facă o călătorie de studiu în India. Provocat de „Biserica Mărturisitoare, în anul 1935, organizează un seminar omiletic într-o locație la malul Mării Baltice, apoi în Finkenwalde (actualmente în Polonia). Aflându-se de acțiunile și legătura sa cu „Biserica Mărturisitoare", i se retrage dreptul de a preda la Universitatea din Berlin.

Participă și la încercările eșuate de înlăturare a lui Hitler de la cârma Germaniei. Pentru a scăpa de pericolele care se întrevedeau, prietenii îl invită în SUA să predea cursuri de Teologie. Dar, la scurtă vreme revine în Germania, cu puțin timp înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. Aici, însă, va primi la scurt timp interdicția din partea regimului nazist de a vorbi în public și de a scrie.

În ianuarie 1943, Bonhoeffer se logodește cu Maria von Wedemeyer. Însă, două luni mai târziu, este arestat și închis la închisoarea militară din Berlin-Tegel. Aici va scrie lucrarea sa cea mai cunoscută, colecția de scrisori către prietenii săi, „Împotrivire și iertare", publicată ulterior. De aici

va fi mutat într-un buncăr al Gestapo-ului din Berlin, apoi în lagărul de concentrare de la Buchenwald, în apropiere de Weimar, iar în cele din urmă în lagărul de concentrare de la Flossenbürg. În 5 aprilie 1945, Hitler emite ordinul judecării și executării teologului Dietrich Bonhoeffer, fapt care se va întâmpla în dimineața zilei de 9 aprilie 1945. Bonhoeffer, împreună cu alți opozanți ai regimului au fost executați prin spânzurare. Atitudinea în fața morții contribuie la completarea chipului de mărturisitor al pastorului Bonhoeffer. Conform „Christian Today", unul dintre medicii din lagăr, care a asistat la aplicarea pedepsei capitale, relata că „la locul de execuție [pastorul Bonhoeffer] a spus din nou o rugăciune și apoi a urcat treptele spre spânzurătoare, curajos și liniștit. În cei aproape 50 de ani în care am lucrat ca medic, cu greu am văzut un om să moară astfel în întregime supus voinței lui Dumnezeu".

Tema centrală a mesajului său se sintetizează în diferența pe care o face între „harul ieftin" și „harul costisitor", manifestată în interiorul unei atitudini creștine în fața nedreptăților umane, descrisă de acesta drept „ucenicie". Nu uităm că, aparținând comunității protestante, „harul", ca lucrare gratuită, reprezintă miezul învățăturii sale teologice. Și totuși prin această diferențiere conceptuală pe care o face, cu nuanțe vădit practice, atitudinale, se apropie de sinergia răsăriteană, invitând la o asumare completă a Evangheliei, indiferent de riscurile personale pe care le poate aduce un astfel de demers.

„Harul ieftin" înseamnă diluarea lucrării lui Dumnezeu, cu mână largă, fără șovăieli, fără limite, fără costuri, fără preț, ca o marfă ieftină, de duzină. În consecință, înseamnă „iertare ieftină, mângâiere ieftină, taine ieftine"[41]. Este suficient să crezi și ai primit iertarea, pe linia învățăturii protestante. Dar o astfel de concepție simplistă, afirmă acesta, conduce la o „acoperire ieftină a păcatelor", fără regret, fără dorința de eliberare. Înseamnă justificarea păcatului, nu a păcătosului și, în cele din urmă, conduce la tăgăduirea Cuvântului lui Dumnezeu, tăgăduirea întrupării Cuvântului. Consecința imediată este aceea că acest har este fără ucenicie, fără cruce, fără Iisus Hristos.

„Harului ieftin" îi opune Pastorul Bonhoeffer „harul costisitor", care presupune urmarea fără șovăieli a lui Hristos în taina uceniciei. Este costisitor pentru că cere totul, chiar și viața. Este costisitor, pentru că Dumnezeu nu a considerat un preț prea mare jertfa Fiului Său pentru om. Harul este, până la urmă, Întruparea lui Hristos. Osândește păcatul, dar îl îndreaptă pe păcătos. Însă nu în orice condiții, aici evidențiind limpede participarea omului, ci pe cel care, acceptând ucenicia în școala lui Hristos, renunță la tot ce are pentru Acesta. Ucenicia este un har, iar cel care nesocotește acest lucru și folosește harul spre slăbiciune este condus către înșelare.

Această teologie stă la baza atitudinii sale și contribuie la o anumită viziune asupra Bisericii. Bonhoeffer așează la originea crizei spirituale a vremii sale, din comunitatea sa, adoptarea con-

[41] *Costul Uceniciei*, p. 41.

ceptului de „har ieftin", tradus într-o atitudine superficială și duplicitară a creștinilor (chiar și la nivel instituțional), care se bucură de efectele harului, dar fără responsabilitate și atitudine publică mărturisitoare. Pe acest fond, acuza lui se ridică împotriva indiferenței creștinilor față de situația evreilor și pledoaria pe care o face se îndreptă către o teologie lucrativă îndreptată către cei nedreptățiți, marginalizați, oprimați.

Bucuria evanghelică, promisă de pe urma uceniciei, este o chemare către slujirea celor nedreptățiți, dar și către integrarea celor care nedreptățesc în dragostea lui Dumnezeu, manifestată prin cruce. De aceea creștinul, ca și ucenic al lui Hristos, nu se bucură de altă onoare decât cea care îi vine de la Învățătorul său, „onoarea crucii". Datorită teologiei sale curajoase, militante chiar, a avut parte de „această onoare", primind chiar moartea. Se împlinesc cuvintele sale profetice: „Cine pășește pe drumul uceniciei se supune morții lui Iisus, își dă viața lui morții. Fiecare chemare a lui Hristos duce la moarte". În felul acesta teologia sa este validată, iar el se înscrie în categoria „martirilor ecumenici".

Principesa Ileana – Maica Alexandra

și „monahismul regal”

Unii pot înțelege monahismul drept un exercițiu de egoism, ca fugă de lume, sau chiar ca lașitate în fața dificultăților vieții. De ce să pleci din lume, când ar trebui să lucrezi pentru transformarea ei? ar argumenta cineva cu o personalitate hiper-pragmatică. Sau, eventual, pleci din lume, pentru că lumea, așa cum este ea, te copleșește și o refuzi, pur și simplu, ar putea afirma cineva, pe aceeași linie de gândire. Cu atât mai mult, devine surprinzător când o principesă își lasă istoria sa personală deoparte și se logodește cu „Regele Hristos", îmbrăcând haina monahală. Așa se întâmpla cu Principesa Ileana a României, în Sâmbăta lui Lazăr a anului 1967, la Mănăstirea Bussy-en-Othe din Franța. După șase ani de noviciat, primește „logodirea îngerescului chip", desăvârșind povestea de dragoste, de data aceasta, cu Mirele Hristos. La întrebările ieromonahului, cu sfială, dar și cu încredere, răspunde mereu „așa cu ajutorul lui Dumnezeu". Evenimentul este descris pe cât posibil: „În timp ce părintele ieromonah îi taie șuvițele de păr, Ileana are respirația întretăiată și închide ochii. Se simte emoționată, încordată, aproape strivită, așa cum se simțise în copilărie, atunci când se suia în trenurile fratelui ei, Carol, și ele alunecau pe șine, trecând prin mai multe tuneluri. Numai că, de data aceasta, tunelul era un cerc de foc: *flăcările o înconjurau, ardeau puternic, dar nu o răneau, erau de jur-împrejurul ei, dar nu o mistuiau*"[42]. De acum Maica Alexandra, odată

[42] Beverley Cooke, *Principesă și monahie: Domnița Ileana – Maica Alexandra (1909-1991)*, București, Sofia, 2011, p. 181.

ce a primit „îngerescul chip", va păși în viața cea nouă și în casa cea nouă a monahilor.

Principesa Ileana, fiica cea mică a regelui Ferdinand și a reginei Maria, se naște în ziua de 23 decembrie 1909. Este educată într-un climat atent ales, la care se adaugă și o anumită înzestrare naturală înspre bine și nobil, fapt care îi creează o atitudine demnă atât față de țară, cât și față de spiritualitatea creștină.

Conflagrația Primului Război Mondial o găsește la frageda vârstă de cinci ani. „Timpul nu mai are răbdare... În timpul acelor ani de greutăți și pericole, eram deja suficient de mare cât să înțeleg ce se întâmplă"[43]. Dar este martor și al prestigiului de care se bucură România Mare după anul 1918. Studiază la Colegiul din Heathfield – Ascot din Marea Britanie și devine președinta Asociației Creștine a Femeilor Române.

În ziua de 27 iulie 1931 se căsătorește la Sinaia cu principele Anton de Habsburg Toscana, o zi memorabilă în istoria recentă a românilor. Vor avea șase copii: Ștefan (1932-1998), Maria Ileana (1933-1959), Alexandra (n. 1935), Dominic (n. 1937), Maria Magdalena (n. 1939) și Elisabeta (n. 1942). La fel ca și mama sa, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, va îngriji soldații ca soră medicală – „mama răniților", mai întâi pe teritoriul german, apoi pe cel românesc. Revine în țară în 1944 și va lucra la Spitalul Crucii Roșii din Brașov. De acum foarte implicată în slujirea medicală,

[43] Ileana, Principesă a României, Arhiducesă de Austria, *Trăiesc din nou*, București, Humanitas, 2005, traducere de Agra Baroti-Gheorghe (*I Live Again*), p. 36.

înființează la Bran Spitalul „Inima Reginei Maria", care va funcționa cu sprijinul Crucii Roșii Internaționale până în anul 1948.

Odată cu abolirea monarhiei, va fi nevoită să părăsească definitiv țara, la sfârșitul anului 1948. După o vizită la mormântul fratelui său Mircea și la monumentul funerar al mamei sale, de la Bran, se pregătește de plecare: „Anton, copiii și cu mine am îngenuncheat pentru ultima dată la altarul inimii mamei și ne-am rugat în liniște, din adâncul sufletului... Luasem o cutie frumoasă, veche, din metal, de pe una din mesele de la castel, și, îndepărtând zăpada cu mâinile, am umplut-o cu pământ românesc. Din tot ce am adus cu mine din țară, această cutie este lucrul cel mai prețios"[44]. Ajunge mai întâi în Elveția, apoi locuiește o vreme la Buenos Aires, unde înființează un cămin purtând numele mamei sale, Regina Maria, destinat refugiaților politici români, iar din 1950 se mută la Boston.

Un eveniment tragic avea să îi fie punct de referință în viață – moartea fiicei sale Minola (Maria Alexandra) împreună cu soțul său. Aceștia se îndreptau către America de Sud, și, la coborâre, în Buenos Aires, o explozie teribilă a făcut fărâme avionul. Ea însăși descrie momentul: „Era ca și cum mi se scursese tot sângele din inimă, iar trupul meu era sfârtecat în mii de bucăți... Nu există nici un fel de consolare pentru o pierdere atât de grea, nici un mod de a alina durerea sufletului meu... Cel mai bun lucru, singura cale, este să mă confrunt cu realitatea așa cum e ea și să o privesc

[44] *Principesă și monahie*, p. 148

în față cu bravură creștină, căutând să descopăr lumina și adevărul nu în jurul durerii mele, ci prin ea. Copilul meu a pășit dincolo de pragul vieții acesteia, în viața veșnică. Știu aceasta fără nici o urmă de îndoială"[45]. La scurt timp după prima nenorocire, Ștefan, băiatul său, a căzut de pe cal, s-a lovit la cap și a fost multă vreme în comă. Atunci a înțeles că aceste întâmplări erau semne care îi vor schimba întreaga existență.

Curând după aceste evenimente se adresează Episcopului Antonie Bloom de la Londra pentru a-i cere binecuvântare și povățuire. Astfel în anul 1961, ajunge din nou în Europa, întrucât la acea vreme viața monahală din Statele Unite ale Americii era destul de firavă, mai ales cea de limbă română, și intră în Mănăstirea „Acoperământul Maicii Domnului" din Bussy-en-Othe, din apropiere de Paris. Starea de exil pe care o trăiește se convertește de acum în asumarea unei vieți monahale angajate, întrucât monahul este un om care nu are „cetate stătătoare", ci o caută pe cea viitoare. Stareța Eudoxia va exprima limpede această trecere și schimbare de paradigmă: „Toți suntem exilați, și poate că Dumnezeu v-a hărăzit dumneavoastră o trăire mai intensă a sentimentului de înstrăinare, a viețuirii într-o țară străină. Adevărata noastră casă este sus, în ceruri, și dumneavoastră vă este dat să cunoașteți acest sentiment mai în profunzime decât cei mai mulți dintre noi"[46]. După șase ani de noviciat, va fi tunsă în monahism primind numele de Alexandra. La

[45] *Principesă și monahie*, p. 166.
[46] *Principesă și monahie*, p. 173.

scurtă vreme după călugărie, va părăsi din nou Europa și se va îndrepta către Statele Unite ale Americii, unde va înființa, cu binecuvântarea Episcopului Valerian Trifa, o mănăstire cu hramul „Schimbarea la Față" în Elwood City (Pennsylvania). Începuturile au fost dificile, dar și mai dificilă a fost formarea unei obști. În tot acest răstimp l-a cunoscut pe Părintele Roman Braga, fost deținut în închisorile comuniste. Sora sa, Maica Benedicta, cu o experiență monahală îndelungată, i se va alătura Maicii Alexandra și îi va și succeda la stăreție pentru o vreme. Păstrează legături apropiate și cu membrii familiei, dar și cu personalități culturale și duhovnicești ale vremii – Zoe Dumitrescu-Bușulenga (Maica Benedicta), Părintele Andrei Scrima sau Părintele Arsenie Boca.

Cu puțină vreme înainte de trecerea în eternitate, în septembrie 1990, Maica Alexandra va vizita România postdecembristă. Redăm un scurt fragment dintr-un interviu oferit jurnalistului Nicolae Stroescu de la „Europa Liberă" în timpul acestei vizite: „Sunt așa de recunoscătoare pentru tot ce mi s-a dat. Ca un mesaj pentru viitor cred că sunt unele lucruri pe care trebuie să le recâștigăm, adică trebuie să recâștigăm încrederea unul într-altul. Lumea încă se îndoiește unul de celălalt. Ăsta este un lucru de care e absolut necesar să ne dezbărăm. Altfel nu putem merge mai departe. Oamenii trebuie să învețe să ierte. Trebuie să clădim pe încredere și dragoste, altfel nu se poate clădi. Asta este ceea ce ar trebui să facem și cred că se poate face, pentru că am văzut atâta lumină în ochii acelor tineri. Și eu sunt sigură că

este ceva de bază adânca credință ortodoxă în poporul nostru, care întotdeauna ne-a scos din greutăți și are să ne scoată și astăzi".

Monahia Alexandra a trecut la cele veșnice în ziua de 21 ianuarie 1991 și a fost înmormântată în incinta mănăstirii, împreună cu vasul de lut de care nu s-a despărțit niciodată, în care se afla o fărâmă din pământul românesc de care simțea că aparține. Nașterea Alteței Sale Regale, Principesa Ileana a României, a fost vestită de 21 de salve de tun, iar plecarea în veșnicie a Maicii Alexandra, de cântarea repetată a Trisaghionului și de clopotele sfintei mănăstiri.

Moștenirea Maicii Alexandra, dincolo de primul așezământ monahal ortodox de limbă română din Statele Unite ale Americii, este ierarhia de valori pe care o promovează și, de aici, implicit, acest tip de „monahism regal". În sensul transformării apartenenței sale regale într-o noblețe de tip interior, de factură spirituală, realizând, în acest fel, drumul evanghelic de naștere a omului lăuntric, nobil, nu prin apartenența sau poziția sa vremelnică, ci prin lucrarea ascunsă a inimii. Principesa Ileana din lume a devenit crainicul Împărăției din afara lumii. Testamentul său pentru posteritate este exprimat astfel: „Ultima mea rugăciune este ca Domnul Dumnezeu să reverse lumina Sa asupra voastră și să vă dăruiască bucuria pe care nu o poate lua nimeni de la voi".

Elisabeta Rizea

și sufletul românesc

„Au venit, maică, nenorociții ăștia de comuniști la putere și ne-au luat tot: păru' din cap, pământu', căruța. *Un singur lucru nu ne-au putut lua: sufletu*'!" Sunt cuvintele Elisabetei Rizea, țăranca simplă, dar curajoasă din Nucșoara, județul Argeș, simbol al rezistenței populare anticomuniste. Această frază, de acum foarte cunoscută, din interviul realizat în emisiunea „Memorialul durerii", nu descrie doar o biografie, fie ea și cumplit de dură, ci, mai ales, „o metodologie" de viață, o „abordare" specifică a lumii, „un tip de umanitate țărănească pe cale de dispariție"[47], în fața omului recent, fără memorie istorică. Elisabeta Rizea revelează ființa românească dintotdeauna, cu o istorie specifică, cu o credință care modelează viața și cu un sistem de valori morale de netrecut și de netăgăduit. Reprezintă întruparea virtuților tradiționale a românilor, generate de puternica ancorare în eternitate, care, la rându-i, însoțește curgerea vieții istorice cu puterea rezistenței în fața a „ceea ce e ca val, ca valul trece". Înșurubarea la adevăr și demnitatea vieții au fost cele două coordonate care au însoțit-o în fiecare gest al său, chiar și depășind limitele normale de rezistență ale omului. Elisabeta Rizea este cea pentru al cărei sătuc de munte Securitatea a mobilizat, se pare, timp de aproape zece ani, cel mai mare număr de securiști pe cap de locuitor din întreaga istorie a represiunii. Sub nimbul acestui

[47] Răzvan Codrescu, „Elisabeta Rizea. Viteaza din Nucșoara", în *Cartea mărturisitorilor*, Editura Rost și Fundația Sfinții închisorilor, Pitești, 2014, p. 411.

nume stau însă 12 ani de tortură comunistă și detenție în nu mai puțin de cinci închisori.

Elisabeta Rizea se naște la 28 iunie 1912, în localitatea argeșeană Domnești, dintr-o familie simplă cu 13 copii, din care supraviețuiesc opt, cu 6 hectare de pământ și o casă țărănească de lemn. Urmează șapte clase la școala din sat, după care, așa cum era obiceiul, renunță la școală pentru munca pământului. Atașamentul său față de tradiția neamului a determinat-o ca întreaga viață să îmbrace portul popular, în alb și negru.

Tinerețea nu îi este deloc ușoară. Se întâmplă să fie nepoata liderului țărănist Gheorghe Șuța, ucis de comuniști, în chiar ziua alegerilor. De aici și atitudinea sa potrivnică și neschimbată la adresa acestui regim de teroare. Se căsătorește la vârsta de 19 ani cu Gheorghe Rizea din Nucșoara, unul dintre angajații unchiului său. În acest răstimp, îi susține cu alimente, bani, informații pe dârjii luptători anticomuniști din Făgăraș, aflați încă din anul 1947 sub conducerea colonelului Gheorghe Arsenescu și locotenentului Toma Arnăuțoiu.

Urmărită de puterile vremii și trădată la Securitate de o consăteană, a fost arestată în ziua de 20 noiembrie 1950, iar în anul următor condamnată la șase ani de muncă silnică pentru uneltire împotriva ordinii sociale. Condamnarea a executat-o la Jilava și Mislea. Eliberată în ziua de 6 iunie 1956, va continua să îi sprijine pe partizani, ajutându-i pe cei din Grupul de rezistență cu alimente și îmbrăcăminte și comunicând cu ei prin „căsuța poștală" din scorbura unei sălcii din Valea Morii. Doi ani mai târziu este arestată din nou și

condamnată, de data aceasta, la 25 de ani de muncă silnică, 10 ani degradare civică și confiscarea întregii averi. Este dusă la închisoarea de la Pitești, apoi Miercurea Ciuc și Arad. De această perioadă se leagă torturi cumplite, despre care mărturisește în interviurile realizate după anii 90. Este foarte important să redăm un fragment, care descrie această experiență maximă: „Mi-au luat tot comuniștii. Ginerele, cuscru, toți au făcut pușcărie pentru că eu am dat de mâncare la partizani. Mă aducea lumea cu țoala acasă. Ultima dată, a venit căpitanu Cârnu cu bastonul de cauciuc și o curea pe mână. «Spune!» N-am spus. «Îți dăm 300 de lei!» «Domnule căpitan, eu nu sunt Iuda, să-i vânz pe 30 de arginți...» M-a trântit pe jos. M-a legat și m-a bătut cu cauciucu, de la ceafă la călcâi, și pe stânga și pe dreapta. Da n-am luat banii lui! Apoi, m-au suit legată pe un scaun, de pe scaun pe masă, de pe masă pe alt scaun. Mi-a zvârlit basmaua din cap. «Spune!» Purtam coadă cu fundă. Mi-au aruncat fota și am rămas în ie. Mi-au legat coada sub cârliguâ de la lampa din casa boierului. Coada era groasă. Eram și eu altfel la 38 de ani... Cârnu mi-a tras scaunu. Ălălalt mi-a tras și masa. Coada mi-a rămas în cârlig și eu am căzut la pământ. Așa mi-au smuls păru. Am făcut tratament și nu mi-a mai crescut. Da tot nu i-am vândut... Dacă vorbeam, omorau jumătate de sat! ș...ț După ce mi-au tras masa de sub picioare, au început să mă bată cu un băț până la sânge. Mi-au rupt câteva coaste și am leșinat. *Îmi făceam cruce cu limba în cerul gurii și mă rugam la Dumnezeu să mă ajute să*

nu spun nimic"[48]. Credința a fost sursă de supraviețuire: ,,am așa o credință de mare în Dumnezeu", ,,întărește-mă, Doamne, așa cum m-ai întărit până acum", sunt laitmotive ale interviurilor sale.

Este eliberată din detenție în urma decretului de amnistie a deținuților politici din anul 1964. Se întoarce la casa sa „de bandiți" din Nucșoara, aproape distrusă, unde o așteptau soțul și cele două fiice. Timp de 30 de ani va fi ținută sub supraveghere și chemată permanent la interogatorii împreună cu soțul ei, considerați „dușmani ai poporului".

Povestea sa a fost cunoscută după căderea regimului comunist prin intermediul interviului realizat de Lucia Hossu Longin în emisiunea „Memorialul durerii" și cartea care s-a născut în consecință, dar și de pe urma unui scenariu radiofonic realizat de Rodica Mandache în anul 2004 și prezentat la teatrul Odeon din București. Un moment important din viața sa este vizita Regelui Mihai și a Reginei Ana în casa de la Nucșoara în mai 2001. Pleacă la Domnul în ziua de 4 octombrie 2003, la vârsta de 91 de ani, la Spitalul din Pitești, și va fi înmormântată în cimitirul din Nucșoara, „trecând în eternitate ca o icoană mărturisitoare a bunei țărănimi de altădată"[49].

Caracteristica fundamentală a vieții sale, care o transformă într-o personalitate duhovnicească contemporană de excepție, socotesc că este simplitatea mărturisitoare în contextul unei spi-

[48] Elisabeta Rizea, Cornel Drăgoi, *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara*, ediție îngrijită de Irina Nicolau și Theodor Nițu, Editura Humanitas, București, 1993, p. 53-54.

[49] Răzvan Codrescu, „Elisabeta Rizea. Viteaza din Nucșoara", p. 413.

ritualități manifestate în firescul zilnic și concret al vieții. Deși duce o viață ascetică prin condițiile vremii, totuși atitudinea sa nu este generată ascetic, ci firesc, este o străluminare într-afară a structurii sale lăuntrice, rezultat al bunei cuviințe a unui neam întreg. O identitate clară, creștină și românească, însoțită de o verticalitate structurală fac din Elisabeta Rizea simbol al unei „lumi cinstite și cumsecade", pentru care eternitatea reprezintă forța de a traversa nedreptatea temporală, și nu doar la sfârșit, când totul pare să fie gata, ci mai ales, la vremea începuturilor unei vieți, care se dorea și se întrezărea luminos. Și cu toate acestea, nu este loc de judecată, pentru că nu este loc nici de regrete. A făcut așa cum ar fi făcut Hristos, așa cum a făcut Hristos. Nu este loc de ură, ci doar de iertare, îndemnând, așa cum o făcea și Mircea Vulcănescu, la pace – „să nu ne răzbunați!" Dar, în același timp, își dorea ca lumea să înțeleagă, istoria să fie pedagogică, orizontul să se strălumineze: „*Trei zile dacă mai trăiesc, da vreau să știu că s-a limpezit lumea*"[50]. Pentru Elisabeta Rizea, lumea era limpede, pentru că lacrimile, suferința, dar, mai ales, dragostea care le-a însoțit, i-au curățit privirea de tot ceea ce diluează, murdărește sau deturnează. Și au condus-o direct spre esențialul dat de orientarea verticală, în fața orizontalității îngreuiate și trecătoare. Martor viu al unei spiritualități lăuntrice românești, desconsideră cu dârzenie privirile mici ale celor care au făcut din această lume un sălaș permanent și s-au autoproclamat stăpâni, și admiră, căutând să-și însușească viețu-

[50] *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara*, p. 31.

irea oamenilor mari, cu privirea întoarsă spre cer, care prețuiesc deplin fiecare lucru în firescul lui și trăiesc viața la măsura esențialului. Ce ne-a rămas de la această vitează luptătoare? Un model de credință, de demnitate, de simțire românească și ortodoxă și un ecou de rugăciune – „*aștept ca lumea să se limpezească...*"

Părintele Nicolae Steinhardt

și noblețea crucii

În viziunea Părintelui Nicolae Steinhardt, crucea și taina care se trăiește și se descoperă în ea reprezintă semnul distinctiv al creștinismului, „puterea" care îl face să existe față în față cu „nebunia" pe care o presupune pentru cei din afară, necredincioși sau lipsiți de curaj, în fața unei asumări deloc confortabile. Crucea reprezintă validarea venirii lui Hristos în lume, „dovada cea mai puternică a totalității și seriozității" Întrupării Sale. În același timp, crucea înseamnă revelarea nobleței lui Hristos, tocmai prin pogorârea întru cele de jos, nebăgate în seamă, și de necinste în fața oamenilor (1 Corinteni 1, 27-28), adică acceptarea completă a condiției umane. Acesta afirmă: „Dumnezeu și-a ales partea cu tâlharii și netrebnicii. A murit părăsit de ai Săi, expus gol, plin de răni, de vânătăi și de sânge, pe un dâmb spurcat, luat în derâdere, provocat, aparent de-a pururi biruit și compromis – exemplificând vertical și exasperat – condiția umană"[51].

Nicolae Steinhardt se naște în anul 1912 în București, într-o familie destul de înstărită, tatăl său, inginer de profesie, conducea o fabrică de mobilă și cherestea. Clasele primare le urmează în parte acasă, parte la Școala Clemența. Își continuă studiile la Liceul Spiru Haret, singurul dintre elevii evrei care participa la ora de religie creștină, având-l drept dascăl pe preotul Gheorghe Georgescu, de la biserica Sfântul Silvestru. Urmează apoi cursurile Facultății de Drept și Litere. Începând cu anul 1929 frecventează Cenaclul literar „Sburăto-

[51] *Dăruind vei dobândi*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2002, p. 206-207

rul" a lui Eugen Lovinescu și își începe activitatea literară prin diverse articole, adunate mai târziu în numeroase volume. Obține în anul 1936 doctoratul în Drept.

Până la izbucnirea războiului își continuă studiile la Paris și în Anglia. Reîntors în țară, suferă din pricina apartenenței sale etnice. În anul 1947 este dat afară din casă și barou, situație care i-a determinat înăsprirea condițiilor de viață, atât din punct de vedere material, cât și spiritual. Însă apropierea de creștinism este tot mai mare, frecventează diferite biserici, se întâlnește cu diverse personalități culturale și religioase, precum Virgil Cândea sau Paul Simionescu. În 1959 este chemat la Securitate, cerându-i-se să fie martor al acuzării în „lotul intelectualilor mistico-legionari Constantin Noica – Constantin Pillat". Refuzând să facă acest lucru, este arestat, judecat și condamnat la 12 ani de muncă silnică pentru crima de uneltire împotriva orânduirii sociale a statului. Ajuns în detenție, dispare „dubiul, șovăiala, teama, lenea, descumpănirea", și se hotărăște să primească botezul creștin, lucru care se întâmplă din mâna Părintelui Mina Dobzeu, cu „apă viermănoasă și Duh rapid". El însuși descrie acest eveniment drept un „hold-up", un caracter ecumenic prin prezența, la mica ceremonie clandestină, a unei audiențe ecumenice. În această perioadă se naște și testamentul său literar „Jurnalul fericirii", redactat ulterior în anii 70 și tipărit în 1991. La ieșirea din închisoare, în august 1964, primește Mirungerea la Biserica Schitului Dârvari, din mâna preotului George Teodorescu, și Sfânta Împărtă-

șanie. De atunci viața sa se derulează potrivit învățăturii creștine. La acest mod de viețuire comună se adaugă dorința de a îmbrăca haina monahală. Nu după puține dificultăți, în anul 1973, intră în contact cu Mănăstirea Rohia, pe când stareț era Părintele Serafim Man. Timp de șapte ani merge regulat la această mănăstire. Va fi călugărit în ziua de 16 august 1980 de către Episcopul Justinian Chira și Arhiepiscopul Teofil Herineanu. Primește încuviințarea de a păstra și o cameră în București unde să ajungă din când în când spre a-și continua activitatea literară. În tot această perioadă publică traduceri, eseuri, cronici, rezultând numeroase volume de eseuri și critică literară. Trece la cele veșnice, după o scurtă suferință, în ziua de 30 martie 1989. Multe dintre textele sale vor fi publicate postum de către Părintele Ioan Pintea și Profesorul Virgil Ciomoș.

Crucea, pentru monahul Nicolae dela Rohia, capătă valoare de sinteză către esență, nu doar pentru teologia care se ascunde în ea, ci și pentru dimensiunea sa personală. Crucea îi devine axa lăuntrică, de sus până jos, și dintr-o parte în alta, care îl face să trăiască viața fără temeri majore, ba mai mult, plin de un curaj care frizează cu nebunia. Hristos pe cruce devine imaginea omului deplin, vocația spre care se îndreaptă ființă umană, chiar și într-un mod inconștient, de la naștere. Ea este „semnul întretăierii" celor două planuri, material și spiritual, este „metafora dublei noastre naturi". Exprimă „paradoxala, perpendiculara, fundamentala noastră solemnă și derizorie situație de făptură, care deopotrivă ține de lume și de

cer”[52]. Hristos îl prezintă pe om – „Ecce homo!” – se identifică cu omul și îi destăinuie cât de mult îl iubește Dumnezeu, îmbrățișând întreaga lume. Aici s-a confirmat posibilitatea îndumnezeirii omului, căci umanitatea este pătrunsă de divinitate, primind în sine viața lui Dumnezeu.

Taina crește cu atât mai mult cu cât medităm la alegerea crucii, în detrimentul oricărui alt mijloc de mântuire pe care Dumnezeu l-ar fi putut alege. Legea mozaică considera răstignirea pe lemn drept o moarte blestemată, rezervată sclavilor și tâlharilor notorii, iar romanii drept execuție infamantă. Părintele Steinhardt arată că omul este pedepsit aici prin însăși forma sa bipedă, care pășește mereu vertical, fiind expus ocării, batjocorii și defăimării. Cu privirea spre Cer, țintuit pe „un nenorocit și împuțit de lemn”, este dat spre moarte sub privirile reci și batjocoritoare ale martorilor și audienței însetate de sânge. Avem aici de-a face cu „chinul pur”, fără să se adauge nimic, fără nici un fel de înfrumusețare sau ameliorare, în fața bucuriei aparente a vrăjmașului (pe care însăși crucea îl va judeca, Ioan 12,31). Coordonatele proprii ființei sale verticale se întorc împotriva lui, „în deplina însingurare și intensificare a însușirilor sale primordiale”. Strălucita aparentă victorie a vrăjmașului vine tocmai din „parodierea axei verticale și orizontale, a căror întretăiere descrie atât structura omului, cât și cea a lumii întregi. Creația lui Dumnezeu pare să devină batjocură și râs în durerea și derâderea pe care le suportă Hristos. Acesta moare ca ultima

[52] *Dăruind vei dobândi*, , p. 205.

dintre făpturi, cunoscând deznădejdea, părăsit și nemângâiat. Hristos moare ca „răufăcătorul cel mai vulgar". Și tocmai aici se revelează calitatea Sa de Fiu al lui Dumnezeu. Noblețea Sa rezidă în „a bea paharul până la fund", departe de orice formă de moarte onorabilă, tihnită, regizată, în mijlocul mizeriei și nenorocirii umane. Măreția Sa vine din pogorârea până întru cele mai de jos ale omului; cu atât este mai mare cu cât reușește să se coboare mai jos, mai adânc. Nimic nu îi rămâne necunoscut, neatins, dar nici nesfințit. De la El încoace suferința capătă sens prin dragostea care o însoțește și o transformă în sursă de viață.

Părintele Nicolae Steinhardt a trăit el însuși taina crucii pe parcursul detenției. Aceasta o spune el atunci când scrie „Jurnalul fericirii", învățând, în suferința crucii, ce este fericirea și de unde vine ea. Suferința asumată devine pântecele care îl naște pe omul nobil, nu într-un spațiu curat, departe de nenorociri și ferit de mizerie, ci chiar în vâltoarea lor. În momentul când a păsit în închisoare, și-a asumat moartea dintr-o dată, fără mari regrete, ce țin de tinerețe sau planuri neîmplinite, cu o nebunie de tipul „zurbagiului", însoțită de o înflăcărare cavalerească, care pare să se hrănească din voluptatea suferinței. Dar, dincolo de toate aceste trei ingrediente care au dus la salvarea sa, stă asumarea fidelă a credinței și participarea ființială la Crucea lui Hristos, singura care dă sens suferinței personale. Aceasta este calea spre fericire pe care el însuși a descoperit-o și pe care o predă și posterității: „Numai creștin fiind mă vizitează – în pofida oricărei rațiuni – fe-

ricirea, ciudat ghelir. Numai datorită creștinismului nu umblu – crispat jignit, pe străzile diurne, nocturne ale orașului – spațiu proustian descompus de timp – și nu ajung să fiu și eu – cum spune François Mauriac în *Destine* – unul dintre acele cadavre pe care le poartă, vii, apa curgătoare a vieții și nu mă număr printre cei ce încă n-au înțeles – Fapte 20,35 – că mai fericit este a da decât a lua"...[53]

[53] *Jurnalul fericirii*, Editura Mănăstirii Rohia, 2005, p. 412.

Patriarhul Pavle al Serbiei

și simplitatea Evangheliei trăite

În ziua întronizării sale, Patriarhul Serbiei de vrednică pomenire, Pavle, a declarat: „Suindu-mă ca al 44-lea patriarh al Serbiei în tronul Sfântului Sava, nu am niciun program pentru misiunea patriarhală; programul meu este Evanghelia lui Hristos, frumoasa ei vestire despre Dumnezeu care este cu noi și despre Împărăția Lui care este înăuntrul nostru atâta vreme cât Îl primim prin credință și prin iubire". Și, în consecință, sintetic prezintă îndemnul pentru păstoriții săi, care traversau vremuri dificile: „Fără a ține seama de cum se poartă alții, noi trebuie să rămânem pe această cale a Evangheliei... Cu nici un preț nu trebuie să răsplătim în același chip, să nu mai spun că nici nu încape vorba ca noi să fim inițiatorii unui astfel de rău. Trebuie să ne apărăm, dar nu ca neoamenii"[54].

Chipul evanghelic al Patriarhului Pavle a lăsat urme curate și adânci ce nu se pot șterge cu ușurință în spiritualitatea contemporană. A fost un monah, un episcop, un patriarh, în cele din urmă, pentru care simplitatea evangheliei a reprezentat o coordonată permanentă pe tot parcursul existenței și devenirii sale și, tocmai datorită acestui lucru, a devenit un simbol nu doar pentru Biserica Ortodoxă Sârbă, ci pentru întreaga ortodoxie și nu numai.

Patriarhul Pavle, cu numele de botez Gojko Stojevi, se naște la 11 septembrie 1914 în satul Kuanci, comuna Donji Miholjac, pe acea vrem în Austro-Ungaria, mai târziu în Croația, într-o familie de oameni simpli de la țară. Urmează cursu-

[54] Traducere din lb. greacă de monahul Leontie, cf. ΠΟΛΙΤΗΣ – 20.09.2009.

rile liceale la Belgrad (1925-1929) și apoi, pentru o perioadă de șase ani, Seminarul Teologic la Sarajevo (1930-1936). Pregătirea sa teologică culminează cu Facultatea de Teologie, la Belgrad. Cămașa Vinerii celei Mari, atât de specifică vieții păstoriților săi, i-a fost îmbrăcăminte de la vârstă fragedă, căci rămâne orfan de tată, care se întoarce din Statele Unite ale Americii bolnav grav de TBC să moară în casa lui și, foarte curând, și mama sa părăsește viața pământească. Una dintre mătușile sale îl va acompania în devenirea sa umană și pregătirea teologică. Pentru a se putea întreține, chiar și fragil din punct de vedere fizic cum era, muncește pe diverse șantiere din capitala țării. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial se retrage la mănăstirile din zona Ovar-Kablar. Pentru o perioadă scurtă rămâne în Mănăstirea „Sfânta Treime" din Ovar, urmând ca, puțin mai târziu, să îi inițieze pe copiii refugiaților din Banja Koviljaa în tainele credinței. Se îmbolnăvește în acest timp de TBC, boală considerată incurabilă în acea vreme, dar se reface la Mănăstirea Vujan. Va fi tuns în monahism în anul 1948 la Mănăstirea „Buna Vestire", Rača, și hirotonit ierodiacon în aceeași zi. Ieromonah va fi hirotonit opt ani mai târziu, fiind ridicat în aceeași zi la rangul de arhimandrit. Pentru o cunoaștere a realității ortodoxe universale, între anii 1955-1957 urmează studii postuniversitare la Atena, iar la întoarcere va fi ales episcop de Raška și Prizren. În activitatea sa pastorală de aici este foarte preocupat atât de reînnoirea vieții duhovnicești din parohii, cât și din mănăstiri, și, în mod deosebit, este preocupat de

activitatea pedagogică din Facultatea de Teologie din Prizren, ocazional implicându-se în activitatea de predare ca dascăl de slavă bisericească și muzică. În anul 1990 devine Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sârbe, urmând predecesorului său, Patriarhul Gherman, ca cel de-al 44-lea întâistătător al acestei Biserici. A fost primul patriarh desemnat după „alegere apostolică" printr-o procedură care prevedea, în primă fază, alegerea a trei episcopi de către Sinodul Bisericii. Apoi numele acestora trebuiau așezate într-o urnă, urmând ca, după rugăciune, să fie extras numele unuia dintre cei trei, vădind voia și lucrarea Sfântului Duh, după practica timpurilor apostolice. Mitropolitul de Zagreb-Ljubljana, Jovan, va scrie lucrul următor despre acest moment providențial: „...este cea mai bună soluție în circumstanțele actuale. Este episcopul nostru cu o strălucită viață monahală și ascetică și cântarea Preasfintei Maici a lui Dumnezeu: *Coborât-a pe cei puternici de pe tronuri și a înălțat pe cei smeriți* e potrivită acestui prilej"[55].

Programul său de pastorație a fost exprimat în termeni simpli, dar evanghelici. Redăm un fragment sinteză, parțial amintit mai sus: „Nu am niciun program pentru misiunea patriarhală. Programul meu este evanghelia lui Hristos sau frumosul ei mesaj despre Dumnezeu care este cu noi și despre Împărăția Lui dinăuntrul nostru – atâta vreme cât prin credință și prin iubire Îl primim... Puterile mele sunt mici și voi o știți. Eu nu nădăjduiesc în ele. Nădăjduiesc în ajutorul vostru și, repet, în ajutorul lui Dumnezeu, cu care El m-a

[55] *Pravoslavlje*, 15 decembrie 1990.

sprijinit până astăzi. Să fie spre slava lui Dumnezeu și spre folosul Bisericii Sale și a poporului nostru încercat în aceste vremuri dificile“[56].

Vremurile dificile erau pricinuite de războaiele din Iugoslavia traversate de poporul său, care cereau verificarea fidelității păstoriților săi față de Domnul Hristos Cel Răstignit pentru lumea întreagă. Sub forma cea mai vizibilă, suferința lui Hristos pe Golgota era prezentă în viața cotidiană a neamului său. Și de această dată, în ciuda suferințelor și nedreptăților pe care le întâlneau, Patriarhul-ava, în sensul cel mai clasic al cuvântului, nu părăsește duhul evanghelic. „Sminteala Crucii” nu îl oprește din kerigma mesajului hristic, ci, dimpotrivă, înțelege că, pentru cei ce cred, crucea este putere. Redăm un scurt fragment din mesajul pe care Patriarhul Pavle îl adresează poporului suferind, îndemnând la asumarea suferinței și iubirea vrăjmașilor: „Mai degrabă pătimiți acum nedreptatea care vi se face decât să o pricinuiți voi altora, fraților voștri de altă credință, dar la fel de nefericiți ca voi. Să fim cu toții oameni, fii ai lui Dumnezeu, și să ne încredințam mai degrabă dreptății Lui decât mâniei noastre, oricât ni s-ar părea de îndreptățită. În numele dragostei evanghelice a lui Dumnezeu și a Sfintei noastre Biserici care o propovăduiește, vă trimit binecuvântarea Noastră, cu credința că ajutorul va ajunge să mângâie și pătimirile voastre, dacă la rău nu vom răspunde cu rău și dacă în cele mai grele ispite ne

[56] Cf. J-C. Larchet, *Patriarhul Pavle al Serbiei. Un sfânt al vremurilor noastre*, București, Sofia, 2014, p. 58.

vom purta ca un neam creștin, neam al Sfântului Sava"[57].

Lucrarea propriu-zisă, atât ca episcop, cât și ca patriarh, s-a desfășurat atât la nivel edilitar, prin ridicarea de biserici, reînființarea unor eparhii, cât și științific, prin susținerea învățământului teologic, prin introducerea Religiei în școli și integrarea Facultății de Teologie în cadrul Universității publice din Belgrad, exclusă de comuniști în 1952, dar, mai ales, la nivel duhovnicesc. A trecut la cele veșnice în ziua de 15 noiembrie 2009, fiind prohodit de mai bine de un milion de oameni, care au vrut să-i aducă un omagiu și să primească binecuvântarea sa înainte de plecare. Trupul său a fost așezat, potrivit dorinței lui, în Mănăstirea Rakovica, la periferia Belgradului, loc de pelerinaj până astăzi.

A fost omul deplin, echilibrat, părinte al tuturor deopotrivă. La final, redăm un scurt fragment din mărturiile sale, care poate să se constituie într-un testament adresat nouă, celor de azi, din nou în duhul cel mai simplu și firesc al Evangheliei: „Noi, credincioșii – și ortodocșii, și catolicii, și musulmanii – credem cu toții că Dumnezeu este Dumnezeul dreptății. În Coran, Domnul Dumnezeu îi îndeamnă pe credincioși ca nu cumva din pricina urii să nedreptățească pe cineva, pentru că El, Dumnezeu fiind, cunoaște purtarea noastră. Din Sfânta Scriptură, tot așa, vedem că lui Dumnezeu Îi este drag fiecare popor care e drept și se teme de El. Domnul nu se uită la fața

[57] *Rugăminte părintească către sârbii aflați în zona de război*, 28 noiembrie 1992/ cf. J-C. Larchet, *Patriarhul Pavle al Serbiei*, p. 82.

omului, ci la faptele lui. Iar noi, dac-am fi lucrat după dreptatea și după adevărul lui Dumnezeu și-am fi urmat numai cele sfinte și cinstite, n-am fi ajuns niciodată în situația asta și-am fi trăit cu toții o viață mai buna. Și tot în acest chip putem să ieșim din necazurile în care ne aflăm acum... Dacă ne-am ține cu toții de dragoste, acest pământ ar fi rai. Măcar dacă ne-am ține și de ceva mai mic decât dragostea – caci dragostea este legătura desăvârșirii – măcar dacă ne-am ține de principiul *ceea ce vă doriți vouă, aceea să faceți altora, iar ceea ce nu vă doriți vouă, nu faceți nici altora* – atunci vom vedea că pământul, chiar dacă n-ar fi un rai, totuși ar fi mai aproape de rai. Dar când noi facem tocmai pe dos, iată unde ajungem"[58].

[58] Interviu acordat lui Jovan Janjic, în revista „Javnost", 17 noiembrie 1994.

Mitropolitul Antonie de Suroj

și aventura credinței

Pentru Mitropolitul Antonie de Suroj (Bloom), credința și îndoiala sunt tovarășe de drum. Și acest lucru îl argumentează pornind de la ideea că itinerariul credinței este o aventură, care, în mod obligatoriu, presupune surprize, necunoscute, bariere, căutări sau deznădejdi. Credința nu este statică și nici nu conduce, pur și simplu, la certitudini, ci la un adevăr, deși obiectiv în sine, totuși personal, verificat și validat în experiența individuală. Acesta afirmă: „Atitudinea față de viață, constituția lăuntrică pe care o numim credință, adică încrederea ziditoare și echilibrul ce conțin deopotrivă și mister, și îndoială, este, după mine, una dintre cele mai mari bucurii în viața fiecăruia... Acolo unde domeniul credinței este plin de îndoială, unde însuși omul este pus sub semnul întrebării împreună cu credința sa, tot acolo un izvor al bucuriei îl găsim în speranță, în savurarea, în anticiparea îndrăzneață a faptului că bezna va fi totuși străfulgerată de lumină, că haosul va lua forma armoniei, că absurdul va căpăta sens. Prin această atitudine dinamică, cel care purcede să caute, care începe să găsească, simte că trăiește; descoperă că trece din moarte la viață; și devine viu nu doar în activitatea și manifestările sale, ci viu până la rădăcina ființării sale, având conștiința faptului că viața izvorăște în el nestăvilit, torențial; această puternică, profundă viață descoperită înăuntrul nostru cuprinde în sine un întreg univers; și omul, și toate celelalte, de la microscopic la neînchipuit de mare”[59].

[59] *Despre credință și îndoială,* București, Cathisma, 2007, p. 37-39.

Mitropolitul Antonie de Suroj (Andrei Borisovici Bloom) se naște în ziua de 19 iunie 1914 la Laussane, în familia unui diplomat rus. Copilăria sa nu este una obișnuită și liniștită, întrucât se plasează în contextul nesiguranței familiilor de emigranți ruși din perioada Revoluției Bolșevice. Primii ani ai acestei perioade îi petrece în Persia, iar, după o scurtă perioadă, familia sa ajunge la Paris, unde viitorul mitropolit își urmează studiile. Absolvă facultățile de Biologie și Medicină la Sorbona și doctoratul în Medicină la Universitatea din Paris. După acest timp de pregătire academică, în anul 1939 pleacă pe front, drept chirurg în armata franceză, făcând parte din gruparea antifascistă. În anul 1943, în ascuns, este tuns în monahism, primind numele de Antonie. Continuă să lucreze ca medic pentru Rezistența franceză în timpul ocupației germane până în anul 1948, când este hirotonit preot și trimis să slujească ca și capelan al Frăției Sfântului Alban și Serghie din Anglia. Doi ani mai târziu este numit preot paroh al parohiei patriarhale din Londra. În anul 1957 este hirotonit episcop, iar cinci ani mai târziu ridicat la rangul de arhiepiscop în Biserica Ortodoxă Rusă din Marea Britaniei și Irlanda (Episcopia de Suroj). În 1963 este numit exarh al Patriarhiei Moscovei în Europa Occidentală, iar peste trei ani este ridicat la rangul de mitropolit. Din dorința de a se dedica tot mai mult de nevoilor pastorale ale credincioșilor săi, care erau tot mai numeroase, se retrage din funcția de exarh în anul 1974.

Devine Doctor Honoris Causa la mai multe universități, dintre care se remarcă cea din Aber-

deen, „pentru propovăduirea Cuvântului lui Dumnezeu și reînnoirea vieții spirituale a țării". Lucrările sale, toate născute într-un context pastoral bine precizat, au fost publicate mai întâi în limba engleză, iar apoi traduse în numeroase limbi străine, dintre care și limba română, devenind o personalitate spirituală foarte bine cunoscută și în spațiul românesc. Trece la Domnul în ziua de 4 august 2003, după o viață dăruită lui Hristos și credincioșilor săi, și este înmormântat în cimitirul Brompton din Londra.

Perspectiva dinamică și curajoasă pe care o propune în descrierea credinței este generată de propria sa experiență. Pentru că există un moment în viața sa de „început" al credinței în „interiorul" credinței moștenite. Există o indiferență, există o luptă, există o neliniște, care îl aduc în proximitatea lui Dumnezeu, de unde nimeni nu mai „scapă cu viață". Sau, mai degrabă, ajunge acolo unde ceea ce părea viață moare în detrimentul unei alte vieți, de data aceasta „vii", care te vrea pentru sine totalmente. O conferință a părintelui Serghei Bulgakov, deși teologică, totuși de tip pietist, „aproape ademenitoare", „ca pentru copii", din perspectiva tânărului André, prin efect invers, altfel decât prin uimire și seducție, îl provoacă pe acesta la lectura Scripturii, mai ales din curiozitate și ca efect al indignării. Începe cu Evanghelia după Marcu, adresată tinerilor „impulsivi și cinici" ai Romei, asemenea lui și tinerilor contemporani lui. Textul devine context, conducând la o Prezență mai reală decât viața însăși: „În timp ce citeam, înainte de a ajunge la începutul celui de-al

treilea capitol, am simțit brusc că de partea cealaltă a mesei era o Prezență. Această senzație era o atât de șocantă încât a trebuit să mă opresc din lectură și să privesc în sus. Am privit mult timp. Nu vedeam nimic, nu auzeam nimic, nu percepeam nimic prin simțuri. Dar chiar și atunci când am privit drept în fața mea către locul unde nu se afla nimeni în chip văzut, trăiam deplin sentimentul că Hristos se afla de față, negreșit"[60]. De aici viața își primește un anumit curs – Hristos se pogoară în iadul interior și se prezintă pe Sine drept Cel Care iubește și îl respectă atât de mult pe om, cu tot ceea ce este el. De acum încolo viața sa devine una cu a întregii lumi. De aceea și preocuparea sa avea în vedere întâlnirea personală a oamenilor cu El, Cel care iubește atât de mult întreaga lume. „Nebunia" întâlnirii cu Domnul a fost motorul întregii sale vieți. De aici și darul, râvna și spontaneitatea propovăduirii.

Întrebarea și îndoiala fac, de acum, parte din itinerariul credinței. Altfel ideile, tradiția sau chiar Teologia pot să devină bariere în fața cunoașterii Dumnezeului Celui Viu. Punctul de plecare a acestei aventuri este acesta: „Trebuie să avem onestitatea și cutezanța de a pune mereu totul sub semnul întrebării, toate punctele noastre de vedere, tot ceea ce am descoperit în viață, în numele căutării a ceea ce există cu adevărat, și nu al aflării liniștii și certitudinii". Altfel, mintea omului își creează idoli, imagini copilărești sau mai elaborate, dar care toate sunt foarte departe

[60] *„Acest om sfânt". Impresii despre Mitropolitul Antonie*, Oradea, Theosis, 2017, p. 80-81.

de Cine este Dumnezeul Cel Adevărat și Viu. În acest context, credința – „constituția lăuntrică, încrederea ziditoare" – presupune atât misterul, cât și îndoiala, și aduce cu sine bucurie și dinamismul vieții. Este soluția împotriva echilibrului mort și placidității, specifice omului firesc, comod și indiferent, și presupune îndrăzneala și iscusința, care depășesc frica și ramolirea. La capăt se găsește viața, care curge torențial și care te așează față în față cu realitatea – pe de-o parte frumsețea interioară a omului și a lumii, dar, pe de altă parte, și haosul în care se găsește acum. Aici este momentul identificării „sensului", care schimbă optica, și nu doar parțial, ci complet.

Această credință are în sâmbure experiența, pe care Mitropolitul Antonie o descrie generos drept: „suma tuturor trăirilor noastre ce se referă la un anumit subiect pe care-l numim Dumnezeu. Pot fi clipele unei iluminări în rugăciune; momentele în care lumea din jur ni se pare preschimbată; momentele în care absurdul este străbătut de sens și capătă grație. În experiența creștină acesta poate fi momentul împărtășirii cu Sfintele Taine, când omul simte într-un chip inexplicabil, nepătruns, că a contactat o realitate despre care nu știa nimic. Nu este neapărat o experiență cutremurătoare, intensă. Poate fi și una ce decurge lent, ce se conturează încet, liniștit, profund"[61].

Iar trecerea de la credință la experiență se face mai ales prin lucrarea rugăciunii: „În momentul rugăciunii adânci omul se desprinde de conștiința a tot ce este pământesc, încetează chiar să se con-

[61] *Despre credință și îndoială*, p. 44.

știentizeze pe sine și trăiește doar o cucernică frică, dragoste, închinare, bucurie, triumful întâlnirii cu Dumnezeu, Care îi străbate întreaga conștiință, toate trăirile, tot trupul"[62].

Drumul până aici nu este liniar și nici simplu, ci sinuos, și presupune opreliști, îndoieli, căderi, dar și vioiciune, râvnă, neliniști și, mai ales, dor de Cel care este împlinirea a tot ceea ce este omul. Credința ca și aventură pare să ne ferească de prelungirea experienței idolești, serbede și triste, „a unui dumnezeu mort", și să ne conducă la experiența Dumnezeului Celui Adevărat și Viu, Viață și de viață făcător, și astfel „cel care purcede să caute, care începe să găsească, simte că trăiește; descoperă că trece din moarte la viață; și devine viu... până la rădăcina ființării sale, având conștiința faptului că viața izvorăște în el nestăvilit"[63].

[62] *Despre credință și îndoială*, p. 47.
[63] *Despre credință și îndoială*, p. 38-39.

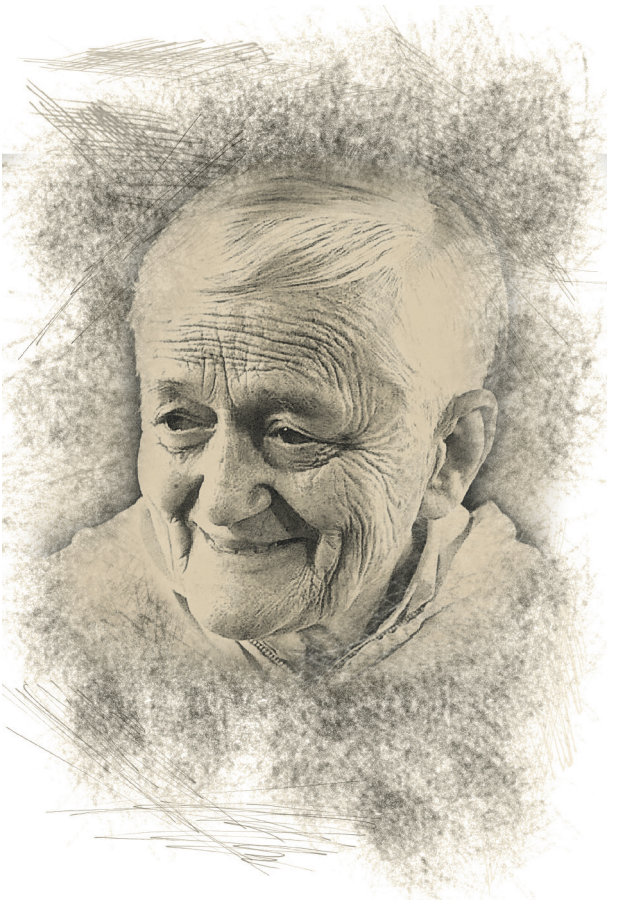

Fratele Roger Schutz

și ecumenismul tinerilor

În „Scrisoarea neterminată", tradusă în 57 de limbi, Fratele Roger, sub semnul „a ne deschide către dragostea lui Dumnezeu" scria: „În Evanghelia sa, într-o fulgerătoare intuiție, Sfântul Ioan exprimă în trei cuvinte cine este Dumnezeu: *Dumnezeu este iubirea* (1 Ioan 4,8). Dacă înțelegem doar aceste trei cuvinte, vom merge mai departe, foarte departe. Ce ne atrage la aceste cuvinte? Este faptul de a găsi această luminoasă certitudine: Dumnezeu nu l-a trimis pe Hristos pe pământ pentru a condamna pe cineva, ci pentru ca orice ființa umană să se știe iubită și să poată găsi o cale de împăcare cu Dumnezeu. Dar de ce unii sunt surprinși de măreția unei iubiri și se știu iubiți sau chiar copleșiți? De ce alții au impresia că sunt puțin apreciați? Dacă fiecare ar înțelege că Dumnezeu ne însoțește până în singurătatea noastră de nepătruns... Fiecăruia îi spune: *Tu valorezi mult în ochii mei, tu ai preț pentru mine, și te iubesc* (Isaia 43,4). Da, Dumnezeu nu ne poate da decât dragostea Lui, existând în toată Evanghelia. Ceea ce Dumnezeu ne cere și ne oferă este de a primi pur și simplu infinită Sa milostivire"[64].

Acesta este fundamentul pe care își construiește întreaga sa misiune, un ecumenism spiritual, care are în vedere proclamarea „evangheliei dragostei" către întreaga umanitate, către „întreaga familie umană". „A (ne) deschide", înseamnă a face totul pentru a comunica, cât mai accesibil, în afară, dragostea lui Dumnezeu pe care o are față de toți oamenii, fără excepție, individual, dar și față de toate neamurile, în general.

[64] https://www.taize.fr/ro_article3069.html.

Fratele Roger Schutz se naște în ziua de 12 mai 1915 în Provence, o localitate mică din regiunea de limbă franceză a Elveției, într-o familie religioasă, tatăl său fiind pastor protestant, specializat în Noul Testament, iar mama sa muzician cu studii la Paris. Preocuparea mamei sale pentru muzică va avea un rol decisiv în misiunea pe care el însuși o va desfășura la Taizè. Experiența dură a bunicii sale, care își pierde soțul în Primul Război Mondial, îi generează o anumită perspectivă asupra vieții și o viziune care să îi descrie rolul pe care el însuși îl va avea mai târziu. În ciuda suferinței prin care trece, casa bunicii devine locul de refugiu pentru victimele războiului, victimele suferinței. De aici și dorința vieții sale de a-i aduna pe creștini laolaltă pentru a face față suferințelor de tipul celor la care el însuși a fost martor. În timpul adolescenței se îmbolnăvește grav de plămâni și se află la un pas de moarte. Odată vindecat, dorește să se înscrie la Facultatea de Litere pentru a deveni scriitor, în ciuda dorinței tatălui său care îl vroia teolog. Însă, la scurtă vreme, el însuși alege să studieze, deși puțin atras, Teologia, la Lausanne și Strasbourg.

Începe să crească visul său de a întemeia o comunitate religioasă, unde să trăiască aievea evanghelia, primindu-i și slujindu-le celor în nevoie. Acest lucru prinde contur în anul 1940. Fratele Roger ajunge pe bicicletă într-un sat pierdut, în apropiere de Abația de la Cluny, Taizè. Aici trăiește un eveniment interpretat în interiorul chemării pe care Dumnezeu i-o face la lucrarea sa misionară. Se întâlnește cu Henriette Ponceblanc,

care îl invită la prânz și îi adresează următoarele cuvinte. „Rămâi aici, suntem așa de singuri". Identifică aici glasul lui Dumnezeu care îl invită la lucrarea pe care o va avea de făcut. La Taizé, cu ajutorul unui mic împrumut, Fratele Roger cumpără o casă cu dependințe, abandonată de mai mulți ani. Una dintre surorile lui, Geneviève, i se alătură pentru a-l ajuta cu primirea refugiaților, printre care și evrei. Din respect față de cei pe care-i primea, Fratele Roger se ruga singur. Deseori mergea să cânte departe de casă, în pădure. Pentru ca nici unul dintre refugiați – fie ei evrei sau agnostici – să nu se simtă jenați, Geneviève explica fiecăruia că era mai bine pentru cei care doreau să se roage să o facă singuri, în camerele lor. Începând cu toamna anului 1942, timp de doi ani, sunt nevoiți să se refugieze la Geneva și tot acolo a început o viață comună cu primii frați. Se vor întoarce la Taizé în 1944.

Un an mai târziu, prin intermediul unei asociații înființate de un tânăr avocat, Taizé-ul va deveni și adăpost pentru copiii orfani de război. De asemenea, micul așezământ de la Taizé va deveni și loc de mângâiere pentru prizonierii de război germani, închiși într-un lagăr din apropiere.

La modul de viețuire al Fratelui Roger se alătură treptat și alți frați, hotărâți pentru o viață de slujire în celibat și simplitate. Astfel în ziua de Paști a anului 1949, șapte tineri i se dedică lui Dumnezeu și intră în viața comunitară pe care Fratele Roger o fondase. Trei ani mai târziu va scrie Regula Taizé-ului, „esențialul pentru o viață comunitară". Un moment important în evoluția

acestei comunități este și pregătirea Conciliului II Vatican, când Taizé-ul îi găzduiește împreună pe unii episcopi catolici și pastori protestanți, după vremuri îndelungate de separare. Fratele Roger însuși va participa la acest conciliu.

Comunitatea devine tot mai cunoscută drept un loc în care tinerii se adună căutând pacea și echilibrul spiritual. Sărbătoarea Schimbării la Față a anului 1962 reprezintă un moment istoric cu valențe spirituale de excepție – consacrarea „Bisericii reconcilierii" – odată cu o întâlnire ecumenică importantă, cu reprezentanți din Bisericile Catolică, Ortodoxă, Anglicană și comunitățile protestante.

Anul 1978 inaugurează acel „pelerinaj al încrederii pe pământ", între 28 decembrie-1 ianuarie, cu scopul de „a-i stimula pe tineri să devină, la locul lor, făcători de pace, purtători ai reconcilierii și încrederii pe pământ". Acest moment se va reduplica ani la rândul în marile capitale europene, iar mai târziu va depăși granițele continentului. La începutul anilor '90, Fratele Roger vizitează România, ocazie cu care îl cunoaște pe părintele Galeriu, care afirmă că „Taizé pune în lumină o stare de spirit proprie, a comuniunii".

Fratele Roger scrie și numeroase volume, într-o exprimare simplă și directă cu valențe vizibil misionare. Amintim dintre cele mai importante: „Regula de la Taizé" (1952), „A-L trăi astăzi pe Dumnezeu" (1959), „Dinamica provizorie" (1965), „Violența făcătorilor de pace" (1968), „Dragostea sa este un foc" (1988), „Dumnezeu nu poate decât

să iubească" (2001), „Maria, maica reconcilierilor" (1989), „A te ruga în tăcerea inimii" (2005).

Primește diverse premii pentru educarea în spiritul păcii a tinerilor (1974, 1988, 2003). De remarcat este Premiul UNESCO pentru educație în spiritul păcii, în anul 1988, pentru angajarea sa în promovarea reconcilierii creștine, mai ales în rândul tinerilor. Încă de la începuturile ei, comunitatea a încercat să îi invite pe tineri la o întâlnire personală și serioasă cu Dumnezeu, chiar dacă și anevoioasă, și să suscite în sufletul lor o dorință tot mai puternică spre comuniune, pace, și de extindere a acestor trăiri în familiile și comunitățile de care aparțin. Fratele Roger spunea: „Atât de mulți tineri din întreaga lume poartă în ei o sete de pace, de comuniune, de bucurie... Dacă tinerii devin, prin însăși viața lor, lăcașuri de pace, va exista o lumină oricând acolo unde se vor găsi ei".

Fretele Roger trece la cele veșnice în ziua de 16 august 2005, fiind ucis în timpul rugăciunii de seară, înconjurat de peste 2500 de tineri din întreaga lume.

Moștenirea pe care o lasă în urmă este una foarte prețioasă. Taizé-ul devine un topos evanghelic al acelei invitații „Vino și vezi!". Este un loc de întâlnire, teologic vorbind – de comuniune, a tinerilor. Diversitatea religioasă și etnică a tinerilor este depășită de diversitatea darurilor Duhului. Și acest mod de abordare este apreciat de tinerii generației actuale, sătui de discursuri, fie ele și bine elaborate. Taizé-ul este un loc „unde fiecare este primit așa cum este, fără a fi judecat, unde nu se cere un pașaport dogmatic, fără a ascunde

totuși faptul că aici toți se adună în jurul lui Hristos și că un drum – El a zis *Eu sunt calea* – începe de aici, pentru cei care vor"[65].

Termenii cheie care ne rămân de la Fratele Roger, ca testament, sunt „solidaritate" și „încredere" și aceștia descriu misiunea comunității de la Taizé și, până la urmă viața, în general, drept „un pelerinaj al încrederii pe pământ", care are ca și destinație întâlnirea cu (C)celălalt în taina comuniunii, în taina unității lui Dumnezeu...

[65] J. C. Larchet, *Taizé: Un sens al vieții*, București, Anastasia, 1998, p. 15-16.

Părintele Virgil Gheorghiu

poetul lui Hristos și al României

Părintele Virgil Gheorghiu, cu puțină vreme înainte de plecarea sa în eternitate, afirma: „N-am fost niciodată despărțit de România... tot dicționarul român mi-e drag... iar, dacă într-o zi mă voi întoarce în România, mă întorc acolo unde sunt rădăcinile mele și nu mă mai mișc, dacă nu pe pământ, atunci în cerul românesc de acolo”[66]. Cu această conștiință a unei clare apartenențe, deși departe, în exil, Virgil Gheorghiu își descrie identitatea și locul său în trecerea sa pământească. Așa se face că, legat ființial de patria sa, opera lui nu este altceva decât un poem liric despre și adresat neamului de „nemuritori” din Carpați, din care reiese evidentă dragostea și nostalgia depărtării, ca sentimente care îl vor însoți pe tot parcursul vieții.

Se naște pe 9/16 septembrie 1916 în comuna Războieni din Munții Neamțului, ca descendent dintr-o veritabilă familie sacerdotală. Copilăria sa teologică, gravitând în jurul bisericii din satul natal și a preotului Constantin, tatăl său, îi va marca întreaga viață. Sărăcia în care trăia preotul Constantin, la fel ca și enoriașii lui, îl va împiedica să-și dea copilul la școala teologică, și, în consecință, este înscris la Liceul Militar din Chișinău, între anii 1927-1935, întrucât această instituție asigura gratuit educație copiilor lipsiți de posibilități materiale. Încă de timpuriu manifestă o sensibilitate literară, publicând în revista școlii „Crai nou”. După absolvirea liceului, se înscrie la Facultatea de Filozofie din București, desfășurând în

[66] Interviu luat de Aristide Buhoiu, în „Universul Românesc”, IV, nr. 126, iul. 1990, p. 3-5.

paralel o activitate publicistică intensă. În anul 1940 devine reporter de război, articole adunate în două volume – „Ard malurile Nistrului" (1941) și „Am luptat în Crimeea" (1942). Doi ani mai târziu este desemnat atașat cultural la Zagreb. Acum își părăsește țara și nu o va mai revedea niciodată. Din acest moment viața familiei Virgil și Ecaterina Gheorghiu devine o pribegie continuă, având parte de o „biografie fracturată" care punctează temporare șederi în Austria, Germania, SUA și Argentina, ajungând în cele din urmă, în 1948, la Paris. Aici succesiunea sacerdotală familială va fi reluată – studiază teologia și este hirotonit preot la vestita Biserică Sfinții Arhangheli din Paris de către Arhiepiscopul Teofil Ionescu.

În anii pe care îi va petrece aici va publica în limba franceză peste 40 de volume, descriind dramele neamului său, de care se simte ființial legat, și ale contemporaneității, aflate sub greaua povară a ideologiile politice, încercând și identificarea unei soluții, de natură mistică – salvarea în metaistorie, în ora veșniciei. Lucrarea reprezentativă în acest sens este celebrul roman „Ora 25", care descrie „odiseea europeană" a unui țăran român căzut în vâltoarea sistemelor totalitare în anii celui de-al „Doilea Război Mondial". În această lucrare profetică, Virgil Gheorghiu denunță desființarea omului ca persoană, și victoria sistemelor, ideologiile și instituțiilor istoriei. Viața personală a omului pare să fie asfixiată. Citățm câteva mici fragmente: „Între tine și familia ta, între tine și casa ta, dragă Moritz, sunt toate națiunile pământului, cu armele pregătite să tragă. Între fiecare

om și viața lui intimă este această armată internațională. Omul nu mai are voie să-și trăiască viața lui proprie, e împușcat dacă încearcă"[67]. Sentimentele nu-și mai găsesc locul în omul contemporan: „Societatea modernă a ieșit din epoca misticismului și a poeziei, suntem în epoca matematicii și a științelor exacte și nu putem da ceasul înapoi din motive de ordin sentimental. De altfel sentimentele înseși sunt o creație (invenție) a poeților și a misticilor!"[68]; sau: „Omul în carne și oase, capabil de bucurie și suferință, este inexistent. Societății occidentale îi este imposibil să ia act de prezența omului viu: când arestează sau ucide un om, ucide nu ceva viu, ci o noțiune. În consecință, societatea tehnică nu poate fi acuzată de crimă – ***este o oră târzie a istoriei***!"[69]. Acest lucru îl identifică și Mircea Eliade când afirmă: „Mai mult decât de păcatele unor guverne sau de excesele unor națiuni, e vorbe de desființarea omului de către o societate mecanizată în spirit, în sânge și carne"[70].

Foarte actual și acum, Virgil Gheorghiu deplânge cultura occidentală, care în ciuda dezvoltării ei, își uită originea – greacă, romană și creștină –, și, în consecință, fără să sesizeze, își începe procesul de autodistrugere. Se transformă în sistem și ideologie. Într-un mod profetic, prin intermediul personajelor sale, afirmă: „Cultura noastră, Lucian, a dispărut. Ea avea trei calități: iubea și respecta frumosul – obicei învățat de la greci;

[67] Virgil Gheorghiu, *Ora 25*, Bucureşti, ed. Gramar, Bucureşti, 2004, p. 215.
[68] *Ora 25*, p. 215.
[69] *Ora 25*, p. 178.
[70] „Ora 25" (martie 1949), în *Împotriva deznădejdii*, București, Humanitas, 1992, p. 35-37.

iubea și respecta dreptul – obicei învățat de la romani; iubea și respecta omul – obicei pe care l-a învățat greu și foarte târziu, de la creștinism. Numai prin respectarea acestor trei mari simboluri, Omul, Frumosul și Dreptul, a devenit cultura noastră occidentală ceea ce a fost. Și acum pierde cea mai importantă moștenire: respectul și dreptatea pentru om"[71].

Soluția o întrevede în poezie și în ortodoxie, cu precădere românească, opuse tehnicizării și impersonalismului, care, în opinia sa, îl ajută pe om să vadă lumea în existența sa ultimă. Viața pământească, separată de realitatea cerească, este incompletă, sumbră și chiar dramatică. Istoria contemporană, fără eternitate, îl deposedează pe om de identitatea lui cea mai nobilă, de cetățean ceresc, și îl reduce la un simplu subiect al societății tehnicizate, care-și duce existența efemeră în „ora apocalipsei sumbre", în care pare să se sfârșească istoria civilizației noastre. Tocmai de aceea, acestei situații, Virgil Gheorghiu pare să-i propună soluția „orei 25", ora veșniciei, ora eternității vieții și nemuririi, ora metaistorică a Liturghiei ortodoxe. Soluția nu vine din spațiul orizontal-terestru, ci este de natură spirituală – refugiul sau întoarcerea la Dumnezeu și la Împărăția Lui. Dumnezeu este mai real și mai aievea decât orice altă realitate înconjurătoare. Dar, pentru a accede la El, este nevoie de „a ne arunca rădăcinile în cer", după modelul orhideelor, de a aborda metodologia metafizică: „Rădăcinile orhideelor își caută seva în albastrul cerului, în lumina soarelui și în

[71] *Ora 25*, p. 140.

razele lunii. Firește, alcătuirea lor fizică se schimbă. Rădăcina devine același organ cu floarea, iar tulpina cu frunza și floarea... Fiindcă nu este foarte ușor să trăiești foarte sus, pe vârful arborilor giganți, deasupra pădurii virgine, în apropierea cerului, și să-ți iei de acolo hrana. Noi, creștinii, suntem în Biserică exact ca orhideele. Ne-am smuls rădăcinile din cetatea pământească și le-am plantat deasupra capetelor noastre, în teritoriul Ierusalimului Ceresc"[72].

Așadar, opune omului hipertehnicizat pe omul-poet, poetic nu doar ca simplu atribut, ci ca metodologie de viață. De fapt, în opinia sa, Dumnezeu Însuși este poetic și creația este pur și simplu lirică. Pentru ca omul să trăiască și, pe deasupra, să fie/ devină ortodox, trebuie să fie poet – să aibă inimă nouă și vorbire nouă –, adică să se așeze în mijlocul lumii, în inima lumii, să simtă mișcarea ei și să aibă o viziune integrală, participativă. Trebuie să simtă și să îl doară. Metodologia poetică presupune și dimensiunea vizionară – acolo unde omul firesc înțelege mai puțin, poetul întrevede o altă semnificație a fiecărui gest, a fiecărei întâmplări, a fiecărei situații. Simte realitatea „dinăuntru", „des-cântă" lumea, în sensul identificării frumosului din ea, dar nu se oprește aici, ci și „în-cântă" lumea, încercând o transformare a ei, în direcția reflectării cât mai fidele a planului inițial în ea. Omul poetic este, în cele din urmă, omul firesc, care suferă, iubește, are dubii, caută și, mai ales, iubește. La căderea omului în lume și din lume în sistem, Virgil Gheorghiu opune și

[72] *Cum am vrut să mă fac sfânt,* Sibiu, Deisis, 1999, p. 186.

propune un drum invers, în termeni mistici, cel al „devenirii întru ființă" prin asumarea unei existențe personale, care-l descoperă pe om în ceea ce este el.

Plecarea sa în eternitate a fost discretă. Din nefericire nu a mai avut ocazia să revină în pământul pe care l-a iubit atât de mult, dar, potrivit așteptărilor, s-a adăugat neamul său, în cerul românesc, în „Ora 25", lăsându-și vremelnic trupul în „vestiar", până la a Venirea din nou a Domnului. Acest lucru se întâmpla pe 22 iunie 1992. Va fi înmormântat în cimitirul Passy din Paris. Testamentul pe care ni-l lasă este sfințit de același timp al eternității: „Arătați-mă cu mâna, ca o alinare,/ Neamului cuminte si olog din preajma fântânilor,/ Cum pătrund încet și zeiesc/ Cu o turmă alungată de silabe/ În negura de Walhalla,/ în veacul deschis (*Plecarea poetului).*

Abouna Matta El-Meskin

și teologia „ieslei din Betleem”

„Betleemul este locul nostru de naștere... Nașterea lui Hristos în acea zi a fost pentru noi naștere veșnică... Dacă pentru noi experiența de nou-născut este dificilă, pentru Tine nu este, Fiule al lui Dumnezeu. Dacă pornim pe drumul care ne conduce la comuniunea cu Tine, începând cu starea micimii, tu ești Cel care poți să îndepărtezi toate obstacolele care ne împiedică să facem aceasta... Fă ca să nu ne credem mari în experiențele noastre. Ajută-ne, în schimb, să devenim mici ca și Tine până ce îți putem fi apropiați și să primim de la Tine smerenie și blândețe în abundență. Nu ne lipsi de descoperirea Ta, de epifania copilăriei Tale în inimile noastre, pentru ca prin ea să putem să vindecăm orice orgoliu și orice aroganță... Lumea suferă răni dureroase pentru că boala sa cea mare este: cine să fie cel mai mare? Dar astăzi am aflat în Tine unicul medicament, Fiule al lui Dumnezeu. Noi și lumea întreagă nu aflăm mântuire și nici pace dacă nu ne întoarcem să Te întâlnim din nou în ieslea din Betleem”[73].

Teologia „micșorării” inaugurată de venirea Domnului Hristos în lume este tema centrală a meditațiilor Părintelui Matta El-Meskin, sau Matei „cel sărac”, părinte duhovnicesc al Mănăstirii Sfântul Macarie din Egipt, trecut la cele veșnice în 2006. De numele său se leagă o reînnoire duhovnicească, atât în spațiul monahal, cât și în cel mirenesc, în Biserica Coptă din Egipt. La modul foarte simplu, acesta subliniază faptul că Dumnezeu vine în lume pentru ca să ni se descopere aie-

[73] Matta el Meskin, *L'umanità di Dio*, Qiqajon, 2015, p. 183-184.

vea, să ni se prezinte și să ne arate efectiv cum să trăim. Tocmai de aceea, în viziunea sa, creștinismul nu este o teorie, ci este un mod de viață, o experiere a comuniunii cu Dumnezeul cel mare care s-a făcut pe Sine foarte mic pentru ca pe om să-l facă foarte mare. Aceasta este tema centrală a meditațiilor sale.

Yousef Iskandar, pe nume de mirean, se naște în ziua de 20 septembrie 1919, într-un orășel situat la 45 de km de Cairo, la Banha. În anul 1943 absolvă studiile de Farmacie și va lucra în acest domeniu. Dobândește o stare financiară destul de solidă. Dar glasul Domnului este mai puternic. Așa se face că își împarte întreaga avuție săracilor, păstrând pentru sine doar contravaloarea biletului până la mănăstire, căci la 10 august 1948 devine monah în cea mai săracă mănăstire din regiune, Anba Samuel, în Egiptul de Sus. Două erau preocupările de bază în mănăstire – lectura Sfintei Scripturi și rugăciunea liturgică. Aici începe să scrie prima sa carte, despre rugăciune – „Viața de rugăciune ortodoxă" (*Orthodox Prayer Life*). Trei ani mai târziu, din pricina condițiilor severe de viață, se îmbolnăvește și este nevoit să se mute în Mănăstirea El-Surian în Wadi Al-Natroun. Acolo va fi hirotonit preot împotriva voinței sale. Viețuirea sa într-o asceză severă a continuat, căci chilia sa se afla la o bună distanță de mănăstire. Totuși, la doar doi ani de la venirea sa aici, va fi chemat să devină părintele spiritual al mănăstirii, în mod special pentru frații tineri. În felul acesta a devenit ferment al înnoirii vieții monahale în Biserica Coptă contemporană. S-a remarcat în

mod deosebit în ceea ce reprezintă inima monahismului – paternitatea duhovnicească, după modelul Părinților de Pateric ai secolului al patrulea. Un număr însemnat de tineri au ales viața monahală din pricina prezenței sale duhovnicești deosebite.

În această mănăstire își termină prima sa carte despre rugăciune (*Orthodox Prayer Life*), publicată în 1952 și revizuită în 1968. Va fi tradusă mai târziu în limba franceză (1977), limba italiană (1998) și în limba engleză (2002). Va îndeplini pentru doi ani și slujirea de preot slujitor în Alexandria, iar în 1956 se va întoarce la prima sa mănăstire – Anba Samuel – căutând liniștea și singurătatea. Vor urma trei ani de o astfel de petrecere, timp în care a fost pentru prima dată înaintat pentru a ocupa slujirea de Papă al Bisericii Copte. Se va întoarce la El-Surian, ducând o viață de sihăstrie dincolo de zidurile mănăstirii. Împreună cu 11 discipoli se va îndepărta în deșertul Wadi Al-Rayan, la o distanță de 50 de km de cel mai apropiat oraș în Egiptul de Sus, regiunea Fayoum. După modelul Părinților din vechime, și-au săpat chilii în stâncă, suportând viața ascetică dură și spațiul geografic deloc confortabil pentru aproape zece ani (1960-1969). În ciuda condițiilor, numărul ucenicilor a crescut. În acest context, Papa Chiril i-a cerut ca, împreună cu ucenicii săi, să se mute în Mănăstirea Sfântul Macarie, situată la jumătatea drumului dintre Cairo și Alexandria, unde mai rămăseseră doar șase monahi și aceștia înaintați în vârstă. În urma venirii acestora, mănăstirea trece printr-o reînnoire spi-

rituală de excepție, numărând în zilele noastre peste 130 de părinți și întinzându-se pe o suprafață de peste șase ori mărimea inițială. Aici își desfășoară în mare parte activitatea sa publicistică remarcabilă – peste 180 de cărți și aproximativ 300 de articole în diverse reviste, toate dedicate la variate aspecte din viața duhovnicească, arătând că mesajul evangheliei este unul cât se poate de real și posibil. Numeroase dintre aceste cărți și articole vor fi traduse în diverse limbi moderne precum engleza, franceza, germana, italiana, spaniola, greaca, poloneza, rusa sau olandeza. Abouna Matta El-Meskin trece la cele veșnice în ziua de 8 iunie 2006 și este înmormântat într-un mormânt săpat în stâncă, în apropierea mănăstirii.

Întreaga sa operă a fost orientată biblic și încadrată liturgic. Totul se desfășoară în și în jurul vieții spirituale. Legea duhovnicească care stă în centrul meditațiilor sale vizează întâlnirea dintre splendoarea lui Dumnezeu și vulnerabilitatea umană în ieslea din Betleem. Această întâlnire a metafizicii cu fizica ne pune în fața unei intersectări incredibile dintre slava lui Dumnezeu și mizeria umană. Abouna Matta vorbește de „un protocol al ieslei și al Fecioarei", căci Dumnezeu se descoperă omului în starea de „„despuiere, dezbrăcare" de slava Lui, dar și în curăție. Se inaugurează un nou limbaj – micșorare, sărăcie, simplitate, toate cuprinse într-un dicționar care se numește „dragoste". Sau, folosind terminologia utilizată de Sfântul Apostol Pavel, Dumnezeu, pentru venirea Fiului Său în lume, se folosește de „cele slabe ale lumii", „cele nebune", „cele de jos,

nebăgate în seamă" pentru a-și arăta înțelepciunea de sus (1 Corinteni 1, 27-18). Răstoarnă scara de valori potrivit căreia cineva se remarcă fie prin poziția socială, fie prin starea financiară, fie prin educația primită. În cazul Domnului Iisus Hristos, Acesta se naște într-un oraș necunoscut, un loc extrem de umil, un grajd de vite, dintr-o familie simplă, nu de aristocrați, și sub chipul unui copil, care ne duce cu gândul, dincolo de puritatea lui, la vulnerabilitate, la nevoia de ajutor. Și de aici și legea duhovnicească după care funcționează viața noastră – „dacă este cineva mic, acela să vină la Mine". Din această pricină, Abouna Matta va spune despre omul nou, despre noi, că „suntem născuți la Betleem"[74]. Dacă omul cel vechi este născut în Eden, cel nou este născut din pântecele Fecioarei și în ieslea din Betleem. ***Întruparea este credința noastră, viața noastră, învățătura și mântuirea pe care o trăim în fiecare zi***. Prezența specială a omului la acest eveniment se întâmplă tocmai în „carnea" pe care Fiul lui Dumnezeu a luat-o întrupându-se din Fecioara Maria. Vechiul principiu „gândesc, deci exist" se transformă în „Hristos s-a născut, deci sunt". Nu este vorba de un simplu eveniment petrecut acum 2016 ani, ci de o relație permanentă, o existență împărtășită de Hristos și de om. La întrebarea – unde suntem noi născuți? – răspunde: „la Betleem". Betleemul reprezintă începutul nostru și legea vieții noastre: „Nu m-am dus eu la Betleem, ci Betleemul a venit la mine. M-a pătruns în profunzimi și din el îmi trag existența veșnică"[75].

[74] Matta el Meskin, *L'umanità di Dio*, p. 193.

[75] Matta el Meskin, *L'umanità di Dio*, p. 200-201.

Abouna Matta este un imnograf al „Întrupării", ca și taină a viețuirii spirituale zilnice. Venirea lui Dumnezeu în lume este punctul „o", de referință în istoria omului nou, un prezent continuu, pentru că atunci se inaugurează alianța dragostei dintre Dumnezeu și om, odată și pentru veșnicie. Redăm în cele din urmă un paragraf unde acesta proclamă acest adevăr drept lege a vieții și mister al prezenței dumnezeiești continue în lume: „Nașterea lui Hristos este o alianță a dragostei încheiată de Dumnezeu cu fiecare om, un atestat al unei incredibile micșorări săvârșite de Dumnezeu la Betleem, în persoana lui Iisus Hristos. În Acesta, Dumnezeu este gata să se micșoreze în orice moment, chemându-l pe om la dragostea și unirea cu El. Născându-se, Hristos ne-a oferit nu un model temporar de dragoste, care L-a unit pe Dumnezeu cu noi la Betleem și care s-ar fi sfârșit odată cu desăvârșirea sa la Crăciun. Vorbim, de fapt, de un spațiu dumnezeiesc deschis, nelimitat, pentru toți oamenii și care nu va înceta să rămână deschis până ce *toți vor fi una. Precum Tu, Părinte, ești în Mine și Eu în Tine, să fie și ei în Noi una, pentru ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis... pentru ca iubirea cu care M-ai iubit să fie în ei și Eu în ei*" (Ioan 17, 21, 26)"[76].

[76] Matta el Meskin, *L'umanità di Dio* , p. 171.

Arhiepiscopul Justinian Chira

–

„omul deplin” care îi cuprinde pe păstoriții săi

Nu de foarte multe ori în această viață ți se întâmplă să te întâlnești cu moartea într-un mod solemn, firesc și, în același timp, sărbătoresc. Indiferent la ce vârstă ar veni, moartea este, în conștiința omului actual, un moment nedorit și, pe cât posibil, de evitat sau, cel puțin, de amânat. Și, totuși, când există situații în care acest eveniment se transformă într-un moment festiv și, în consecință, devine pretext pentru un exercițiu de comuniune sau chiar o destinație de pelerinaj, reușești, chiar și pentru puțină vreme, să intri într-o altă logică decât cea pur umană, circumscrisă la imediat și material, într-una evanghelică, verticală, liberă, fidelă promisiunilor unui Dumnezeu „mort, dar și înviat". Așa se întâmplă în aceste zile, în preajma „marii treceri" a vrednicului de pomenire, de acum, Arhiepiscopul Justinian al Maramureșului și Sătmarului. Este dovedit acest lucru de o întreagă atitudine, cu caracter extins, dar și, punctual, de prezența abundentă a înregistrărilor, intervențiilor, cuvintelor sau emisiunilor, realizate cu sau despre Înaltpreasfinția Sa, în spațiul mediatic. Ai impresia că se întâmplă spontan, neprogramat, surprinzător de frumos, un fel de exorcizare, urmată de o sacralizare, a acestui spațiu adeseori confuz și impur, prin prezența unui om care a avut legături clare și strânse cu sursa sfințeniei, cu fibre adânci înfipte în lumea preafrumoasă a lui Dumnezeu și, mai ales, a unui părinte cu inima frântă, fărâmițată și dăruită celor pe care i-a păstorit, celor pe care i-a întâlnit și celor pe care i-a asumat. Într-o predică la Mănăstirea Rohia, atunci când împlinea vârsta

patriarhală de 90 de ani, se adresa poporului, prezentându-și testamentul spiritual, deja validat prin modul său de a fi pe parcursul slujirii sale sacerdotale: „Am vorbit și-i vorbesc lui Dumnezeu... Și i-am spus: *Doamne, ascultă-mă*, *eu nimic nu-ți cer pentru mine, dar nu vreau să mă duc în rai singur... Nu vreau să mă duc în rai singur... Eu vreau să mă duc cu tot poporul!* Să știți că nu intru pe poarta raiului până nu vă văd pe toți în rai. Nu uitați! Asta este dorința mea la 90 de ani, iubiții mei frați!" Și urmează un ropot de aplauze... Certitudinea nădejdii pentru mântuirea celor mulți, susținută de o co-pătimire cu lumea întreagă, este o constantă a vieții sale spirituale. Din nou, de data aceasta la ridicarea sa la rangul de arhiepiscop onorific, în demisolul Catedralei Episcopale din Baia Mare, cu un glas de tunet, le spunea celor prezenți: „Sunt la capătul drumului, fraților, dar nu vă voi uita. Voi sta la poarta raiului și voi aștepta ca să sosiți toți acolo. Și mă rog, să dea Dumnezeu, iadul să rămână gol și raiul să se umple de toți copiii lui Adam". Această cuprindere totală a poporului pe care-l păstorește îl face să intre în duhul marilor oameni duhovnicești din decursul timpului, care i-au iubit atât de mult pe cei din jurul lor încât nici măcar fericirea raiului nu și-au putut-o dori sau accepta fără de aceștia. Măsura este limpede evanghelică – a-ți pierde chiar și sufletul pentru Hristos și Evanghelia Sa.

Vede lumina zilei în urmă cu 95 de ani, în ziua de 28 mai 1921, în Țara Maramureșului, satul Plopiș, comuna Șișești, iar la vârsta de 21 de ani îmbrățișează viața monahală la Mănăstirea Rohia. La

scurtă vreme este hirotonit diacon, iar apoi ieromonah de către Episcopul Nicolae Colan. La nici 23 de ani devine stareț al acestei mănăstiri. Om dăruit de Dumnezeu cu vocația slujirii, la 9 septembrie 1973 este hirotonit episcop vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, iar 17 ani mai târziu devine întemeietorul nou-(re)înființatei eparhii a Maramureșului și Sătmarului. În ziua de 13 decembrie 2009, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel îl ridică la rangul de Arhiepiscop onorific.

Dincolo de slujirea sa arhierească, Arhiepiscopul Justinian se recunoaște și se prezintă ca un „părinte" de suflete. Acest lucru se întâmplă pentru că iubește omul, în toată concretețea sa, în splendorile sale, dar și în vulnerabilitățile sale. Perspectiva sa este una foarte realistă, fără ascunzișuri, fără temeri. Dar, în același timp, pentru că vede lucrurile cu „mintea lui Hristos", este în stare, ca un vizionar ce este, să identifice frumosul din om, și în sensul dostoievskian de a-l „des-cânta", adică a-l reliefa și a-l face vizibil, potrivit lucrării contemplative mistice răsăritene, dar și în sensul don quijote-esc de a-l „în-cânta", invitând și provocând o transformare de genul metanoiei ascetice active și „contagioase", de factură occidentală. Redăm un fragment dintr-o scrisoare pe care i-o trimite poetului Ioan Alexandru, de care s-a simțit mereu foarte apropiat: „De multe ori sunt bolnav de milă de oameni. Când îi văd, când le cunosc viața, zbuciumul, frământările, necazurile. Că fiecare om, oricât ar părea de aspru, de străin de sentimentele nobile, fiecare om, indife-

rent de poziția pe care o ocupă în societate, e totuși om, ce poartă, fiecare, adânc, în ființa lui o lume, o lume a lui în care nu-i numai liniște, ci, de cele mai multe ori, e o grozavă luptă. Poartă fiecare, adânc, în sufletul lui, dureri și răni deschise, răni cicatrizate, buboaie dureroase, atâtea și atâtea situații necunoscute, neștiute de nimeni. Întocmai cum se exprimă Homer în marea lui operă, Iliada, cântul XVII: *Din tot ce pe lume e viață, răsuflă și mișcă, nu e nimic mai de plâns și mai necăjit decât omul*. Această stare a omului, de ființă zbuciumată, mă face să îl cinstesc mai mult, îmi adâncește în suflet și mai mult grija și dragostea față de el, față de om"[77].

Iubirea omului în lumina iubirii de Dumnezeu l-a făcut mare păstor de suflete și i-a adus siguranța lucrului bine făcut în interiorul unei providențe evidente, care primește ca răspuns un curaj al credinței, manifestate sub chipul unei aventuri continue și depline, atât în timpul terorii comuniste, cât și în vremurile de după. Vocația profetică a păstorului de suflete, în cazul său, a fost evidentă, căci, cu tăria unui haiduc liber și vizionar, a „implântat" în inima maramureșenilor, și nu numai, legea lui Dumnezeu și a înălțat conștiința lor la chemarea biblică pe care au primit-o, toate cuprinse în ceea ce Arhiepiscopul numește datoria față de Biserică și Neam: „Eu trăiesc foarte liniștit că mi-am făcut datoria. Am pus piciorul în prag exact atunci când trebuia. Și atunci sunt liniștit. Mor liniștit. Mor fericit. Mi-am făcut dato-

[77] Din scrisoarea IPS Justinian Chira către poetul Ioan Alexandru – 17 Decembrie 1969.

ria față de Biserica noastră, față de poporul nostru, față de Transilvania și față de Dumnezeu. Fără să mă laud. Două puteri sunt cele pe care mă reazem eu: Dumnezeu și poporul".

Datorită lucrului bine făcut, din frică de Dumnezeu și responsabilitate față de Neam, dar, mai ales, din pricina iubirii părintești pe care a experiat-o deplin, cu sobrietate, evitând orice denaturare de natură psihologică, Arhiepiscopul Justinian nu s-a temut de moarte, ci s-a pregătit pentru ea, a așteptat-o ca pe propria sa sărbătoare, ziua marii treceri, întoarcerea acasă, eveniment întâmplat în ziua de 30 octombrie 2016, când clopotele îi chemau pe păstoriții săi la liturghie: „Este strălucitor amurgul vieții. De ce?... Te așteaptă o lume misterioasă, miraculoasă și reală. Te așteaptă strămoșii, prietenii care au plecat, sfinții, îngerii, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos – Adevăratul Dumnezeu. Este momentul când omul, după o lungă și obositoare călătorie, se apropie de casă, unde știe că-l așteaptă Dumnezeu cu brațele deschise, Tatăl, cetele îngerești bucurându-se că *mort a fost și a înviat*. Fiindcă viața noastră trece de la moarte la viață – Adevărata Viață... Viața o văd ca pe un pelerinaj, un drum și o călătorie ajunsă spre sfârșit, adică spre amurg și spre marea trecere și întâlnire și judecată. De la ea nu-mi mai doresc decât să-i pot înțelege, îndrăgi și iubi pe toți!"[78]

Această viziune îl face pe Arhiepiscopul Justinian să fie „omul deplin", care îi integrează, îi cuprinde pe păstoriții săi în viața lui și, în conse-

[78] Interviu București – 28.05.2016.

cință, îi ia cu sine chiar și dincolo, continuându-și misiunea, aceeași, și în eternitate. Dumnezeu să-l odihnească cu drepții!

Părintele Alexander Schmemann

și spiritualitatea liturgică

Timpurile actuale reflectă întoarcerea la vechea definire a omului prin el însuși, în încercarea disperată de separare a lumii de jos față de cea de sus, de izolare a lui Dumnezeu într-un cer îndepărtat și inaccesibil, și, în consecință, de reducere a religiei la un fenomen strict social. Ca răspuns la o astfel de criză, Părintele Alexander Schmemann propune o soluție aproape stranie și nerealistă, cel puțin dintr-o perspectivă strict pragmatistă. Acesta îndeamnă: „Să ne îndreptăm atenția nu asupra analizei elementelor componente ale crizei, ci asupra Tainei Euharistiei, asupra Bisericii care trăiește prin această Taină. Cred că tocmai aici, în această Sfânta Sfintelor a Bisericii este izvorul renașterii așteptate, prin înălțarea Bisericii spre Cina Domnului în Împărăția Lui. Cred, după cum a crezut întotdeauna Biserica, că această înălțare începe odată cu ieșirea din lumea aceasta desfrânată și păcătoasă, odată cu *toată grija cea lumească să o lepădăm*. Chemarea Bisericii nu este să rezolve deșertăciunea ideologică și tumultul lumii, ci chemarea Bisericii în lume este darul Cerului, care este și izvorul slujirii ei”[79]. Ceea ce el propune este întoarcerea la acea trăire liturgică care a caracterizat Biserica la începuturile sale.

Părintele Alexander Schmemann, fiul unor ruși albi aristocrați, se naște la Revel, în Estonia, în anul 1921. Curând după nașterea sa, la doar șapte ani, se mută împreună cu familia la Paris. Urmează cursurile de cadeți, iar la începutul războiului, intră la Academia Teologică Sfântul Serghie, unde va rămâne 12 ani, prima perioadă ca student,

[79] *Euharistia, Taina Împărăției*, București, Anastasia, 1993, p. 6.

apoi ca profesor de Istoria Bisericii. Aici i-a avut ca mentori pe Părintele Serghei Bulgakov, pe care îl venera, și pe Părintele Nikolai Afanasiev, care l-a influențat mult în direcția unei ecleziologii euharistice. În anul 1943 se căsătorește cu Juliana Osorguine, iar trei ani mai târziu este hirotonit preot pentru biserica din Clamart, alături de apropiatul Părinte Kiprian Kern, cel care îi va deveni și părinte duhovnicesc. În anul 1951 pleacă în SUA, urmându-l pe Părintele George Florovski, și devine profesor la St Vladimir's Theological Seminary, unde va ocupa și poziția de decan pentru mai bine de 20 de ani. Materia sa de bază era Istoria Bisericii.

Mai bine de jumătate din viața sa o petrece în SUA și influența sa profundă începe din această zonă, atât în spațiul academic, cât și în cel pastoral, căci devine „o voce distinctă și sonoră a Ortodoxiei în țara sa adoptivă"[80], dar și în afară. Deși nu a fost printre membrii fondatori ai Institutului St. Vladimir, viziunea sa a fost determinantă în dezvoltarea acestei prestigioase instituții. A fost fidel țării sale de adopție, dar nu și-a uitat nici țara și cultura acesteia, autorii ruși fiind cunoscuți de el și studiați în detaliu. În același context, ani de-a rândul, ține săptămânal o predică în limba rusă difuzată în țara natală de Radio Liberty, ceea ce l-a făcut cunoscut și acolo. Participă activ și la nivel instituțional la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe din America (OCA), de către Patriarhul Moscovei.

[80] Andrew *Louth*, „Teologia liturgică: Părintele Alexander Schmemann și grecii Ioannis Foundoulis și Părintele Vasileios", în *Gânditori ortodocși moderni de la Filocalie până în prezent*, Iași, Doxologia, 2016, p. 374.

Preocuparea sa majoră a fost teologia liturgică, un domeniu destul de nou pentru acea vreme, întrucât era considerată mai degrabă legată de un cult al Bisericii și mai puțin având un conținut teologic. Această preocupare se înscrie în mișcarea mai generală de redescoperire patristică (*sinteza neopatristică*) în contextul noii viziuni occidentale propuse de Conciliul II Vatican. Reforma liturgică ortodoxă, față de cea occidentală, bazată pe înlocuirea liturghiilor vechi cu altele „revizuite", prevedea ***întoarcerea la tradiție***. Cele mai cunoscute lucrări în această direcție sunt „Introducere în teologia liturgică", „Pentru viața lumii", „Postul Mare", „Din apă și din Duh", și „Euharistia – Taina Împărăției"; sau „Biserică, lume, misiune", încercând aici o repunere în discuție a locului Bisericii în societatea contemporană. Acestora se adaugă și o colecție de trei volume de predici, evidențiind văditul caracter pastoral al scrierilor sale.

Trece la Domnul în anul 1983, după o viața închinată atât vieții academice, cât și celei pastorale.

Teza principală pe tot parcursul operelor sale poate fi exprimată astfel – ***nu există teologie decât integrată liturgic***, în sensul de experiență a Împărăției, și de aici vorbim de o ***spiritualitate liturgică***. Teologia academică nu poate exista de sine stătătoare, ci reprezintă o expresie obiectivă a unei credințe personale, în sensul de reală, accesibilă și necesară, manifestată în liturghia Bisericii. De aceea militează răspicat pentru o renaștere liturgică, aceasta fiind condiția pentru a ieși din criza actuală: „Taina Euharistiei, încadrată organic în

Sfânta Liturghie, constituie esența vieții creștine, a lumii și a darului unui cosmism luminos care întrepătrunde întreaga Biserică a lui Hristos: unirea nedespărțită, neîmpărțită și neamestecată a lui Dumnezeu cu făptura... Soluționarea crizei din Biserică și din lume trebuie să înceapă prin restabilirea Sfintei Euharistii la valoarea și semnificația ei reală, de Taină a Împărăției lui Dumnezeu. Tot ceea ce privește Euharistia privește Biserica și orice neajuns din Liturghie se reflectă asupra credinței și asupra întregii vieți a Bisericii și a omenirii. Dar, numai lucrând și primind Sfânta Euharistie în comuniune, în Adunarea Bisericii, această Taină a tainelor își va ajunge țelul ca să *ne unească unul cu altul prin împărtășirea Aceluiași Sfânt Duh*, să ajungem *preoție împărătească, popor agonisit de Dumnezeu... părtași firii dumnezeiești*, pentru ca întreaga făptură să revină la viața cea voită și dăruită de Creator: *Dumnezeu totul în toate*"[81].

Liturghia nu este doar una dintre lucrările Bisericii, ci este însăși viața sa, toposul unde omul devine părtaș vieții lui Dumnezeu Însuși. Liturghia înseamnă aducere aminte de faptele mântuitoare ale lui Hristos (anamneză), dar nu, pur și simplu, la modul comemorativ, ci ca eveniment accesibil la timpul prezent (prin intermediul epiclezei), și deschis totodată înspre Împărăția eshatologică a lui Hristos. Hristos se face accesibil, se împărtășește omului sub cele două forme – cuvânt și euharistie, pe structura celor două momente ale liturghiei. Și de aici cele două accente pe care le pune în contextul „reformei" liturgice sau, mai

[81] *Euharistia, Taina Împărăției*, p. 10.

degrabă, a reînnoirii liturgice din veacul trecut în diaspora ortodoxă. Mai întâi, teologia veritabilă este cea integrată liturgic – cuvântul Scripturii și cuvântul Bisericii (omilie și cateheză), ambele validate, garantate și oferite poporului în cadru liturgic. Aici se face diferența între cuvântul lui Dumnezeu, cuvântul care vine de la Dumnezeu, cuvântul care stă la Dumnezeu, cel care hrănește și satură (a se vedea rolul epiclezei care precede lectura evangheliei – „Strălucește în inimile noastre lumina cea nestricăcioasă a cunoașterii dumnezeirii Tale...") și cuvântul secularizat, deposedat de orice putere de natură originară. Accentul în acest context cade pe necesitatea integrării lucrării catehetice a Bisericii în liturghie și ca pregătire pentru liturghie, pe linia vechii tradiții patristice. Iar al doilea accent, cu referire la liturghia euharistică, are în vedere restabilirea scopului participării la Sfânta Liturghie – comuniunea din potirul euharistic, experiind taina unității, taina credinței, taina Împărăției. Evidențiem insistența cu care îndeamnă la citirea rugăciunilor, așa-numite „în taină", cu voce tare, pe de o parte, restabilind liturghia ca un pelerinaj al preotului împreună cu poporul dreptcredincios, și, pe de altă parte, insistența de a-i chema pe credincioși la împărtășirea cu Hristos, trup și sânge, scopul liturghiei.

În același context, Părintele Alexander Schmemann mai exprimă un neajuns și anume insistența pe un simbolism, apărut destul de târziu în istorie, nu în sensul de tainic, ci, mai degrabă, de alegoric, care pare să deformeze sensul imediat al

liturghiei. Mai adăugăm încă două aspecte care, socotim, contribuie substanțial la conturarea unei spiritualități liturgice, așa cum reiese din viziunea Părintelui Schmemann – necesitatea reconsiderării mirenilor în această lucrare față de vizibila separație în două categorii (împotriva unei viziuni clericaliste) și necesitatea integrării lucrării sociale a Bisericii în cadrul mai larg liturgic („Cu pace să ieșim!", în sensul continuării liturghiei în spațiul social, extinzând liturghia din biserică la o liturghie cosmică).

Părintele Alexander Schmemann, dincolo de rolul său vădit în domeniul teologiei liturgice, deține un loc special în spațiul renașterii pastorale contemporane. ***Liturghia este cea care descoperă Biserica în ceea ce este ea***. Acesta exprimă răspicat acest lucru și dorim să concluzionăm acest eseu cu un ultim citat care să sintetizeze personalitatea sa și locul pe care îl ocupă în istoria recentă a spiritualității ortodoxe: „Eu cred că, prin mila lui Dumnezeu, Ortodoxia este aceea care a păstrat și a purtat toate veacurile această vedere, această înțelegere propriu-zisă a Bisericii, această cunoaștere că *unde este Biserica acolo este și Duhul Sfânt și toată plinătatea Harului* (Sfântul Irineu). Și tocmai pentru că este așa,noi ortodocșii trebuie să aflăm în noi înșine puterea de a ne adânci în această ***renaștere euharistică a Bisericii***. Problema nu are în vedere *reforme*, *acomodări*, *modernizări* etc, ci, dimpotrivă, este vorba de o ***întoarcere*** la acea vedere, la acea trăire cu care a trăit dintru început Biserica"[82].

[82] *Euharistia, Taina Împărăției*, p. 14-15.

Cardinalul Nguyen van Thuan

și drumul speranței

„Îmi accept crucea și o sădesc, cu propriile mele mâini, în inima mea. Dacă mi-ai permite să aleg, nu aș schimba nimic, pentru că ești cu mine! Nu mă mai tem, căci am înțeles. Eu Te urmez în patima Ta și în învierea Ta”[83]. Acestea sunt cuvintele cardinalului vietnamez Nguyen van Thuan, rostite în timpul detenției sale în închisoarea comunistă. Întuneric, izolare, singurătate, brutalitate, absurd. Toată această atmosferă a trăit-o din plin acest om al speranței din ziua în care, dintr-un arhiepiscop, s-a transformat într-un simplu prizonier. Dar, și-a asumat această stare de la un capăt la altul și a prefăcut oroarea închisorii într-un dar, paradoxal, al lui Hristos pentru sine. Și acest lucru se întâmplă odată cu schimbarea de accent, de pe propriile sale puteri spirituale pe nădejdea în acceptarea planului lui Dumnezeu pentru el.

Arhiepiscopul Francis Xavier Nguyen Van Thuan se naște la 17 aprilie 1928, în partea centrală a Vietnamului, într-o suburbie a orașului Hue. Este cel mai mare dintre cei opt copii ai unei familii de catolici practicanți încă din secolul al 17-lea. Primește o educație religioasă serioasă datorată mai ales mamei Elisabeth, cu care întreținea din fragedă pruncie discuții pe marginea Scripturii și a istoriei dureroase a creștinilor din Vietnam. Va manifesta pentru tot restul vieții sale o evlavie deosebită față de Tereza Pruncului Iisus, evidentă în viziunea sa asupra vieții – atenția la detalii și la lucrurile aparent mărunte și, în con-

[83] *Five Loaves and Two Fish*, Pauline Books & Media, 2003, p. 48.

secință, încrederea că Dumnezeu din lucrările mici va face lucrarea Sa mare.

Intră la Seminarul Minor An Ninh la adolescența timpurie și își continuă studiile în filosofie și teologie la Seminarul Major Phu Xuan. După terminarea studiilor este hirotonit preot, pe 11 iunie 1953, de către Episcopul Urrutia. Va fi curând însărcinat să păstorească Parohia francofonă Sfântului Francisc, cu scopul de a înlesni trecerea de la o majoritate franceză la una vietnameză. La doar câteva luni după este numit capelan al Institutului Pellerin, la Spitalul Central și în închisorile provinciale. La scurtă vreme va pleca la studii la Roma, unde, între anii 1956-1959, la Universitatea Urbaniană, urmează studiile doctorale în drept canonic, pe care le termină cu o teză dedicată „Organizării capelanilor militari din întreaga lume". La întoarcere acasă, este numit profesor la seminarul An Ninh din Hue, unde devine și rector. La 13 aprilie 1967, Papa Paul al VI-lea îl numește episcop de Nha Trang, primul episcop vietnamez în acest scaun. Programul său de viață și de pastorație este exprimat de motto-ul cu care își începe activitatea – *Gaudium et spes* – un apostolat al bucuriei și al speranței pentru întreaga sa viață. Activitatea sa de-a lungul alor opt ani în acest scaun episcopal se va concentra pe educarea viitorilor preoți, dar și pe perfecționarea celor deja existenți, pe catehizarea tinerilor, pe organizarea diverselor asociații parohiale și fondarea unor mișcări pentru dreptate și pace. Va scrie și șase epistole pastorale către enoriașii săi în jurul a diverse probleme contemporane, cu o vizibilă nuan-

ță profetică. Va deține și numeroase funcții administrative locale, dar și externe. Pe 23 aprilie 1975, Papa Paul al VI-lea îl numește co-ajutor al Arhiepiscopului de Saigon cu drept de succesiune și, în același timp, Arhiepiscop titular de Vadesi. Din nefericire, regimul comunist nu aprobă această alegere și îl obligă să se întoarcă la Nha Trang. La întoarcere, este arestat, și, fără să fie judecat sau condamnat, este închis în închisorile comuniste din norul Vietnamului pentru mai bine de 13 ani. Aici va scrie cunoscuta lucrare „Drumul speranței" (*The Way of Hope*), o adevărată mărturisire și mărturie, în același timp, a credinței în Hristos și a speranței pentru toți creștinii vietnamezi și nu numai. Ziua de 21 noiembrie 1988 va însemna eliberarea sa, cu obligația domiciliului forțat în Casa Arhiepiscopală din Hanoi, fără permisiunea de a efectua vreo slujire pastorală. În martie 1989 își va vizita părinții vârstnici din Sydney, Australia, și va face o călătorie la Roma, unde se întâlnește cu Papa Ioan Paul II. Din nefericire, nu i se va mai permite să se întoarcă. Își va petrece ultimii ani din viață în exil, dar cu inima sa prezent în sânul Bisericii din Vietnam și în mijlocul poporului său. Va susține de departe lucrarea socială și viața bisericească de acasă cu toate puterile sale. În tot acest răstimp primește diferite premii și recunoașteri ale misiunii sale. La 24 iunie 1998 este numit președinte al Consiliului Pontifical pentru Justiție și Pace, iar pe 21 februarie 2001 este numit cardinal al Bisericii Santa Maria della Scala de către Papa Ioan Paul al II-lea.

De la eliberarea sa din închisoare, a suferit șapte intervenții chirurgicale. Ultima dintre acestea a avut loc pe 8 mai 2002, la Centrul de Cercetare pentru Tumori din Milano, Italia. La câteva luni, Dumnezeu i-a pregătit marea trecere înspre tărâmul eternității în ziua de 16 septembrie 2002, la Roma.

Înrolarea în viața creștină înseamnă, mai înainte de orice, a-I urma lui Hristos în tot ceea ce El îți propune. Și, în mod deosebit, a-L urma pe Golgota. Este relativ ușor să fii credincios în vremuri de pace și bunăstare, dar este imperios necesar a-I urma în vreme de suferință. Crucea nu este doar un simbol, ci este însăși ființa vieții creștine. De două mii de ani încoace, creștinii serioși Îl caută „pe Iisus Nazarineanul cel Răstignit" și abia după pe „Cel Înviat". În același timp, experiența vieții ne arată că, din nefericire, nu mulți sunt cei care asumă acest lucru, urmându-i lui Hristos în orice condiții. Perioada comunistă, dincolo de absurditatea ei și mizeria morală pe care a adus-o, a scos la iveală chipuri de oameni care validează mesajul creștin și care ne conving de frumusețea viețuirii evanghelice în această paradigmă. Suferința îl face pe om adevărat, îl ferește de orice minciună și îl descoperă în toată splendoarea sa originară. Paradoxal, cei care au asumat această suferință, mărturisesc la unison experiența descoperirii fericirii în lumina revelării lui Dumnezeu acolo, în subteran. Și pentru cardinalul Nguyen van Thuan închisoarea a reprezentat „calea speranței", nu doar pentru sine, ci pentru întreg poporul său și pentru toți cei care au trecut prin dramele regimului co-

munist. A devenit un far luminos și un punct de reper. De la el ne-a rămas și „decalogul" celor zece reguli de viață, borne indicatoare pentru cei care se uită către el. Le vom reda succint: „voi trăi prezentul la modul deplin; voi face deosebire între Dumnezeu și lucrările Lui; mă voi ține aproape de un singur secret: rugăciunea; voi vedea în Sfânta Euharistie singura mea putere; voi avea o singură înțelepciune: știința crucii; voi rămâne credincios misiunii mele în Biserică și pentru Biserică ca mărturisitor a lui Iisus Hristos; voi căuta pacea pe care lumea nu o poate da; voi repurta o revoluție prin reînnoirea în Duhul Sfânt; voi vorbi o singură limbă și voi purta o singură uniformă: caritatea; voi avea o venerație și o iubire specială: Fecioara Maria"[84]. Cele zece principii par să fie zece borne pentru înțelepciunea crucii, cu relevanță specială și repercusiuni hotărâtoare pentru omul contemporan, în drumul către propria înviere.

De fapt, pentru Cardinalul Van Thuan, crucea a însemnat ***dragostea care cucerește totul***, dragostea care învinge totul, dragostea care dă sens la tot ce ne înconjoară. În sinteză, dragostea este cheia lumii. Celor care îl chinuiau în închisoare și îl întrebau „Chiar ne iubești?", le răspundea limpede „Da, chiar vă iubesc". „Chiar și atunci când îți provocăm durere? Când suferi pentru că ești în închisoare fără proces?" „Uitați-vă la toți anii pe care i-am petrecut împreună. Desigur, vă iubesc!" „Și când vei ieși, vei cere poporului să ne găsească, să ne lovească și să ne rănească familiile?" „Voi continua să vă iubesc chiar dacă vreți să mă omorâți.

[84] http://www.nguyenvanthuan.com/tenrules.html.

De ce? Pentru că Iisus ne-a învățat să iubim întotdeauna, altfel nu mai suntem demni de a fi numiți creștini"[85]. Credința sa se identifica cu viața sa, iar viața sa nu era altceva decât drumul speranței prin și către dragoste. Dar dragostea nu era doar scopul și destinația, ci certitudinea prezenței lui Dumnezeu în inima sa, potrivit paradoxului evanghelic, „între deja și nu încă". Ceea ce impresionează este tocmai forța generatoare și contagioasă pentru un popor suferind. Tocmai de aceea se transformă într-un personaj viu care validează dragostea drept motorul de funcționare a întregii lumii și cheia existenței sale. Omul este dacă iubește, iar dacă iubește, Dumnezeu este în el, în mădularele sale. Deviza sa „dragostea învinge totul" devine un ecou, o urmă, un îndemn, un testament viu...

[85] *How faith survived in a Communist prison* (extracts from the late Cardinal Francis Xavier Nguyen Van Thuan's address – *„Experiencing God's liberating power" - given at a religious education conference in Los Angeles in 2002)*, AD 2000, Vol. 16, 4 (2003), p. 10.

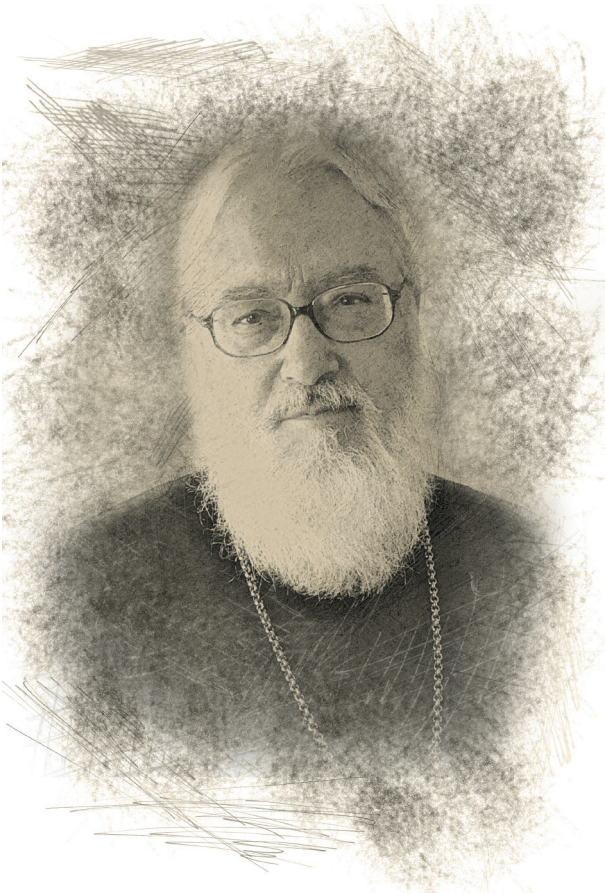

Mitropolitul Kallistos Ware

–

„podarul” Ortodoxiei în Occident

Față de omul „exterior" contemporan, Mitropolitul Kallistos propune „omul lăuntric". În fața literei, în fața aparenței, Mitropolitul Kallistos așează viața în Duh, coborârea în adânc. În fața activismului, Mitropolitul Kallistos propune fixarea în contemplație. Această viziune, această viață, este rezultatul unei experiențe personale, a unui itinerariu de convertire continuă. Un tânăr anglican de șaptesprezece ani intră din întâmplare (a se citi „întâmplare" în sens etimologic „in templum" – într-o rânduială/ providență) într-o bisericuță ortodoxă obscură din Londra și are primul contact cu ceea ce înseamnă „mireasma"ortodoxă. Acesta mărturisește: „Era într-o sâmbătă după-amiază. Treceam pe una dintre străzile Londrei când, deodată, am văzut o biserică pe care n-o cunoșteam. Împins de curiozitate, am intrat. Prima impresie a fost aceea de gol. Nu vedeam nimic – nici pupitru, nici scaune, nici bănci. Doar o imensă pardoseală lustruită. Era foarte întunecos. Apoi, obișnuindu-mi-se ochii cu întunericul, am observat că biserica nu era cu desăvârșire goală. În picioare, de-a lungul pereților, erau niște oameni. Erau și icoane luminate de candele, iar undeva cânta un cor. Sentimentul de gol de la început s-a transformat în opusul său și m-a copleșit impresia unei extraordinare plenitudini. Prin icoane și mâna aceea de credincioși am perceput, tainic, Biserica nevăzută. Mă simțeam parcă sorbit în sus, înălțat într-o lucrare mult mai mare decât mine. Da, mi-era dat să văd cerul pe pământ!"[86]

[86] Maxime Egger, „Cazul Kallistos Ware", în *Occidentali convertiți la Ortodoxie. Șase ipostaze mărturisitoare*, București, Christiana, 2002, p. 109.

Timothy Ware se naște în anul 1934 în SV Angliei, în localitatea Bath. Primește educație creștină de factură anglicană. Din tinerețe este preocupat de studiu. Așa se face că studiază ca bursier la școală din Westminster, apoi la vestita Universitate din Oxford, unde primește diploma în Literatura clasică și Teologie. La 17 ani trăiește experiența începutului convertirii la ortodoxie, dar pasul hotărâtor îl va face doar după șase ani, fiind botezat în Biserica Greacă. Întâlnirea cu unii Părinți duhovnicești pe perioada studiului este hotărâtoare. Menționăm pe părintele Vasili Krivoșein, mai târziu episcop în Belgia, preocupat mult de spiritualitatea simțirii lui Dumnezeu pe linia Sfântului Simeon Noul Teolog. La fel de cunoscut, îl amintim și pe Părintele Lev Gillet, „un monah al Bisericii de Răsărit", așa cum se semna mereu. Contactul cu acești Părinți îl fac să intre și să guste puțin câte puțin din viața Bisericii celei Una, plinătate de comuniune, reală și posibilă, în același timp. Patru sunt elementele care par să definească această experiență directă și personală. În primul rând, Tradiția dinamică, ca și continuitate cu Biserica cea Una a Apostolilor, Mucenicilor și Părinților, dincolo de diviziunile istorice de-a lungul timpului. Pentru prima dată, ceea ce însemna Sfânta Tradiție era înțeles și experiat în întreg conținutul său, ca ceva viu, vivificator și real. Era o invitația la „gustați și vedeți", voi înșivă. Apoi Liturghia ca și lucrare a Bisericii sau, mai exact, ca viața însăși a Bisericii – comuniune între oameni, dar și între cer și pământ. Era pregustarea Împărăției, arvuna și siguranța acesteia, în același

timp. Rugăciunea inimii, cel de-al treilea element constitutiv, dădea răspunsul la îndemnul Sfântului Pavel de a ne ruga neîncetat (1 Tesaloniceni 5, 17) și oferea soluția așezării noastre în prezența permanentă a lui Dumnezeu. Numele lui Dumnezeu și simțirea Duhului păreau să pună întreaga sa existență sub semnul simțirii și ocrotirii dumnezeiești. În cele din urmă, crucea, ca și semn al martiriului hristic, prelungit în viața creștinilor, aducea o semnificație solidă suferințelor contemporane.

Astfel, la vârsta de 23 de ani, întră în Biserica Ortodoxă Greacă, socotind că viitorul Ortodoxiei în Occident va fi pe linie grecească. Cu toate acestea, unul dintre sfătuitorii săi din această perioadă este preotul rus George Șermetiev, care îi devine duhovnic. Urmează o perioadă de inițiere, mai degrabă ca autodidact, la care se adaugă câteva pelerinaje în Muntele Athos, Grecia sau Ierusalim. În acest răstimp scrie prima sa carte, care a devenit de referință în literatura ortodoxă – „Ortodoxia – Biserica celor Șapte Sinoade", publicată inițial în 1963, tradusă și tipărită în franceză cinci ani mai târziu, și revăzută într-o formă „mai puțin violentă"față de Filioque, și adăugită mai târziu. Timp de șase luni, în anul 1963, petrece într-o mănăstire a diasporei ruse din Canada, de unde va reveni în Anglia. Odată întors, devine secretarul Arhiepiscopului Athenagoras II și va fi hirotonit diacon. După un an de viețuire în Mănăstirea „Sfântul Ioan Evanghelistul" din Patmos va fi călugărit, primind, în spirit filocalic, numele de Kallistos. Pentru el, monahismul, la fel ca și căsătoria,

sunt taine ale iubirii, comparate cu cele două dimensiuni ale Teologiei – apofatică, respectiv catafatică. Iubirea este taina vieții: „Iubirea e în centrul viu al ființei noastre: e chiar esența noastră și, dacă nu iubim, nimic nu suntem. Oriunde am fi, în căminul nostru sau în mănăstirea noastră, să ne străduim să devenim mai deplin ceea ce suntem deja”[87]. În anul 1966 este hirotonit preot, iar, la scurtă vreme, devine primul profesor de Studii ortodoxe la Facultatea de Teologie din Oxford. În anul 1982 este hirotonit episcop vicar al Episcopiei de Thyatira și Marea Britanie, iar în anul 2007 devine titular al scaunului de Diokleia.

Pe perioada profesoratului său, peste 35 de ani, își împlinește, în cel mai firesc mod, rolul de „pod” și de „podar” între Răsăritul și Occidentul creștin. Ceea ce dorește este să stabilească o Ortodoxie „apuseană”, militând pentru caracterul universal al acesteia. Acest lucru înseamnă a fi ortodox răsăritean în credință și apusean prin cultură. De aceea, nu va fi doar traducătorul colecției filocalice, ci și cel care va netezi drumul de la text la context. În felul acesta, calea filocalică devine un „manual” și pentru omul occidental „exterior”, activist și pragmatic, făcându-i accesibilă devenirea întru „omul lăuntric”, meditativ și contemplativ. Calea filocalică este asociată cu viața Bisericii, deschisă tuturor, fără nici o excepție. Ceea ce pare să fie și mai specific și de ajutor omului actual este rugăciunea lui Iisus, potrivită pentru „tensiunea lumii moderne”, care poate fi practicată de oricine și în orice moment al vieții zilnice. Traducerea

[87] „La vie monastique – Sacrement d'amour”, în *Contacts*, 2 (1981), p. 149.

Colecției Filocalice în două volume, de peste 420 de pagini fiecare, deschide o nouă etapă în ortodoxia apuseană. Cu peste zece reeditări, Filocalia nu înceta să fascineze, să învețe, să invite. Era vorba de comunicarea vieții Duhului, care depășește o istorie sau o geografie specifică. Reprezenta Tradiția dinamică a Bisericii, care dovedește continuitatea de viețuire, succesiunea duhovnicească, într-o ortopraxie garantată și validată de Biserica cea Una. De aici și ecumenismul pe care Mitropolitul Kallistos îl proclamă – într-un timp în care dialogul strict teologic, dar lipsit de smerenia Duhului, pare să fie în impas, ecumenismul spiritual, de nuanță filocalică, ca și metodologie de reconstrucție a inimii, sau de devenire întru „omul lăuntric", pare să fie o soluție. De aici necesitatea proclamării, deși cu fermitate, totuși deschisă, a unei teologii apofatice, favorabilă întrebărilor, cercetărilor, căutărilor de tot felul. Numește această atitudine „duh de explorare apofatic"[88].

Rolul său de pod și „podar" se vede, mai ales, din lucrările tipărite. Pe lângă cele evocate mai sus, amintim câteva traduse în limba română: „Puterea Numelui. Rugăciunea lui Iisus în spiritualitatea ortodoxă", „Ortodoxia – calea dreptei credințe", „Împărăția lăuntrică", „Rugăciune și tăcere în spiritualitatea ortodoxă". De asemenea trebuie să amintim și numeroasele articole de spiritualitate ortodoxă publicate în revistele „Eastern Churches Review" și „Sobornost", sau activitatea desfășurată în Asociația „Sfântul Alban și Serghie". La toate acestea merită să adăugăm nume-

[88] Maxime Egger, „Cazul Kallistos Ware", p. 119.

roasele traduceri ale cărților de slujbă în limba engleză, fiind nu doar un traducător, ci și un creator de limbă liturgică. Toate acestea îi conturează personalitatea sa marcantă, de sacerdot, dascăl și misionar al credinței ortodoxe.

Mesajul său pentru omul contemporan poate fi formulat astfel: „Să devii ceea ce ești: mai exact, să revii la tine însuți; descoperă-L pe cel ce deja este în tine; ascultă-L pe cel ce niciodată n-a încetat să vorbească în tine; posedă-L pe cel ce chiar acum te posedă!”[89]

[89] „La Puissance du Nom”, în Elisabeth Behr-Siegel, *Le Lieu du Cœur,* Cerf, 1989, p. 123-154 (aici cf. Maxime Egger, „Cazul Kallistos Ware”, p. 120).

CUPRINS

Cuvânt înainte
Pr. Ioan Chirilă ph.d. 5

Stând de veghe, în lume și în afara lumii
Mitropolitul Andrei,
la șase ani de la întronizare 9

Iubesc, deci exist! *IPS Mitropolit Andrei,*
la șapte ani de păstorire la Cluj 17

Don Giovanni Bosco –
părintele și învățătorul tinerilor 27

Cuviosul Charbel Makhlouf
și calea dragostei 35

Părintele Damian de Molokai,
„martirul dragostei” 43

Doctorul Giuseppe Moscati
și iubirea care vindecă 51

Patriarhul Athenagoras,
după asemănarea lui Dumnezeu 59

Sfântul Ioan Maximovici – lecție de
sfințenie pentru omul contemporan 67

Paul Schneider –
martorul Adevărului 75

Clive Staples Lewis
și cele patru iubiri 83

Alexandru Mironescu
și calea de la știință la credință 91

Părintele Benedict Ghiuș
și mireasma duhovniciei 99

Dietrich Bonhoeffer
și curajul credinței 107

Principesa Ileana – Maica Alexandra
și „monahismul regal” 115

Elisabeta Rizea
și sufletul românesc 123

Părintele Nicolae Steinhardt
și noblețea crucii 131

Patriarhul Pavle al Serbiei
și simplitatea Evangheliei trăite 139

Mitropolitul Antonie de Suroj
și aventura credinței 147

Fratele Roger Schutz
și ecumenismul tinerilor 155

Părintele Virgil Gheorghiu,
poetul lui Hristos și al României 163

Abouna Matta El-Meskin
și teologia „ieslei din Betleem” 171

Arhiepiscopul Justinian Chira – „omul deplin”
care îi cuprinde pe păstoriții săi 179

Părintele Alexander Schmemann
și spiritualitatea liturgică 187

Cardinalul Nguyen van Thuan
și drumul speranței 195

Mitropolitul Kallistos Ware –
„podarul” Ortodoxiei în Occident 203